TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

NSV Liidu Ajaloo Kateeder

RAKVERE RAJOONI "ENERGIA" KOLHOOSI AJALUGU AASTAIL 1949-1961

Diplomitöö

MIHKEL SISTOK

Ajaloo - Keeleteaduskonna
ajaloo - osakonna mitte-
statsionaarne üliõpilane

Juhendaja : Ajalooteaduste
kandidaat M. LÕHMUS

TRÜ NSVL ajal. kat.
nr. 1679.

Tartu 1962

S i s s e j u h a t u s .

Sotsialismi ehitamine külas on võimalik ainult kollektiivsete suurmajandite kaudu, kus leiab laialdast rakendamist kaasaegne eesrindlik tehnika ja kus saab laialdaselt kasutada meie eesrindliku teaduse saavutusi. Ainult kollektiivsete suurmajandite kaudu saab ajajooksul likvideerida erinevused linna ja maa, vaimse ja füüsilise töö vahel. Ainult eesrindlikud suurmajandid suudavad tagada põllumajandussaaduste külluse ja riigi kasvavate vajaduste rahuldamise põllumajandusliku tooraine järele.

Suurmajandid suudavad luua külluse maal, tagada füüsiliselt raske talupojatöö muutmise kergemaks, viia 7 - 8 tunnini tööpäeva, mis talupojal on kestnud aastasadu varavalgest hilise öötunnini, võimaldada talupojal kultuurilist meelelahutust ja oma hariduse täiendamist, silmaringi laiendamist.

Suurmajandite loomist, kollektiviseerimist, tingis nõukogude võimu enda olemus, kelle majanduslikuks aluseks on sotsialistlik majandussüsteem ja tootmisvahendite sotsialistlik omandus.

Väiketalumajanduse domineerimine ei suutnud lahendada

meie vabariigi põllumajanduse peaülesannet - kõigi põllumajanduslike kultuuride viljakuse tõstmist, loomade arvu edasist suurendamist ja loomakasvatuse produktiivsuse tõstmist. See aga viis selleni, et Eesti NSV majanduses hakkas suurenema disproportsioon tööstuse ja põllumajanduse arenemise vahel.

" Sotsialismi ülesehitamise praktika Eesti NSV-s tõendas veelkord, et nõukogude võim ei või enam või vähem pikema aja vältel tugineda erisugustele majanduslikele alustele: ühelt poolt sotsialistlikule suurtööstusele ja teiselt poolt väiketalumajandusele. Sotsialismi ehitamisel peab nõukogude võim ka põllumajanduse üle viima suurtootmise alusele."[1]

Eesti kommunistid selgitasid pidevalt talurahvale, et sotsialismi ülesehitamine on võimatu kui säilivad väikesed individuaalmajapidamised, et see on võimalik ainult kooperatiivide - kolhooside kaudu.

Kooperatsiooni alamad vormid polnud <u>Eesti külas tundmatud, vaid isegi laialt levinud.</u> Nii oli 1947.a. Eesti NSV-s 972 põllumajanduslikku ühistut, sealhulgas 410 masinaühistut 25822 liikmega, 208 piima- ja loomakasvatusühistut 46407 liikmega[2]. Nõukogude võim püüdis igati aidata kaasa kooperatsiooni tugevnemisele ja kasvule Eesti külas.

Kooperatsiooni alamad vormid, ühistud, etendasid tähtsat osa kollektiviseerimisprotsessi ettevalmistamisel Eesti NSV-s. Kooperatsiooni alamad vormid olid talupojale arusaadavad ja näitasid ühistöö kasulikkust, õpetasid talupoega

---

1 Matin, V., Kolhoosikorra võit Nõukogude Eestis, Tallinn 1955, lk. 32
2 samas, lk.29

tundma kollektiivi jõudu.

Pideva selgitustöö ja praktiliste kogemuste kaudu, mis olid saadud kooperatsiooni alamate vormide kasutamisel, sai Eesti talupoeg neist seisukohtadest õigesti aru ja 1947 a.II poolel rajati esimesed viis kolhoosi[1], 1948.a.kevadel oli vabariigis juba 58 kolhoosi.[2] Massiliseks kujunes kollektiviseerimise protsess aastil 1949-1950. See kulges küll raske sisemise võitluse tähe all eraomandusliku kirega ja eks osaliselt sellest oligi tingitud väikeste kolhoosides loomine, mis hõlmasid 2 - 3 küla, mille inimesed olid omavahel rohkem tuttavad.

Noored kohoosid vajasid toetust ja nii antigi vabariigi kolhoosidele 1949.a.1,5 miljonit rubla (1961.a. rahakursi alusel) laenu, kolhoosidele ja sovhoosidele eraldati 95000 tonni mineraalväetisi.[3] Kolhoosides abistamiseks loodi juhtiva kolhoosikaadri ettevalmistuskool Kehtnasse, organiseeriti agronoomidele, zootehnikutele ja arveametnikele täiendus- ja ettevalmistuskursusi.

Vaatamata abistamisele riigi poolt, kolhoosnike endi tootmisalase aktiivsuse tõusele, näitasid esimesed ühiselu aastad, et kolhoosides elu ei erinenud palju varasemast üksiktalupoja elust - tööpäev oli endiselt pikk, mehhaniseerimise tase madal. Elu näitas, et sellistel väikestel majanditel ei saa olla edasisi arengupersepektiive oma majanduse igakülgseks arendamiseks ja tehnika laiaulatuslikuks kasutamiseks

---

1 Matin, V., lk.35
2 Eesti NSV ajalugu, Tallinn 1957, lk.570
3 samas, lk.571

- seda juba eelkõige väikeste rahaliste sissetulekute tõttu.

Väikesed kolhoosid polnud suutelised teostama suures ulatuses maaparandustöid, pidurdasid masinate maksimaalset kasutamist, ei suutnud kindlustada kolhoosi ja kolhoosnike sissetulekute kiiret kasvu.

Viiendal viisaastakul algas uus protsess Eesti NSV kollektiviseerimise ajaloos - väikeste kolhooside ühinemine suurteks elujõulisteks majanditeks, mis toimus küll peamiselt aastail 1950 - 1952, kuid jätkub ka käesoleval ajal.

Kui 25. mail 1949.a.oli vabariigis 2904 kolhoosi, siis 1.jaanuariks 1953.a.oli see arv langenud 937 - le.[1]

Väikeste kolhooside ühinemine oli kahtlematult õige samm, mis kindlustas kolhoosikorda nii majanduslikult kui ka poliitiliselt. Ühinenud kolhooside suurtel maa-massiividel sai paremini sisse seada õigeid külvikordi, mehhanismide kasutamine oli efektiivsem, suurtele kolhoosidele oli jõukohane rajada eeskujulikke ja tehnika viimase sõna järgi sisustatud tootmishooneid. Tekkisid võimalused abiettevõtete (tärklistööstused, karuslooma-farmid jt.) rajamiseks, mis omakorda tugevdasid kolhoosi majanduslikult. Peale ühinemist paranes kolhooside teenindamine masina-traktorijaamade poolt. Kui 1949.a.tuli vabariigis keskmiselt ühe MTJ kohta 74 kolhoosi, siis 1953.a. 13 - 14 kolhoosi.[2]

---

[1] Matin, V., lk.39

[2] samas, lk.57

Väikeste põldude kündmine, sagedased sõidud ühest kolhoosist teise killustasid MTJ tehnikat niivõrd, et 1949.a.jäi vabariigis MTJ poolt teenindamata 19 % kolhoose,[1] kuid 1952.aastal sellist olukorda enam ei esinenud.

Sellises väikeste kolhooside ühinemise protsessis on tekkinud ka "Energia" kolhoos, kuid tekkelugu on märksa keerulisem kui see on enamusel meie vabariigi kolhoosidel.

"Energia" kolhoos asub Rakvere rajoonis, Rakvere külanõukogus, hõlmates oma piiridesse Tobia, Mädapea, Lepna-Mätliku, Tõrma, Tõrma-Metsaküla, Tõrma-Väljataguse ja Karitsa külad. Kolhoosi üldpindala on 4083,75 hekrarit.[2]

Enne kolhoosikorda nimetatud külades peamise osa moodustasid keskmik-talupojad, kelle talude suurus oli 20 ha piires, millest enamuse moodustas põllumaa. Tootvaks haruks oli välja kujunenud loomakasvatus. Teravilja kasvatati oma tarbeks ja loomasöödaks. Keskmiktalupoja majapidamises oli tavaliselt 2 hobust, 3 - 4 lehma, kusjuures esines tõuloomi (friisi tõug). Teravilja ja põldheina kasvatamiseks olid võimalused tänu heale põllumaale normaalsed. Märkimist väärib asjaolu, et võrreldes teiste kultuuridega oli vähe arenenud nisu- ja kartulikasvatus. Viimast kasvatati ainult oma majapidamise tarbeks, tehnilise kultuurina kartul kasutamist ei leidnud. Erilist levikut ei olnud ka juurviljakasvatusel, sest ainult harukordadel

---

[1] Matin, V., lk.57

[2] "Energia" kolhoosi arhiiv,Rakvere rajoon,"Energia" kolhoos, kolhoosi aastaaruanded,1961.a.

kasvatati teda loomasöödaks.

Traktoreid, milleta tänapäeval maaelu ette ei kujuta, võis näha harva. Rehepeks toimus masinaühistu kaudu, kuid harulduseks ei olnud ka käsitsipeksmine.

Sõja tulemusel ümbruskond palju kannatada ei saanud, ainult Karitsa küla ümbruses toimus 1941.a.suurem lahing, mille tagajärjel hävis hooneid tulekahjude ja purustuste tõttu.

Praeguse "Energia" kolhoosi keskuses tekkis 6.detsembril 1948.a.kolhoos " Rahva Tahe ", mis oli ühtlasi Virumaa Rakvere valla esimeseks kolhoosiks.[1] Kolhoosi ühines algul 8 perekonda, esimeheks valiti kehvtalupoeg kommunist Ants Liiver.[2] 1.jaanuaril 1950.a. oli kolhoosis " Rahva Tahe " juba 34 perekonda.[3]

Praeguse "Energia" kolhoosi territooriumil on eksisteerinud veel järgmised kolhoosid : " Lootus ", " Külvaja ", " Tammiku ", " Virulane ", Tõrma " ja "Karitsa".

Nimetatud seitsme kolhoosi ühinemisprotsess toimus 12 aasta vältel ja on külgenud umbkaudu järgneva skeemi kohaselt.

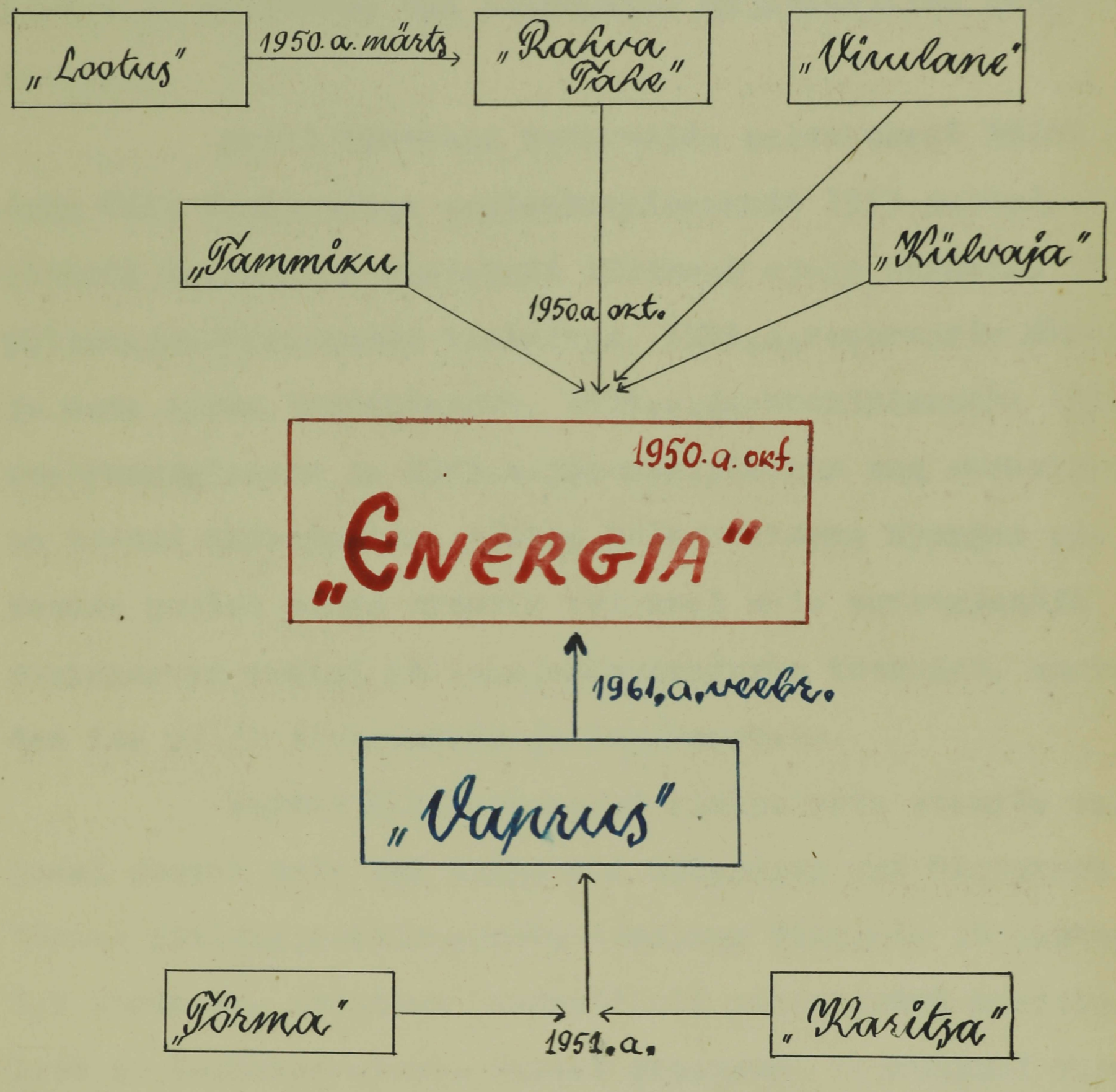
1 EKP Virumaa Komitee ja maakonna TSN häälekandja "Viru Sõna", 9.dets.1948.a.

2 "Enegia" kolhoosi arhiiv, kolhoosi üldkoosolekute protokollid, 1948.a.

3 Kolhoosi aastaaruanded, 1949.a.

Graafik nr.1

" Energia " kolhoosi arengu skeem.

Partei ja valitsuse suuna õigsust kolhooside liitmise suhtes on elu ise kinnitanud. Kujukaks näiteks selle kohta on " Energia " ja " Vapruse " kolhoosi ühinemine 1961. aastal - mõlemad olid majanduslikult ǵ hästi arenenud ja tugevad majandid, tootmise taseme poolest rajooni paremate kolhooside seas, kuid ühinemine andis võimaluse veelgi tootmise taset tõsta, tehnikat efektiivsemalt kasutada, suurendada eraldamist jagamatusse fondi ja teha suu-

remas ulatuses kapitaalmahutusi, vähendada kulutusi juhtivale personalile.

Praegu, kus enamus meie vabariigi kolhoose on muutunud tugevateks majanditeks, ei saa jätta märkimata partei ja valitsuse osa kolhooside majanduslikus kindlustamises.

Eriti tähtsaks kolhooside seisukohast tuleb pidada NLKP Keskkomitee septembripleenumit 1953.aastal, mille otsuste tulemusena saavutati lühikese ajaga märgatav tõus põllumajandussaaduste tootmises. 1954.a. veebruari- märtsi- ja sama aasta juunipleenum, 1955.a. jaanuaripleenum, 1958.a. veebruaripleenum ja 1961.a. jaanuaripleenum oma otsustega on toonud murrangulise pöörde kolhoosikorra arengus paremuse poole; nende otsuste valgusel meie suurmajandid suurendavad veelgi põllumajandussaaduste tootmist, muutudes ise palju jõukamateks ja tugevamateks.

Partei XXII kongressi ajalooliste otsuste valgusel asuvad meie maa kolhoosid lahendama uut ülesannet - tõstma põllumajandussaaduste toodangu üldmahtu IO aastaga 3,5 kordseks, arendama teaduslikult põhjendatud maaviljelust ja loomakasvatust. Partei programm, kommunismi ülesehitamise programm, näeb ette põllumajanduse tööviljakuse tõstmist 5 - 6 kordseks, ning selle saavutamiseks laialdase elektrifitseerimise alusel komplekssset mehhaniseerimist ja automatiseerimist.

Pole vajadust käesolevas töös üksikasjalisemalt analüüsida neid otsuseid, kuna nad on üldtuntud ja

pealegi kus nende otsuste viljakat mõju kolhoosi arengule, eriti alates 1956.aastast, näitab käesoleva töö sisu.

Käesoleva töö eesmärgiks on näidata " Energia " kolhoosi tootmise arengut ajavahemikul 1.jaan.1949 - 1.jaan.1962.a.,näidata rahaliste sissetulekute saamise allikaid ning rahaliste sissetulekute kulutamist tootmisbaasi loomisel ja tugevdamisel.

Töö on jaotatud kolme ossa, vastavalt kolhoosi arenguetappidele, s.o. aastad 1949 - 1953, 1954 - 1958 ja 1959 - 1961, millede all üksikasjalisemalt analüüsitakse põllukultuuride viljakust, võrreldakse seda rajooni keskmise hektarisaagiga, analüüsitud on samuti loomakasvatussaaduste tootmise kasvu, selles esinevaid puudusi ja peituvaid reserve.

Töö üheks eesmärgiks on näidata mehhaniseerimise tõusu, tehnika laiaulatuslikumat kasutuselevõtmist kolhoositootmises, aasta-aastalt suurenevaid kulutusi kapitaalmahutustele ja suurenevaid eraldamisi jagamatusse fondi ning jagamatu fondi kasvu.

Töö näitab kolhoosnike materiaalse heaolu kasvu ning oluliste erinevuste kadumist linna ja maa vahel lähemate aastate jooksul.

Võimaluse piires püüab töö autor analüüsida kolhoosi arengu tegureid ja leida ka arengut pidurdavaid asjaolusid, kuid peamiseks jääb siiski kolhoosi tegevuse võrdlemine aastate lõikes, mitte majandusteaduslik analüüs.

Töö eesmärgiks on jätta süstematiseeritud ja analüüsitud materjali "Energia" kolhoosi varasemate aastate kohta, mis on huvipakkuv juba selle tõttu, et "Energia" kolhoos on üks vabariigi paremaid kolhoose üldsissetuleku suuruse ja selle kasvutempo poolest.

Töö on kirjutatud peamiselt "Energia" kolhoosi arhiivi materjalide põhjal, milledest on kasutatud kolhoosi aastaaruandeid, üld- ja juhatuse koosolekute protokolle, tootmis-finatsplaane.

Materjalidena on leidnud kasutamist EKP Rakvere Rajooni (komitee) büroode protokollid, Virumaa TSN TK ja Rakvere Rajooni TSN TK istungjärkude otsused, ajalehed "Viru Sõna" ja "Punane Täht". Kolhoosi majanduslike näitajate võrdlemiseks on saadud materjale Rakvere Rajooni Plaanikomisjonilt ja Rakvere Rajooni Statistika Inspektuurilt.

Töö kirjutamisel on kasutatud veel järgimisi teoseid : "NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused",[1] NLKP ajalugu,[2] "Eesti NSV ajalugu"; Matin, Bronšteini „Eesti NSV põllumajanduse kollektiviseerimine ning selle sotsiaalsed ja majanduslikud tulemused" [3], Tarmisto poolt koos-

---

1 NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III osa, Tallinn 1957

2 Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ajalugu, Tallinn 1959.

3 Matin, V., Bronštein, M. Eesti NSV põllumajanduse kollektiviseerimine ning selle sotsiaalsed ja majanduslikud tulemused, Tallinn 1959.

tatud andmete kogumikku "Eesti NSV "[1], statistilist kogumikku "Eesti NSV rahvamajandus"[2] ja Elenurm "Jagamatu fond ja selle kasutamine kolhoosides."[3] Kasutamist on leidnud ajakirjanduses ja brošüüridena ilmunud juhtivate partei ja valitsuse liikmete ettekanded ja kõned. Osa andmeid on saadud vestluses "Energia" kolhoosi juhtiva personaliga.

Kuna autor elab vahetult kolhoosi piirkonnas ja on osa võtnud paljudest kolhoosi üritustest, siis on töös kasutatud osaliselt ka oma tähelepanekuid.

Materjalid on originaalsed, nende usaldatavuses pole kahtlust, väljaarvatud mõningad artiklid kohalikus rajooni ajakirjanduses, mis sisuliselt sattuvad vastollu Rakvere Rajooni TSN TK istungjärkude otsustega. Sellise olukorra puhul on aluseks võetud TK istungjärkude otsused ja ajalehe materjalid pole kasutamist leidnud.

Töö puuduseks on asjaolu, et täielikult puuduvad arhiivandmed 1950.aasta kohta, kuna kolhoosi arhiiv on täiesti korrastamata ja 1950.a.kohta käivad materjalid on kas kadunud või ei õnnestunud neid sellest kaosest, mis valitseb "Energia" kolhoosi arhiivis, leida.

"Energia" kolhoosi arhiivi materjalidele põhineb töö ülesehitus, teisi allikmaterjale on kasutatud kas võrdlusandmete saamiseks või siis otsuste ja järelduste

---

1 Eesti NSV, andmete kogumik, koostanud V.Tarmisto, Tallinn 1959.

2 Eesti NSV rahvamajandus , Statistiline kogumik,Tallinn 1957.

3 Elenurm,H.,Jagamatu fond ja selle kasutamine kolhoosides.Tallinn 1955.

tegemiseks, samuti objektiivse seisukoha saamiseks kolhoosi ajaloo erinevatele aastatele hinnangu andmiseks.

Käesolev töö ei suuda haarata kõiki "Energia" kolhoosi majanduslikke näitajaid ning tootmisse puutuvaid küsimusi; selleks oleks vajalik tunduvalt ulatuslikum ja põhjalikum uurimus. Eriti pinnapealseks jääb toodangu kogusõline võrdlus tootmisplaanides ettenähtuga ja seda jällegi allikmaterjalide puudumise tõttu.

Et tööd mitte ülemäära killustada, ei leia kasutamist andmed "Vapruse" kolhoosi kohta. Mõningaid andmeid "Vapruse" kolhoosi 1960.aasta näitajate kohta esitatakse vastavas osas, et anda võrdlevat pilti ühinenud kolhooside tootmise tasemest ning näidata ühinemise vajalikkust ja kasulikkust nimetatud kolhooside suhtes.

Parema võrdluspildi saamiseks on töös esinevad rahalised sissetulekud-väljaminekud ja materiaalsed väärtused antud kõik uue, s.o. 1961.a.rahakursi alusel.

"Energia" kolhoos on kujukaks näiteks suurmajapidamise elujõulisuse ja kõrge tootmistaseme, laialdase mehhaniseerimise kohta, kolhoosikorra võidu ja eeliste kohta, rahva materiaalse ja kultuurilise heaolu tõusu kohta.

I peatükk

ESIMESED ÜHISE TÖÖ AASTAD

(1949 - 1953).

KOLHOOSI "RAHVA TAHE" TEGEVUS AASTAIL 1949-1950.

Üheks "Energia" kolhoosi eelkäijaks oli kolhoos "Rahva Tahe", kelle kohta toome andmeid 1949.a. alates, sest ühisest "Energia" kolhoosist saame kõnelda alles 1951. a.alates.

1949.a.oli kolhoosile põliseks kasutamiseks kinnitatud 685,26 ha maad, sealhulgas põllumaad 371,55 ha, karjamaad 200 ha ja looduslikku heinamaad 35,73 ha.[1]

1949.a.lõpul kuulus kolhoosi 34 perekonda, kuid töövõimeliste inimeste arv oli väike - mehi 16 ja naisi 29.[2] Kolhoosi esimeheks valiti kehvtalupoeg Ants Liiver.

1949.a.oli kolhoosi rahaline sissetulek 5504 rubla, millest andis loomakasvatus 4568 rbl.ja taimekasvatus 864 rbl.[3]

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1949.a.

2 samas

3 samas

Nii moodustasid sissetulekud loomakasvatusest 83 % rahalistest sissetulekutest. Loomakasvatusest omakorda peamise osa moodustas tulu veisekasvatusest, mis oli 4261 rbl.[1] ehk 93 % loomakasvatuse tuludest.

Kolhoosis oli lehmi 44, kelle keskmiseks aastaseks väljalüpsiks kujunes 1613 liitrit.[2] Lamba- ja linnukasvatusest saadi tulu vastavalt 125 ja 182 rbl.[3], seakasvatust kolhoosis üldse ei arendatud.

Kevadkülvi teostamiseks asus kolhoos 1949.a. varakult tegema ettevalmistusi. Nii kirjutas esimees Ants Liiver 23.aprillil 1949.a. ajalehes "Viru Sõna" artiklis "Astume otsustavalt võitlusse kõrgete viljasaakide eest", et kolhoosil on vahetatud Peasordiviljasalvest kõrge kvaliteediga viljaseeme (kõrgem kui kunagi varem üksiktalupoegadel), tänu valitsuse krediidile osteti 12 t.superfosfaati, 8 t kaalisoola ja 1 t lämmastikväetisi.[4] Teraviljakülv viidi varasemale ajale kui üksiktalupoegadel.

1949.a.koristati teravilja 220 ha suuruselt pinnalt, keskmiseks hektarisaagiks kujunes 12,6 tsentnerit,[5] - peab mainima, et suhteliselt oli hektarisaak kõrge,sest

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1949.a.

2 samas

3 samas

4 "Viru Sõna", 23.aprill 1949.a., nr.49.

5 Kolhoosi aastaaruanded, 1949.a.

nimetatud saak ületati alles 1958.aastal. Kartulit kasvatati 33 hektaril, keskmiseks saagiks kujunes 80 ts,[1] mille kolhoos suutis ületada alles 1954.a. Põldheina kasvatati 40 hektaril ja keskmine hektarisaak 40,1 ts[2] on järgnevatel aastatel kuni tänapäevani jäänud kolhoosile kättesaamatuks.

Kolhoosi esimesel aastal tööde mehhaniseerimise aste oli madal, nii tuli 384 hektaril teostatud künnist teostada hobustega 194 ha, 220 hektarist põllust külvati traktoriga ainult 18 ha[3] ehk 8%. Viljakoristamine viidi täielikult läbi hobuniitjatega.

Normipäevatasu natuuras oli suurem kui järgnevatel aastatel, kuid selle rahaline osa oli väike, Normipäeva kohta anti 6 kop.raha, 6,6 kg teravilja, 3 kg kartuleid ja 6 kg põhku.[4] Kui karjabrigadir Hilda Altmäe töötas välja 570 normipäeva,[5] siis töötasuna sai ta küllaltki soliidse koguse ainuüksi teravilja - 3762 kg, s.o. poolteist autokoormat.

Vähesest tööjõust ja madalast mehhaniseerimise tasemest tingituna oli tööpäev pikk, kestes koos lõunavaheajaga kella 6.40-st kuni kella 20-00 ni.[6]

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1949.a.

2 samas

3 samas

4 samas

5 Kolhoosi üldkoosolekute protokollid, 1950.a.

6 Kolhoosi juhatuse koosolekute protokollid, 1949.a.

Vaatamata pikale tööpäevale asus enamus kolhoosnikuid täie entusiasmiga ühistööst osa võtma. Suurt indu näitab kasvõi järgmine fakt : "1.mail seemendati 15 ha. Organiseeriti lülidevaheline võistlus - parim oli Kirsi lüli. Õhtul koguneti kontorisse, kus toimus 1.mai tähistamisele pühendatud miiting."[1]

Esimese kolhoosiaasta tublimate töötajatena võiks nimetada (peale eelpool nim. Altmäe) veel lüpsjat Elviine Kukk'e, kes töötas välja 320 normipäeva ja põllutöölist Hugo Ilvest - 391 normipäeva,[2] kuid samas esinevad kohe ka esimesed loodrid Senni Puurtükk, Berta Siivask jt., kokku 9 inimest, kes ei täitnud normipäevade miinimumi.[3] Siiski oli töödistsipliin parem kui järgnevail aastail, sest polnud kolhoosnikuid, kes ühistööst osa ei võtnud. Ka pidas kolhoosi juhatus töödistsipliinirikkujatega rangemat võitlust kui paljudel järgnevatel aastatel. Põhjuseta töölt puudujaid karistati sageli administratiivkorras 1 - 5 normipäeva mahaarvamisega.

Tootmiskulud olid suured - ainuüksi ostujõusöödale 1131 rbl.[4] ehk 21 % rahalistest sissetulekutest. Peale põllumajandusliku väikeinventari kolhoosil tehnikat polnud, Inventari ostuks kulutati 433 rbl.[5], kusjuures

---

1 "Viru Sõna", 4.mai 1949.a., nr.53,
2. Kolhoosi üldkoosoleku protokollid, 1950.a.
3 samas
4 Kolhoosi aastaaruanded, 1949.a.
5 Samas

kallimaks ostetud esemeks oli Rakvere Põllumajandusühistult ostetud viljapeksugarnituur koos mootoriga - 60 rbl.[1]

Ehitustegevus polnud kolhoosile loomulikult jõukohane, kapitaalremonti tehti ainult 51 rubla väärtuses.[2]

Kolhoosimajandus oli uudne, tuli leida kõige õigem tee selle arendamiseks. Sellest on ka tingitud, et üldkoosolekud toimusid peaaegu iga kuu, juhatuse koosolekud aga 3 - 4 korda kuus, kus arutati ka selliseid pisiküsimusi, mida väga edukalt oleks saanud lahendada jooksva töö korras. Kolhoos oli tollal väike ja mingeid tehnilisi raskusi üldkoosolekute sagedaseks läbiviimiseks polnud. Märkimist väärib asjaolu, et kolhoosi varaga hooletul ümberkäimisel tuli esimestel aastatel süüdlasel kahi alati tasuda, hiljem on aga see printsiip sageli unustatud.

Kolhoos, kannatades tööjõu puuduse all, sai nimetamisväärset abi šeffidelt. Nii aitasid šefid Rakvere metsamajandist kolhoosil täita metsatööde riiklikku plaani, andes appi 18-liikmelise brigaadi, kes 6 päeva jooksul töötas üles 200 tm metsamaterjali.[3]

Tehes mõningaid kokkuvõtteid kolhoosi "Rahva Tahe" esimese tööaasta kohta, võib öelda, et kolhoosi keskmised saagid olid kõrgemad kui üksikmajapidajate ajal. Saak oleks võinud olla veelgi suurem, kuid kunstväetisi

---

1 Kolhoosi juhatuse koosolekute protokollid, 1949.a.
2 Kolhoosi aastaaruanded, 1949.a.
3 "Viru Sõna", 14.jaan.1950.a., nr.4.

oli vähe ja ka umbrohutõrje polnud tõhus.

Kolhoosi aruande koosolekul 16.veebr.1950.a. märgiti, et kohalikud nõukogud ja parteiorganid on nõrgalt abistanud kolhoosi. Vähe kasu on olnud ka põllumajandus- ja zootehnilistest eriteadlastest, kes viibisid harva kolhoosis. Kooperatiivid on varustanud kolhoose halvasti, pidevalt oli puudus sepasöest, hobuseriistadest ja tormilaternatest.[1]

1950.aasta kohta puuduvad kolhoosi arhiivis täielikult materjalid, seega mingeid konkreetseid andmeid tootmise kohta anda pole võimalik.

Kevadkülv ei kulgenud 1950.a.nii edukalt kui eelmisel aastal, sest Virumaa TSN TK märkis 9.mail oma otsuses nr.321 "Kevadkülvitööde käigust Rakvere valla kolhoosides", et olukord on halb, töö kulgeb täiesti isevooluteed, tööle tullakse hilja. Juhitakse kolhoosi tähelpanu päevalille ja tehniliste kultuuride külvi hoolikamale teostamisele.[2]

Ka viljakoristamiseks olid ettevalmistused "Rahva Tahte " kolhoosis pealiskaudsed. Juuli algul oli viljakuivati veel korrastamata, viljakotte oli ainult 50, suur puudus oli viljaredelitest, kuna ka olemasolevad viljaredelid (arvult 200 tk.) olid korrastamata.Viljakuünid seisid nii, nagu jäid eelmisel sügisel, vajades puhastamist ja korrastamist. Isegi viljalõikajate remont oli

---

1 Kolhoosi üldkoosolekute protokollid, 1950.a.

2. Rakvere Rajooni Arhiiv, Rakvere, fond 172, nimistu 3, ü.-ü. 159, lk.10

kolhoosis teostamata. Kolhoosil oleks olnud vaja ehitada uusi viljaaitu, või vähemalt teostada mõningate vanade hoonete ümberehitamist viljaaitadeks, sest antud momendil 12 väikest aita olid mööda kolhoosi laiali paisatud[1], mis tekitab aga vilja masindamisel asjatuid tühikäike.

Heinatöid alustati 1950.a.võrdlemisi varakult, nimelt 20.juuni paiku ja 21.juuliks taheti lõpetada. Kommunistlikud noored ja pioneerid võtsid enda hoole-alla juurviljade hooldamise, mille tulemusel need naiskolhoosnikud, kes olid rakendatud umbrchutõrjele, võisid asuda tööle heinamaale.[2] Vähemalt ühele kitsaskohale - tööjõupuudusele, osati leida hea lahendus.

Üldiselt jääb mulje, et 1950.aastal kolhoosi majandus hakkas allamäge minema, sest Virumaa TSN TK 16. augustil oma otsuses nr.562 "Loomakasvatushoonete ettevalmistamisest 1950/51.a.talveks Rakvere valla kolhoosides" mainib jällegi "Rahva Tahte" kolhoosi, kuid sugusi mitte heast küljest - kolhoosil on hobusetall remontimata (puuduvad lagi ja aknad), teised loomakasvatushooned on lupjamata ja desinfitseerimata.[3]

Kõigile eelpool nimetatud puudustele lisas IO.oktoobril ajaleht "Viru Sõna" veelgi ühe : "Kolhoosil on koristamata veel 50 ha kartuleid, kartuli müügikohustu-

---

1 "Viru Sõna" nr.79 (796), 6.juuli 1950.a.
2 "Viru Sõna" nr.73 (790), 22.juuni 1950.a.
3 Rakvere Rajooni Arhiiv, fond 172, nim. 3, s.-ü.175, lk.5.

sest on täidetud veidi üle IO %. Sügiskünniplaanist on täidetud veidi üle 20 %.[1]

Ühendamine toimus 1950.a.ja edasi vaatleme juba kolhoos "Energia" arengut aastail 1951 - 1953, s.o. perioodil, kus kolhoosi maavalduseks oli 2664,73 ha ja millises suuruses kolhoos püsis kuni ühendamiseni "Vapruse" kolhoosiga.

VÕITLUS MAJANDUSLIKE RASKUSTEGA.

1950.a.kohta puuduvad kolhoosi arhiivis materjalid, suur puudus on neist ka 1951.a.osas. Õnneks on säilinud 1952.aaasta protokollid, millest õnnestus mõningaid andmeid saada.

Nimetatud perioodil kolhoos võitles suurte majanduslike raskustega, tootmine oli korrapäratu iseloomuga, mingit sihipärast arengutendentsi me ei näe, kõikjal vahelduvad tõusud mõõnadega. Üheks arengu puudumise põhjuseks oli nõrk tootmisbaas, mis oli ühinenud väikestel kolhoosidel. Eesti NSV-s viidi kollektiviseerimine läbi kiires tempos, kuigi ÜK(b)P KK 1947.a.otsus soovitas mitte kiirustada.[2] Loomulikult jäi abi sellise olukorra juures riigi poolt väheseks - osa kolhoose alustas oma tegevust majanduslikult ja organisatsiooniliselt nõrkadena, mis pidurdas nende edaspidist arengut. Nii oli see ka "Energia" kol-

---

1 EKP Rakvere Rajoonikomitee ja Rakvere Rajooni TSN häälekandja "Viru Sõna" nr.120 (837),IO.okt.1950.a.

2. Eesti NSV ajalugu, lk.572.

hoosi puhul.

Majandusliku tegevuse teatud stiihilisust näitab kõigepealt kolhoosi üldtulu kõikumine:

1951 a. 65338 rbl.[1]

1952.a. 75956 rbl.

1953.a. 62177 rbl.[2] , seega 1953.a.üldtulu oli isegi väiksem kui 1951.a., mil tekkis ühendatud "Energia" kolhoos.

Sama kõikumine avaldub ka loomakasvatuses, ainult loomakasvatuse osatähtsus on jäänud enamvähem samaks, olles 1951.a. 81 %, 1952.a. ja 1953.a. 84 %, mida näitab ka alljärgnev tabel.

Tabel nr.1

Tulu loomakasvatusest,[3]

Aasta	Üldtulu	Veisekasvatus	Seakasvatus	Lambakasvatus	Linnukasvatus	Mesindus
1951	53080	29212	20626	1731	1438	74
1952	63889	42175	11184	2046	1925	225
1953	52754	26347	18849	1518	1671	480

Vabariigis keskmiselt moodustas tulu loomakasvatusest neil aastail vastavalt 70,8 %, 73.7 % ja 78,6 %.[4] "Energia" kolhoosis omas loomakasvatus seega suuremat tähtsust kui vabariigis.

---

1 Kolhoosi üldkoosolekute protokollid, 1952.a.

2 Kolhoosi aastaaruanded, 1952., 1953.a.

3 Kolhoosi üldkoosolekute protokollid, 1952.a. ja kolhoosi aastaaruanded, 1952, 1953.a.

4 Matin, V., Bronštein, M., Eesti NSV põllumajanduse kollektiviseerimine ning selle sotsiaalsed ja majanduslikud tulemused, Tallinn 1959, lk. 109.

Veisekasvatuse osatähtsus kogu loomakasvatusest saadavast tulust on olnud järgmine: 1951.a. 58 %, 1952 66 % ja 1953 a.50 %. Vaadeldes tabelit, näeme, et seakasvatuses on olnud mõõnaperioodiks 1952 a., kuid 1953. a.on saavutanud peaaegu 1952. a.taseme. Teistel loomakasvatuse aladel olulisi kõikumisi ei esine. Loomakasvatuse sissetuleku analüüs näitab, et üheks põhjuseks, miks langes 1953.a. üldtulu tunduvalt väiksemaks eelmiste aastate üldtulust, oli just veisekasvatuse osatähtsuse ja tulukuse tunduv langus.

Veisekasvatuse osatähtsuse suur langus lehmade arvust eriti ei olene, sest 1952.a.oli lehmi 230, 1953a. 228,[1] kuid suur langus on piimatoodangus ühe lehma kohta. Kui 1951.a. saadi keskmiselt ühe lehma kohta piima 2223 liitrit[2], 1952 a. 2374 liitrit, siis 1953.a.ainult 1662 liitrit[3], seega võrreldes 1951.a.oli langus 25 % ja 1952.a.30 %. 1953 a.piimatoodang lehma kohta ületas küll rajooni keskmise, mis oli 1444 liitrit[4], kuid jäi tunduvalt maha vabariigi keskmisest - 2097 lt.[5] . 1953.a. madala piimatoodangu põhjuseks oli halb loomade hoolda-mine ja söötade vähesus.

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1952, 1953.a.
2 Kolhoosi üldkoosolekute protokollid, 1952.a.
3 Kolhoosi aastaaruanded,1952, 1953.a.
4 Kõik andmed rajooni keskmise kohta kuni 1957.a. (incl) on saadud Rakvere Rajooni Plaanikomisjonilt.
5 Matin,V., Bronstein, M., lk.108.

1951.a. saavutati hea piimatoodang, kuna nii kore- kui ka majandisisest jõusööta oli küllal daselt; pealeselle kasutati veel 691 t haljassööta, varuti 494 t silo vikisegatisest. Sööda külluse tõttu oli juba aasta lõpul võimalik müüa riigile piima üle plaani ja majandi eesrindlik lüpsja-karjatalitaja Olga Einhorn oli 1.oktoobriks 1951.a.lüpsnud igalt lehmalt keskmiselt 2726 kg piima ja väljatöötanud 790 normipäeva.[1]

Tabel nr.2

Koresööda varumine(tonnides) [2]

Aasta	Varutud looduslikku heina	Varutud põhku ja aganaid	Varutud põldheina
1952	86,4	821,9	600,9
1953	50,56	365,7	868,2

Võrreldes koresööda varumist loomadele 1952. ja 1953.a.näeme, et loodusliku heina osatähtsus on vähenenud, kuid põldheina on varutud 48 % rohkem ja seda osaliselt suurema hektarisaagi arvel, mis 1952.a.oli 17,3 ts, 1953.a. 18,79 ts.[3] Siit kerkib põhjus, miks 1953.a. piimatoodang tunduvalt langes : 1952.a.koresööda hulk ei võimaldanud 1953.a.esimesel poolel loomade korralikku toitlustamist. Sama olukord on maksev juba 1952.a.lõpu kohta,

---

1 EKP Rakvere Rajoonikomitee ja Rakvere Rajooni TSN ~~EK~~ häälekandja "Punane Täht" nr.123 (994), 18.okt.1951.a.

2 Kolhoosi aastaaruanded, 1952, 1953.a.

3 Samas

sest Rakvere Rajooni TSN TK oma otsuses 22.nov.1952.a.märkis, et söödaratsioonid on väikesed nii kore- kui ka mahlaka söö-da osas. Samuti on veiste pidamistingimused halvad, sest veised on 20 laudas, millest ainult 11 on täiesti korras.[1] Tõsiseid puudusi, mis takistasid loomakasvatuse produk-tiivsuse tõusu, tõi esile EKP Rakvere Rajoonikomitee oma büroo otsuses 22.juunil 1953.a., kus on öeldud: "Kolhoos täitis karjamaade pealtparandamise plaanist ainult 26 %, võ-sast puhastamise plaanist 80 %, kultuurkarjamaid rajatud ei ole. Looduslikud karjamaad enamikul juhtudel on niivõrd võsastunud, et neid pole võimalik kasutada. Loomade pro-duktiivsuse tõstmiseks ei kasutata palavate ilmadega õist karjatamist. Juhatus ei pane küllaldaselt rõhku riiklike loomakasvatusplaanide täitmisele - lehmade osas on plaa-nist täidetud 83,3 %, sigade osas 87,8 %."[2]

Loomakasvatuses valitsev ebanormaalne olukord ei häirinud Rakvere külanõukogu. 1953.a.jooksul ei kuula-tud kordagi kolhoosi esimehe või farmijuhataja aruandeid.[3]

Partei Rajoonikomitee esitas konkreetsed ette-panekud olukorra parandamiseks: karjatamist teostada 17 - 18 tundi ööpäevas, lehmade jootmist organiseerida 6 - 8 korda ja lüpsmist 4 korda ööpäevas; kinnitada pide-vad karjased, kellele loomad kinnitada aktide alusel ja teha teatavaks ülesanded. Parteialgorganisatsiooni sekre-

---

1 Rakvere Rajooni TSN TK arhiiv, Rakvere, üldosakond, s.-ü. 163, lk.24

2 EKP Parteiajaloo Instituudi Parteiarhiiv, Tallinn, fond 2620, nim.11, s.-ü.5, lk.25

3 Samas, lk.26

täri Liiver'it kohustati teostama loomakasvatajate hulgas poliitmassilist selgitustööd ja organiseerima sotsialistlikku võistlust, esimeest viima farmitöötajatega läbi tootmisnõupidamisi.[1] Kolhoosi parteialgorganisatsioon on mitmel korral arutanud loomakasvatuse olukorda, vastu võtnud konkreetseid otsusi, kuid pahatihti on need jäänud ellu viimata. Nii IO.juulil 1952.a. arutati heina varumist ja heina koristustööde lõpetamist, otsustati ka suuremas koguses varuda haljas- ja lehissööta[2], kuid ometi oli 1952/1953.a.talvel loomadel toidupuudus. Parteialgorganisatsioon oleks üldiselt pidanud rohkem tähelpanu pöörama loomakasvatuse küsimustele, sealhulgas ka loomakasvatushoonete mehhaniseerimisele, sest madala mehhaniseerimise astme tõttu esines talveperioodil juhuseid, kus loomad said ainult 1/2 ämbrit vett päevas, mis muidugi ei jätnud mõju avaldamata lehmade piimatoodangule[3].

Edasi vaatleme olukorda taimekasvatuses, sest suurel määral sõltub loomakasvatuse produktiivsus taimekasvatuse arengust.

Taimekasvatusest saadav tulu on olnud järgmine: 1951.a. 9377 rbl.[4]

1952.a.I0889 rbl.

1953.a. 6868 rbl.[5], mis moodustab eelmise aastaga võrreldes 1952.a. 116 %, 1953.a. ainult 53 %. 1952.a.müü-

---

1 EKP Parteiajaloo Instituudi Parteiarhiiv, Tallinn, fond 2620, nim. 11, s.-ü.-5, lk.26-28.

2 EKPA, fond 3855, nim.2, s.-ü.1, lk.17-18

3 Kolhoosi üldkoosolekute protokollid, 1954.a.

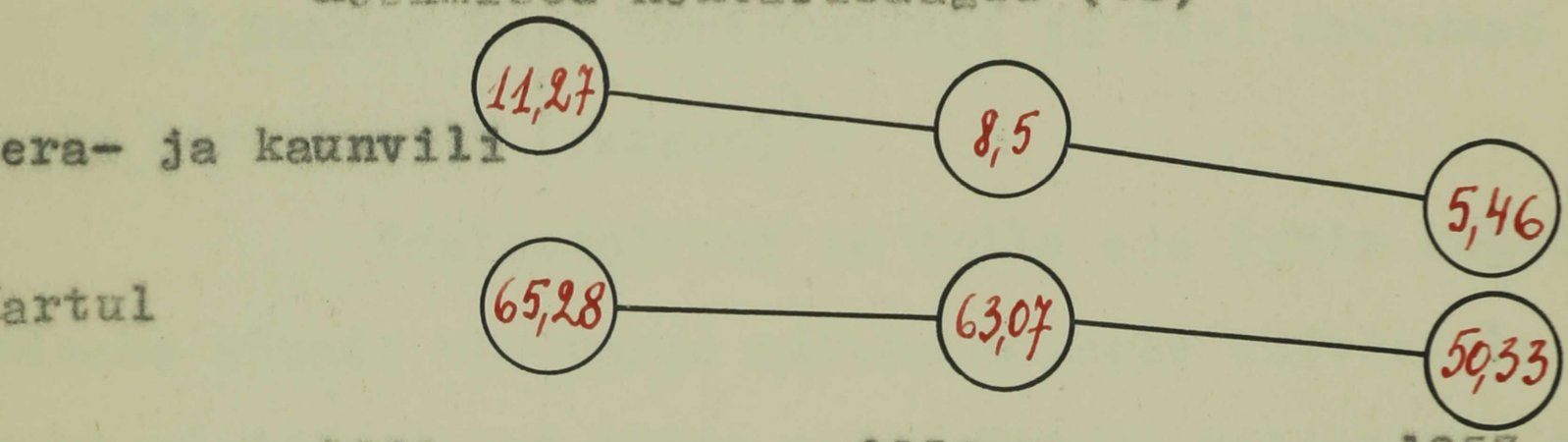
4 Samas, 1952.a.

5 Kolhoosi aastaaruanded, 1952., 1953.a.

di ainult kolhoositurul taimekasvatussaadusi 5514 rbl. väärtuses[1], mis ei jää palju maha 1953.a.taimekasvatuse kogutulust. Taimekasvatusest saadava sissetuleku suur langus 1953.a.on tingitud madalatest saakidest.

Graafik nr.2

Keskmised hektarisaagid (ts)[2]

1953.a.oli tera- ja kaunvilja keskmine hektarisaak üle kahe korra väiksem kui 1951.a.,olles isegi madalam rajooni keskmisest (5,94 ts), mis ka saagi nimetust ei väärri. Sellise saagi puhul, nagu 1953.a., ei saa erilist sissetulekut lootagi. Kartulikasvatuses lisandus saakide langusele veel teinegi pahe - külvipinna vähenemine. 1953.a.kartulikasvatuse pind vähenes 50 ha võrra (1952.a.178 ha, 1953.a.128 ha [3]), mis oleks pidanud võimaldama vähemalt olemasoleva kartuli head hooldamist, kuid seda polnud ja tulemuseks kujunes olukord : pole pinda, pole saaki.

Saagid olid madalad, väga madalad, kartulikasvatuse kandepind väike ja selle tulemusel ei vähenenud mitte ainult taimekasvatusest saadav sissetulek, vaid langes ka piimamajandus, väljalüps iga lehma koh-

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1952.a.

2 Kolhoosi üldkoosolekute protokollid, 1952.a.ja kolhoosi aastaaruanded,1952, 1953.a.

3 kolhoosi aastaaruanded,1952., 1953.a.

ta. Madalate saakide põhjused on esitatud kolhoosi esimehe sm. Toombre poolt kolhoosi aastaaruande kinnitamise üldkoosolekul 8.veebruaril 1954.a.

1) Traktoristide halb töö maaharimisel.

2) Vähene väetamine, kuna aasta-aastalt jääb ikka rohkem sõnnikut välja vedamata.

3) Suured kaod koristamisel ja veel suuremad kaod peale koristamist (vargus)[1].

Iseloomulikud on tolle aja kohta kolhoosi esimehe sõnad: "Me peame astuma suurele võitlusele MTJ traktoristidega, et tõsta meie põldude viljakust, sest traktoristide käes on meie normipäeva töötasu viljas ja me peame selle neilt välja võitlema, kui mitte muidu, siis nende endi normipäevade töötasu arvel."[2]

Need põhjused objektiivselt olid olemas, kuid ühe on esimees siiski jätnud märkimata - töö halb organiseerimine. Vaadeldavatest aastatest olid tunduvalt paremad saagid 1951.a.,mil suhtuti külvitöödesse täie tõsidusega. Kevadkülvi läbiviimiseks agrotehniliselt parimal ajal, varakult ja lühemal ajavahemikul, koostati 1951.a. konkreetne tööplaan, kus võeti kõikide põllutööde lõpetamiseks kindlad tähtajad, kusjuures viimaseks tähtajaks oli 15.mai.[3] Kui algasid kevadised põllutööd, alustati brigaadidevahelist sotsialistlikku võistlust, mille tulemusel tööpinge pidevalt tõusis. Samal, 1951.a.organiseeriti külvide hooldamiseks

---

1 kolhoosi üldkoosolekute protokollid, 1954.a.

2 samas

3 "Punane Täht" nr.49 (920), 26.aprill 1951.a.

põllumajandusbrigaadide juurde noortebrigaadid, kelle ülesandeks jäi umbrohutõrje suvi- ja taliviljapõldudel ja suvivilja seemnepõldude puhastamine võõrkultuuridest, juurvilja hooldamine jne.[1]

Et põldude väetamisega polnud kõik korras ja saagid vähenesid, seda näitab ka orgaanilise väetise tarbimine. 1951.a. kasutati sõnnikut 4460 t, 1952.a. 4480 t ja 1953.a.2219 t [2], s.o. 50 % 1952.a.kogusest ja ega siis pole ka ime, kui saagid olid omamoodi "imeks". Lubamatult venitati põldude väetamisega. Nii 1952.a.,kui kolhoos kohustus 15.aprilliks vedama põllule sõnnikut 4200 t ja turbamulda 4469 t, siis aprilli alguses oli täidetud ainult minimaalne osa kohustusest - sõnnikut 1300 t ja turbamulda 1200 t[3],välja veetud, kuna tööjõudu oli rakendatud vähe ja tööjõudlus oli madal. Asja oleks kindlasti parandanud sotsialistlik võistlus ja hästi organiseeritud hoogtööpäevad.

Madalad saagid ja sellest tulenev söödabaasi nõrkus majandisisese jõusööda osas olid osaliselt tingitud ka põllutöörriistade seisukorrast. Selles osas polnud "Energia" kolhoosis kaugeltki kõik korras. Nii 1952.a.jaanuaris oli kolhoosil remonditud põllutööriistadest ainult 10 %![4] Kriitilisele ajalehesõnumile rea-

---

1 "Punane Täht" nr.72, 21.juuni 1951.a.

2. Kolhoosi üldkoosolekute protokollid, 1952.a.ja kolhoosi aastaaruanded, 1952., 1953.a.

3 "Punane Täht" nr.41, 8.aprill 1952.a.

4 samas, nr.2, 8.jaan.1952.a.

geeris parteialgorganisatsioon, kuulates oma koosolekul 30.jaan.1952.a.seppade aruandeid. Nimetatud koosolekul otsustati lõpetada põllutööriistade remont 1.märtsiks.[1] Kuid järgmisel aastal valitses jällegi sama olukord. Rakvere Rajooni TNS TK kuulanud kolhoosi esimehe aruannet põllutööriistade remondi kulgemise kohta 29.jaan, 1953.a.,märkis oma otsuses nr.46, et olukord on väga halb. Remonti vajavad põllutööriistad on välja eraldamata, osa neist pole varjualustes, vaid roostetavad lumel. Varjualustes olev inventar on puudulikult puhastatud porist, on õlitamata. Kolhoosi kohustati lõpetama remont 1.aprilliks ja koristusmasinate osas 1.juuniks.[2]

Saakidele avaldasid sageli otse kahjulikku mõju kõrgemalt poolt pealesummitud plaanid. Nii näiteks 2.mail 1952.a.suure vihmasaju tagajärjel vajus küntud ja kultiveeritud maa sisse. Peale vihma lasti see maa libistajaga üle, kuid külvates jäid terad peale. Nii tuligi koostada akt 9 ha külvi hukkumise kohta. Miks nii toimiti ? Esimees sm.Toombre vastas : "Pidin täitma korraldust ja alustama külvitöid, kuid muud maad peale selle 9 ha polnud ette valmistatud."[3]

---

1 EKPA, fond 3855, nim. 2, s.-ü. 1, lk.2

2 TSN TK, üldosakond, s.-ü. 194, lk.15

3 Kolhoosi juhatuse koosolekute protokollid, 1952.a.

Kolhoosi aastaaruande koosolekutel kurdeti pidevalt, et MTJ ei täida korralikult oma kohustusi. Eriti halvasti teostasid MTJ traktoristid külvijärgseid hooldamistöid kartuli ja suhkrupeedi osas, mille tõttu mitmel aastal suhkrupeet peaaegu hävis ja ega kartulisaakide kohtagi midagi kiitvat saanud öelda.Kolhoosil oli tõsiseid pretensioone ka MTJ spetsialistidele, kes küll registreerivad fakte, koostavad aruandeid, kuid mingisugust praktilist abi kolhoosile ei osuta.

Kuid samas peame märkima kolhoosi juhtkonna liberaalset ja majanduslikult otse kahjulikku suhtumist MTJ traktoristide töösse. Nii esimees kui ka brigadirid võtsid traktoristidelt töö vastu, kuigi töö kvaliteet oli halb ja pärast kurdeti selle halva töö üle.

Vabariigi kolhooside majandusliku tegevuse aluseks alates 1951.a.oli viienda viisaasta plaani põhiülesanne põllumajanduse alal, mis nägi ette kõigi põllukultuuride viljakuse tõstmist ja ühisloomade arvu edasise suurendamise ning nende produktiivsuse tõstmise.[1] 1953.a.tulemuste põhjal "Energia" kolhoos neid ülesandeid ei täitnud. Põllukultuuride viljakus oli langenud 2 korda, loomakasvatuses oli mõne aasta eest kolhoos rajooni parimaid, kuid 1953.a. muutus olukord vastupidiseks.

---

1 "Eesti Bolševik", EK(b)Partei Keskkomitee ühiskondlik poliitiline ajakiri, 1952.a.,nr.8, lk.16.

TÖÖTASU, TÖÖJÕUD JA TÖÖDISTSIPLIIN.

Madala töötasu tõttu oli tööpõlgurite arv suur. 1952.a.töövõimelisi kolhoosnikuid oli 175, siis nendest ei töötanud välja normipäevade miinimumi 8 ja üldse ei võtnud ühistööst osa 4 kolhoosnikut[1] - seega loodrite arv oli 12 ehk 7 %. 1953.a.oli vastavalt töövõimelisi 146, normipäevade miinimumi ei töötanud välja 6 ja tööst ei võtnud osa 5 ühismajandi liiget[2],mis annab tööpõlgurite protsendiks 8.

Kolhoosi majanduslikust nõrkusest on tingitud madal töötasu normipäeva kohta. Nii anti normipäevale 1951.a. 22 kop. raha ja 2,2 kg vilja[3]; 1952.a.ja 1953.a.10 kop.raha, 1952.a. 525 g vilja ja 1 kg kartuleid, 1953.a. 688 g vilja ja 949 g kartuleid ning minimaalseks koguses heinu, köögivilja ja mett (vastavalt 276 g, 345 g ja 3 g)[4]. Selline töötasu muidugi ei olnud stiimuliks töödistsipliinile.

Kolhoosi parteialgorganisatsioon arutas 31. märtsil 1952.a. töödistsipliini küsimusi[5] ja seoses sügiseste koristustöödega 3.oktoobril 1952.a. märgiti jällegi nõrka töödistsipliini. Kolhoosis on puudunud kommunistide innustav eeskuju, massiline agitatsioonitöö on nõrk ja ka naiskomisjon pole nimetamisväärt abi osutanud jõudude mobiliseerimisel[6].

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1952., 1953.a.
2 samas, 1953.a.
3 "Punane Täht" nr.18 (1040), 14.veebr.1952.a.
4 Kolhoosi aastaaruanded, 1952., 1953.a.
5 EKPA,fond 3855, nim. 2, s.-ü.1, lk.8
6 samas,lk.32-34.

9.oktoobril 1953.a.parteikoosolekul, arutades sügistööde käiku, kritiseeriti kolhoosi juhatust liberaalse suhtumise pärast loodritesse, kellel on samasugused õigused nagu teistel kolhoosnikel. Otsustati, et brigadirid esitavad iga päev andmed põhjuseta puudujate kohta, samuti hoogtööde perioodil ilmugu igas brigaadis iga päev välkleht, kus tõsta esile mittetöökohuslasi, kes võtavad ühistööst osa ja piitsutada loodreid.[1]

Ühiskondlikku hukkamõistu loodritele on püütud ka varem saavutada. Nii ilmus Mädapea rahvamajas enne filmi valgusleht "Energia" kolhoosi elust. Teravalt kritiseeriti naiskolhoosnik Aaverit, kes 1953.a. polnud välja töötanud ühtegi normipäeva. Niisamuti seati järjekordselt häbiposti Senta Puutükk, kes ootab ainult igatsusega talve, " ... et jällegi öövahina päevad kergelt õhtusse saaks." Valguslehes seati teistele eeskujuks kolhoosnikut Jaan Varest.[2]

Ei näe ka noorte osas hingestatud suhtumist ühistöösse. 1952.a.oli kolhoosis 47 noort, kellest 22 ehk 47 % tööst osa ei võtnud.[3] 1953.a. oli kolhoosis noori 44, kellest ei töötanud ühteĝi normipäeva välja 13 ehk 30 %.[4] Mõningal määral on olukord 1953.a.paranenud ja nagu hiljem selgub, hakkavad noored üha aktiiv-

---

1 EKPA,fond 3855, nim. 3, s.-ü.1, lk. 51-54

2 "Punane Täht" nr.49 ,23.aprill 1953.a.

3. Kolhoosi aastaaruanded, 1952.a.

4. samas, 1953.a.

semalt kaasa lööma ühismajandi tööle.

Suure töö on ära teinud vanad, keda 1952.a. võttis tööst osa 83 ja 1953.a.75[1].

Kolhoositöös kerkis esile suuri entusiaste, tähelepanuväärsete saavutustega tööeesrindlasi, nagu Olga Einholm, kes 1951.a.sai igalt lehmalt 2963 kg piima, töötades välja 927 normipäeva[2] ja kes 1952.a., parandades veelgi oma töötulemusi, saavutas rajooni lüpsjatekarjatalitajate vahelises sotsialistlikus võistluses esikoha, lüpstes välja igalt lehmalt keskmiselt 4049 kg. piima.[3]

1951.a. I ja II brigaad lõpetasid kartulinoppimise juba 13.oktoobril, kusjuures kartulivõtmismasinatel A.Puutükk, E.Liivaleht ja K. Ploompuu täitsid päevaülesandeid pidevalt 180 % - liselt. Noppimisel paistsid silma kommunistlikud noored D.Essaul, A.Sirp ja E.Viiber.[4]

1951.a. 60 aastane töömees Villem Kruusmann töötas välja üle 500 normipäeva. II brigaadi brigadir Himmo sai 4 ha suuruselt odrapõllult 83 ts otra.[5] Brigadir Hinnot võib veel esile tõsta seepärast, et tema brigaadis ainsana kolhoosis oli töödistsipliin hea.

Tähelepanuväärset tööd mesinduse arendamisel tegi mesinik Alfred Palgi. Kui 1950.a.oli mesilasperesid 14, siis 1953.a.oli juba 41. Meetodang ühe mesilaspere kohta kasvas samal ajal 17,3 kg-lt 34,1 kg-le, ja

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1952., 1953.-a.
2 "Punane Täht" nr.18, 14.veebr.1952.a.
3 samas,nr.10, 22.jaan.1953.a.
4 samas, nr.122, 16.okt.1951.a.
5 samas, nr.18,14.veebr.1952.a.

vahatoodang 0,15 kg-lt 1,08 kg-le.[1]

Eesrindlaste saavutusi hindas kolhoosi juhatus vääriliselt, andes neile preemiaks põrsaid, vasikaid, piima, liha, vilja jne.

Kolhoosile oli saavutusterohkemaks kindlasti 1951.a., mil ennetähtaegselt täideti nii loomakasvatussaaduste kui ka teravilja riiklikud müügikohustused, kolhoosi üldsissetulek oli suhteliselt suur, ka normipäeva tasu oli parem kui järgnevail aastail. Juba sügisel tehti tõhusaid ettevalmistusi järgmise aasta külviks - peale viljakoristamist alustati kohe kõrrekoorimise ja sügavkünniga, kusjuures kõigis 4-brigaadis töötas iga päev 3 paari hobuseid.[2]

Indu ja initsiatiivi töö organiseerimisel jätkus ka 1952.a.esimesel poolel. Nii kirjutas ajaleht "Punane Täht" 28.juunil : "Silohoidlad on korras,kogu põldhein ja enamus looduslikku heina mahutatakse küünidesse, mis on korda seatud. Heinakoristusperioodil organiseeritakse sotsialistlikku võistlust, välk- ja seinalehed kajastavad tööd. Igale brigaadile kinnitati kindel tööplaan, kus on kuupäevaliselt ära näidatud üksikute tööde läbiviimine, vajalik inimeste, hobuste ja koristusinventari arv."[3]

Kuid sügisesed koristustööd edenesid mitterahuldavalt, isevooluteed. "Brigadirid organiseerivad tööd halvasti ja kasutavad tööjõudu mitteotstarbekalt.

---

1 "Punane Täht" nr.131, 3.nov.1953.a.
2 samas, nr.109, 15.sept.1951.a.
3 samas, nr.76, 28.juuni 1952.a.

Töödistsipliin on halb - kontrollimise päeval puudus I brigaadis põhjuseta töölt 7 inimest, kuid juhatus ei rakenda mingisuguseid karistusabinõusid."[1]

Tööde organiseerimisel ja majanduslikul juhtimisel ilmneb eriti suur langus ja kolhoosi juhatuse jõuetus 1953.a., millest on tingitud ka suur majanduslike näitajate langus. Rakvere Rajooni TSN TK oma otsuses 23.juulil 1953.a.märkis, et heinakoristusperiood on lõppenud, kuid looduslikust heinast on kolhoosil niidetud ainult 27,3 % plaanist ja põldheinast 85,3 %, silovalmistamise plaanist on täidetud ainult 37,3 %.[2] "Juhatuse poolt oli kehtestatud tööpäev kella 7^{00} - 21^{00}-ni, kuid tõeliselt tehakse 8^{00} - 19^{00}-ni. Hobuniidumasinatel töötajad täidavad ainult 1/2 normist, niites päevas 2 - 2,5 ha. Agronoom Soone teostab heinatööde juhendamist kontorist brigadiride kaudu.[3]" Kolhoos oli heinatöödel rajooni mahajäänumaid ja eks näita hooletust seegi, et heinatöödel ei kasutatud farmitöötajate abi, kuigi viimased isegi selleks soovi avaldasid,[4] ei leidunud kolhoosis töötajat, kes oleks farmirahva heinamaale suunanud.

---

1 "Punane Täht" nr.116, 30.sept. 1952.a.

2 TSN TK,üldosakond, s.-ü. 219, lk.5
3 "Punane Täht" nr.88,25.juuli 1953.a.
4 TSN TK,üldosakond, s.-ü. 219, lk.5

Kui eelmisel aastal laabus sügiskünd päris hästi, siis 1953.a. oktoobrikuu I poole jooksul polnud rakendatud veel ühtegi hobusemeest, kuigi kolhoosil tuli 100 ha ulatuses teostada kündi hobustega.[1]

Vaadeldava perioodi kohta võib märkida kolhoosi juhatuse nõrka tööd. Juhatuse liikmetele anti küll konkreetsed ülesanded, kuid need jäid tavaliselt täitmata, sest esimees nende täitmist ei nõudnud ega kontrollinud, kurtes ainult, et temale pole juhatusest mingit abi. Brigadiridele konkreetseid nõudmisi ei esitatud ja need omakorda ei nõudnud brigaadi liikmeilt, mis lõpptulemusena viis töödistsipliini laostumiseni.

Kolhoosi arengu esimesel perioodil oli hädasti vaja suurel hulgal tööjõudu ja head töödistsipliini, sest mehhaniseerimise tase oli madal.Edusammuks oli muidugi 1952.a. kolhoosi ilmunud esimene auto, millele 1953.a.lisandus veel teine.[2] 1953.a.kolhoos soetas ka esimese lüpsiagregaadi, kuid kolhoosimajapidamises ei leia me veel ühtegi elektrimootorit. Palju töökäsi võttis transport, sest 2 autot loomulikult ei suutnud kolhoosi vajadusi rahuldada ja paljugi jäi hobutranspordi peale, mis nõuab aga tunduvalt rohkem tööjõudu. Suures ulatuses tuli ka kündi ja külvi teostada hobustega. Näiteks hobukülvajatega tuli 1952.a.

---

1 "Punane Täht" nr.123, 15.okt.1953.a.

2 Kolhoosi aastaaruanded, 1952., 1953.a.

külvata 219 ha, 1953.a. 61 ha [1], viljakoristus tuli loomulikult terves ulatuses läbi viia hobuniitjatega.

JAGAMATU FOND JA SELLE KASV.

Jagamatu fondi suurendamisega luuakse tingimused tootmise intensiivistamiseks, ühismajandi tootmisvõimsuse kasvuks.[2]

I perioodil, seoses väikse üldsissetulekuga, sai kolhoos jagamatusse fondi eraldada väikesed summad ja ka jagamatu fondi kasv oli aeglane.

Tabel nr.3

Eraldamised jagamatusse fondi ja jagamatu fondi väärtus aasta lõpuks.[3]

	1951.a.	1952,a,	1953.a.
Eraldamine	9805	13966	I0429
Jagamatu fondi väärtus	andmed puuduvad	77666	I04924

Võrreldes 1952.a.kasvas 1953.a.lõpuks jagamatu fond 35 % võrra.

Kuna jagamatu fondi kasv suurel määral oleneb uute ehituste ekspluatatsiooni võtmisest, siis edasi vaatlemegi peamisi kulutusi kapitaalmahutustele, eriti ehitustegevusele.

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1952., 1953.a.

2 Elenurm, H., Jagamatu fond ja selle kasutamine kolhoosides, Tallinn 1955, lk.11

3 Kolhoosi üldkoosolekute protokollid, 1952.a.ja kolhoosi aastaaruanded, 1952., 1953.a.

Tabel nr.4

KOLHOOSI KAPITAALMAHUTUSED.[1]

Aasta	Ehitus-tegevus	Kapitaal-remont	Masinate ja inventari soetamine	Maapa-randus
1952	24590	977	814	1901
1953	9748	284	976	1852

Vaadeldes tabelit näeme, et ehitustegevusele kulutati küllaltki suured summad. Uute tootmishoonete rajamine oli muidugi vajalik, kuid ühtlasi kolhoosile ülejõukäiv ülesanne. Rahalistest raskustest saadi üle pikaajalise laenuga, mida tehti 1952.a. 6600 rbl. ja 1953.a. 2892 rbl.ulatuses.[2] (Arvatavasti varematel aastatel tuli kolhoosil samuti teha pikaajalist laenu).

Rahalistest raskustest saadi üle, kuid raskused kerkisid esile hoopiski ehitustööde käigus.Kolhoosi uus, 100 veist mahutav karjalaut pidi valmima juba 31.dets. 1950.a., kuid tööde läbiviija, Kohaliku Ehituse Valitsuse Ehitustrusti Ehitusjaoskond nr.2, suhtus ükskõikselt lepingus ettenähtud tähtpäeva ja kolhoosi vajadusse ning alustas ehitust alles septembris, mille tulemusel pooles novembris oli tehtud ainult ca 30 % müüritöödest, märkis Rakvere Rajooni TSN TK

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1952., 1953.a.

2 samas

3 TSN TK üldosakond, s.-ü.13, lk.18

oma otsuses nr.75, 14.oktoobril 1950.a.[1]. Ehitustööde aeglast tempot sama lauda puhul märkis veel Täitevkomitee 14.aug.1951.a.otsuses nr.451. Samuti töö teostaja oli teinud ebakvaliteetset tööd, eriti silotornide osas.[2]

Samaaegselt karjalauda ehitamisega oli kolhoosil käsil ka uue, loo siga mahutava sigala ehitus.[3]

1952.a.alustati ümberehituse korras noorkarjalauda ehitamist 100 noorlooma jaoks ja kanala ehitamist 500 linnule.[4]

Ehitustegevuse kõrval sai kolhoos teostada kapitaalremonti ja rekonstrueerimisi muidugi tunduvalt väiksemas ulatuses (mida näitab ka tabel nr.4), sest kui arvestame maha pikaajalise laenu, siis kulutas kolhoos ikkagi ehitustegevusele suured summad, 1952.a.näiteks 24 % kogu rahalisest sissetulekust. Vaatamata vähestele võimalustele, suudeti 1952.a.talvitumisperioodiks loomakasvatushooned enamvähem korda seada : hobusetallid olid korras, kolmest lambalaudast oli 2 korras, mõlemad kanalad (üks uus, teine vana) jällegi korras, "vaeslapse" ossa jäid veised, kes asusid endiselt 20 laudas.[5]

Loomakasvatushoonete ehitamise ja remondi küsimustele pööras rajooni täitevkomitee suurt tähelpanu, kuid ka kohalik parteialgorganisatsioon ei jäänud

---

1 TSN TK,üldosakond, s.-ü.13, lk.18
2 TSN TK,üldosakond, s.-ü.,75, lk.43
3 "Punane Täht" nr.105, 6.sept.1951.a.
4 samas, nr.92, 5.aug.1952.a.
5 TSN TK, üldosakond, s.-ü. 163, lk.24

selle küsimuse lahendamisel pealtvaataja ossa. 30.okt. 1951.a.arutati parteikoosolekul olukorda eelpool nimetatud küsimuses ja igale algorganisatsiooni liikmele määrati üks brigaad, mille loomakasvatushoonete ehituse, korrashoiu ja söötade ~~elkuj~~ olukorra eest tema vastutab.[1]

Vaadeldaval ajajärgul inventari ja seadmete soetamiseks kulutati minimaalsed summad; maaparanduses suurejoonelisi töid kolhoos ei jõudnud teostada, kuid 1951.a. hariti siiski 35 ha uudismaad[2] ja pideva tööna toimus igal aastal põldude puhastamine kividest.

KOLHOOSIKÜLA KULTUURILINE PALE.

Kolhoosis valitses tööjõu puudus. Et anda emadele võimalus tööl käimiseks, organiseeriti 1951.a. kevadel kolhoosi oma lasteaed, mis oli esimene rajoonis. Maja remondimaterjalid muretsesid kolhoosnikud ise,töö tehti ühiskondlikus korras. Toidu valmistamiseks eraldas kolhoos mitmesuguseid produkte, mis muutis toidu vaheldusrikkaks ja odavaks. Ühe lapse lasteaias pidamisel arvestati ema töötasust 2 % maha.[3]

Nõukogude kolhoosikülas hakkas arenema isetegevus ja erialane enesetäiendamine.

Ajaleht "Punane Täht" kirjutas 20.jaan.1951.a.:

---

1 EKPA,fond 3855, nim.l.,s.-ü. 1, lk. 2 - 3

2 "Punane Täht" nr.18, 14.veebr-1952.a.

3 samas, nr.64, 2.juuni 1951.a.

"Mädapea" rahvamajas on saamas lavaküpseks Skolnieku näidemd "Piiri valvel", innukalt harjutavad ka rahvapillimehed Põiklik ja Tõeväli, deklamaatorid, karaktertantsijad ja naiskvarkett. Paremad isetegevuslased on K.Kaldam, N. Moosaar, E.Kukk, Kommunistlikud noored M.Pritson ja E.Liiver." [1]

3.aug.1952.a.toimus "Energia" kolhoosis kolhoosidevaheline spordipäev, kus kohalikud noored saavutasid viie-võistkonna hulga tubli II koha.[2]

Samuti 1952.a.jätkus hoogne isetegvus. Rahvamajajuhataja Talbaku aruandest rajooni täitevkomitee isungjärgul 18.dets.1952.a.selgub, et edukalt tegutsesid näitering, deklamaatorid, kirjandusring, kuid ka spordiring ja male-kabe sektsioon. Ridevalt toimusid loengud ja vestlused nii kinode kui ka koosolekute eel. Kolhoosis on korraldatud hästi näitlik agitatsioon.[3] Samas märgitakse aga, et Mädapea raamatukogu töö jätab palju soovida. Raamatukogu juhataja Salme Partei on vähe tähelepanu pööranud elanikkonna kultuurilisele teenendamisele, pole suutnud kaasatõmmata laialdast aktiivi, nõrgaks on jäänud poliitmassiline töö.[4]

1951.a.alustati kolhoosis agrotehniliste õppustega, mis muutusid eriti intensiivseteks 1953.a. agronoom Soone juhtimisel. Õppused toimusid 1 kord nädalas 3 - 4 tunni ulatuses ja neist võttis pidevalt osa

---

1 "Punane Täht" nr.8,20.jaanuar 1951.a.
2 samas, nr.93, 7.aug.1952.a.
3 TSN TK,üldosakond,S.-ü. 167, lk.28-29.
4 samas.

16 inimest. Kõrvuti teoreetiliste teadmistega said osavõtjad praktilisi oskusi seemnete eelsoojenduse, idanemisproovide teostamise jne.osas.[1]

Kolhoosi parteialgorganisatsioon, mis töötas alates 10.aug.1951.a.partei-kandidaadi grupina,[2] moodustati 5.okt.1951.a.koosseisus 2 liiget ja 1 kandidaat,[3] ei suutnud oma väikese koosseisu tõttu muutuda otsustavaks jõuks kolhoosi juhatuse töö suunamisel. Partei koosolekutel sageli arutati ainult partei kõrgemate organite otsuseid, sedagi pealiskaudselt,ega seotud neid tegeliku, "Energia" kolhoosi eluga. Kuid nii mõndagi suutis parteialgorganisatsioon korda saata. Peale varem mainitud küsimuste, mida koosolekutel on arutatud, on tähtis valvsuse küsimus. 2.dets.1951.a. analüüsides koosolekul kolhoosi juhtiva kaadri koosseisu,leiti, et juhatusse oli pugenud kulaklik element. Otsustati esitada üldkoosolekule ettepanek nende inimeste tagandamiseks.[4]

1950.a. seati "Energia" kolhoosis teistele eeskujuks metsatöökohustuse tempo ja töö organiseerimise poolest - moodustati 22 liikmeline metsatööbrigaad eesotsas juhatuse liikme Tiigiga, kes alul teostasid raietöö ja kui see oli valmis; siis alustas kogu

---

1 "Punane Täht" nr.25, 26.veebr.1953.a.
2 EKPA,fond 2620, nim. 3, s.-ü. 5, lk.35
3 samas,fond 3855, nim.1., s.-ü. 1, lk.1
4 samas, lk.5

brigaad väljavedu.[1] Kuid järgnevatel aastatel olukord halvenes. Sellepärast arutaski parteikoosolek 1952.a. algul riikliku metsaraie ja -veokohustuse täitmist. Koosolekul otsustati teostada tööd 1950.a. kogemuste alusel.[2]

Parteikoosolekutel on sageli kuulatud esimehe aruandeid ja informatsioone hooajaliste tööde kulgemise kohta.

Kolhoosi komsomolialgorganisatsioon töötas nõrgalt, tema tegevusest ühismajandi arenguks me tol perioodil mingit jälge ei leia.

Parteialgorganisatiooni puuduseks oli nõrk massiline selgitustöö, seepärast esines ka kolhoosnike hulgas ebaterveid meeleolusid,näiteks,et põldude saagikust ja karja produktiivsust pole üldse enam võimalik tõsta jne.

Kolhoosi ajaloo esimese perioodi kohta võib öelda, et erilisi majanduslikke saavutusi siin ei olnud. Kolhoosil tuli rajada teed uuele tootmisviisile, kindlustada oma majanduslikke alustugesid.

1950.a.,peale ühtse "Energia" kolhoosi moodustamist, asus esimees Toombre tööle täie innuga ja tulemused ei lasknud end kaua oodata, kuid kahjuks aasta-aastalt see ind rauges ja 1953.a.jõuti olukorrani, kus kolhoos tegi tunduvat vähikäiku. Kolhoositootmine arenes, kuid esimees jäi sellest ja kolhoosi juhtimisest eemale, ei suutnud pidada sammu suurenevate nõudmistega.

---

1 "Punane Täht" nr.11, 2.dets.1950.a.

2 EKPA,fond 3855, nim.2, s.-ü.1, lk.1.

Sama tööstiil oli maksev ka agronoom Soone, farmijuhataja Vettiku ja parteialgorganisatsiooni sekretäri Liivri puhul.

Kolhoosi juhatus ei osanud kasutada kõiki võimalusi üldsissetuleku suurendamiseks, nagu aiandus, mille arendamiseks linnalähedase kolhoosina olid tingimused otse suurepärased. Paljude tulusate võimaluste mitte kasutamise tõttu tuligi kolhoosil võidelda materiaalsete raskustega.

Raske oli rajada teed uuele tootmisviisile kui iga kolhoosi liige pidi veel pidama sisemist võitlust eraomandusliku psühholoogia vastu ; suur töö on panna eilset taluperemeest mõtlema kogu kollektiivi huvide eest, arendama initsiatiivi, kriitikat ja enesekriitikat.

Ületanud kasvuraskused, astus "Energia" kolhoos järgmisesse arenguetappi, kus edu ei jäänud tulemata, sest eeldused selleks andis 1950.a. toimunud kolhooside ühendamine. Ühendamise tulemusena tekkinud suurel kolhoosil oli võimalus arendada kõiki tootmisharusid, suuremad tulud võimaldasid ehitada nõuetekohaseid tootmishooneid, mis omakorda aitab toodangut tõsta. Ühendamise tulemusel vabanes arvukalt endiste väikeste kolhooside juhtivat kaadrit, keda sai rakendada otseses tootmistöös ja see aitas osaliselt lahendada tööjõu puuduse probleemi.

II peatükk.

"ENERGIA" KOLHOOSI ARENG AASTAIL 1954 - 1958, NLKP KESKKOMITEE JA NÕUKOGUDE VALITSUSE OTSUSTE VILJAKAS MÕJU KOLHOOSIKORRA KINDLUSTAMISELE.

Kolhoosi arengu II perioodi iseloomustavaks jooneks on pidev majanduslik tõus 1956.a.alates.

Pärast partei Keskkomitee 1953.a.septembripleenumit algas kiire kolhooside majanduslik tugevnemine. Septembripleenum tõstis esile põllumajanduse mahajäämuse põhjused.

1) Liialdatud tähelepanu rasketööstusele, mille all kannatas põllumajandus.

2) Subjektiivsed vead. Ei äratatud kolhoosnikes materiaalset huvi toodangu tõstmiseks. Müügikohustusi ei määratud mitte hektariprintsiibi järgi, vaid toodangult, mistõttu eesrindlikel majandeil olid palju suuremad riiklikud müügikohustused kui mahajäänud majandeil.[1]

Samas võeti tarvitusele abinõud vigade kõrvaldamiseks: riiklikud müügikohustused määratakse kolhoosidele hektarite alusel, aga mitte toodangu suuruse järgi. Tõsta loomakasvatussaaduste varumis- ja kokkuostuhindu,

---

1 NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III osa, Tallinn 1957, lk.601-602.

samuti kartuli ja köögivilja osas, suurendada mineraalväetiste tootmist, suunata spetsialiste maale.[1]

Kui siiani oli kolhoosidelt võetud põllumajandussaadusi praktiliselt peaaegu tasuta, siis saadusteKokkuostuhindade tõstmine viis kiirele kolhoosi üldtulu kasvule. Positiivselt mõjus muidugi kolhoosi kaadri tugevdamine paljude kogenud spetsialiste maale suunamisega, põllumajanduse tehnikaga varustamise suurendamine.

Abinõusid põllumajandusliku toodangu suurendamiseks arutati samuti 1954.a. veebruari-märtsipleenumil, kus peale uudis- ja jäätmaade ülesharimise meie maa Lõuna- ja Idapiirkondades arutati küsimust teraviljakultuuride saakide tõstmise abinõudest. Pleenumi otsuses rõhutati, et teraviljasaakide suurendamiseks tuleb rakendada eesrindlikke agrotehnilisi võtteid, viia sisse kiiresti õiged külvikorrad, viia läbi õigeaegselt külv ja saagi koristamine, parandada seemnemajandust, kasutada suuremal hulgal kohalikke väetisi. Arvestes võttes kolhoosi esimeeste suurt osa kolhoositootmise arendamisel, kohustas pleenum kohalikke partei- ja nõukogude organeid igati tugevdama kolhooside juhtivat kaadrit.[2]

---

1 NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III osa, lk.604-638.

2 samas, lk. 641 - 672.

Järjekordselt pööras põllumajanduse edasiarendamise küsimustele tähelpanu NLKP Keskkomitee 1955.a. jaanuaripleenum, kus oli põhiküsimuseks loomakasvatuse edasiarendamine - rõhutati eriti söödabaasi laiendamise vajadust ja maisi osatähtsust söödabilansis, samuti loomakasvatuse mehhaniseerimist.

Samaaegselt otsustati, et põllumajandussaaduste toodangu planeerimisel tuleb aluseks võtta müügitoodangu maht, jättes kolhoosidele vabad käed külvipindade ja loomade arvu kindlaksmääramisel, mis on vajalik riiklike müügikohustuste täitmiseks ja oma majanduse edasiarendamiseks.[1]

Murrangulisek momendiks kolhoosikorra arengus kujunes partei Keskkomitee 1958.a. veebruaripleenumi otsus "Kolhoosikorra edasiarendamisest ja masina-traktorjaamade reorganiseerimisest". Kui siiani oli üks ja seesama maaala olnud kahe ettevõtte - kolhoosi ja MTJ tegevuse objektiks, siis koondus nii maa kui ka tehnika kolhoosi kätte. Pärast kolhoosikorra võitu oli see sotsialistliku põllumajanduse alal kõige suuremaks ja kõige märkimisväärsemaks sündmuseks.[2]

Kui nimetatud otsusele lisada 1958.a. juuniplenumi otsus mitmesuguste varumishindade kaotamise ja ühtsete hindade sissevimise kohta põllumajandus-

---

1 Hruštšov, N.S., Loomakasvatussaaduste tootmise suurendamisest, Tallinn 1955, lk.15.

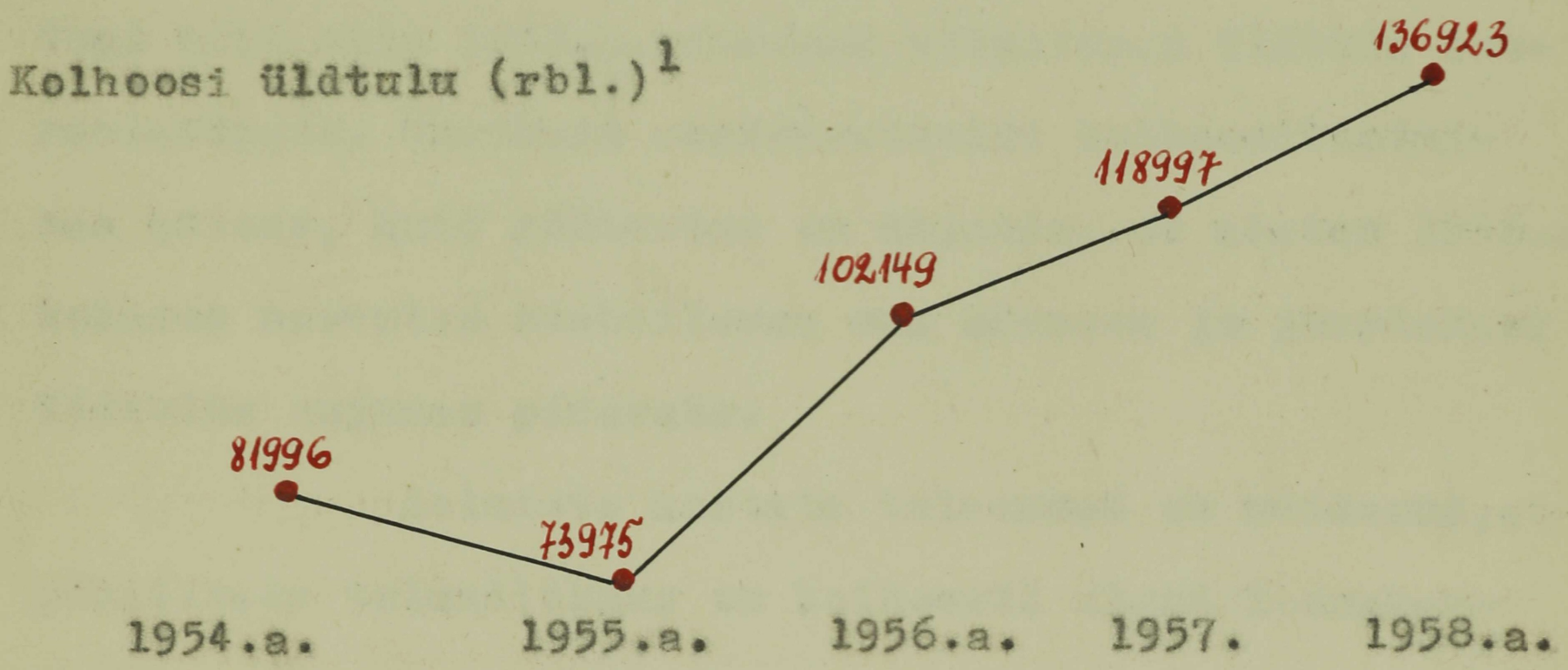
2 Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ajalugu, Tallinn 1959, lk.599.

saaduste varumisel, siis võib 1958.aastat täie õigusega nimetada suure murrangu aastaks kolhoosikorra arengus.

Partei Keskkomitee ja Nõukogude valitsuse otsuste elluviimise tulemusena "Energia" kolhoos, keda 1953.a.töötulemuste alusel võib nimetada mahajäänud kolhoosiks, astus 1956.a.miljonär-kolhooside ridadesse (tolleaegse rahakursi alusel).

KOLHOOSI ÜLDSISSETULEK JA SELLE ALLIKAD.

Graafik nr.3

Kolhoosi üldtulus võime täheldada kasvutendentsi. Kui 1954.a.kolhoosi üldtulu kasvas võrreldes 1953.a.19819 rbl.võrra ehk 32 %, siis 1955.a. esines langus 10 %,võrreldes 1954.a. Kuid peab mainima, et see langus esines paljudel majanditel ja on suurel määral tingitud looduslikest tingimustest. 1955.a. kevadel külv hilines paari nädala võrra, sügisesed koris-

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1954 - 1958.a.

tustööd viidi MTJ poolt läbi väga pika aja vältel ja hoolimatult, suurte kadudega, mis vähendas majandisisest jõusööta ja mõjus negatiivselt loomakasvatusele. Samuti 1955.a.väga põuase suve tõttu oli loomakasvatuse produktiivsus madal, mis andiski oma pitseri üldtulu vähenemisele. Alates 1956.a.on üldsissetulekud eelmise aastaga võrreldes pidevalt kasvanud: 1956.a. 28174 rbl.ehk 38 %, 1957.a.16848 rbl. ehk 16 %, 1958.a. 17926 rbl. ehk 16 %. Kõige järsum hüpe on olnud 1956.a., kuid nagu eelpool on mainitud, et kolhoos 1955.a. ei olnud oma täieliku majandusliku võimsuse juures ja muidugi siis olid 1956.a.suuremad võimalused üldtulu suurendamiseks. Üksikuid ebaõnnestumisi kolhoositootmises esines, kuid rõõmustav on asjaolu, et alates 1956.a. kolhoos saavutas stabiilsuse oma arengus ja juurdekasv üldtulus kujunes pidevaks.

Eelmiste aastate tulemused on näidanud,et põhiliseks tuluallikaks on kolhoosil olnud loomakasvatus, siis on ka nüüd otstarbekas analüüsida loomakasvatuse osa.

Tabel nr.5

Sissetulekud loomakasvatusest.[1]

Aasta	Üldsissetulek	Veisekasvatus	Seakasvatus	Lambakasvat.	Linnukasvat.	Mesindus
1954	73951	53739	8074	2741	1788	80
1955	65273	35886	17751	1506	2050	305
1956	95638	58542	28000	2072	4176	339
1957	107960	71295	25604	1597	5080	1395
1958	117738	73950	31914	2361	5644	135

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1954 - 1958.a.

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

Nii nagu üldtulus oli tagasiminek 1955.a. nii oli see ka loomakasvatuses ja eriti just veisekasvatuse osas. Loomakasvatusest saadav sissetulek sellel ajavahemikul ulatub 85 - 93 % -ni (raj.keskmine 1958.a. 79,6 %[1]).See kinnitab veekord asjaolu, et kolhoos oli põhiliselt loomakasvatusliku suunaga ja taimekasvatuse osatähtsus kahel esimesel perioodil oli väike. Taimekasvatuse ülesandeks on kindlustada loomakasvatust vajaliku söödabaasiga.

Loomakasvatuse sissetulekutest peamise osa andis veisekasvatus. Nii andis veisekasvatus 1954.a. 73 %, 1958.a. 66 % (raj.keskmine 1957.a.47,2 %[2]).Väike oli veisekasvatuse osatähtsus loomakasvatuse kogutulus 1955.a. - 55 % ja 1956.a. - 61 %.

Samal ajal seakasvatuse osatähtsus on tunduvalt suurenenud. Kui 1954.a.moodustas tulu seakasvatusest 11 % loomakasvatuse kogutulust ja 1955.a. I poolel olukord ei muutunud samuti palju paremaks, siis partei rajoonikomitees kuulas farmijuhataja Vettiku aruannet 19.sept. 1955.a.seakasvatuse arendamise küsimuses. Kolhoosi juhatus ja parteialgorganisatsioon said tõsise kriitika osaliseks seakasvatuse alahindamise eest, mille tõttu kolhoos sai nimetatud harust vähe tulu. Peamiseks puuduseks oli sigade arvulise plaani täitmata jätmine. 1.okt.1955.a.pidi olema 370 siga - aruande päeval oli aga 220. Reaalsed võimalused sigade arvulise plaani täitmiseks ~~on~~ kolhoosil puudusid, kuna emiste halva hooldamise tõttu saadi emise kohta aastas

---

1 Eesti NSV,Andmete kogumik,koostanud V.Tarmisto,Tallinn 1959, lk.523.
2 samas.

ainult 7,9 põrsast. Vähe on kasutatud ühekordseid emiseid.

Partei rajoonikomitee märkis veel, et sead asuvad viies sigalas, kuid kõigis neis valitses korralagedus. Söödavarumisel esines muretust: pidi varutama 525 ts.silo - varuti 189 ts. Seatalitajate vahel puudus sotsialistlik võistlus, ei populariseeritud eesrindlikke kogemusi, poliitmassilist tööd seatalitajate hulgas ei teostatud.[1] Suur süü nimetatud olukorras langes sm.Vettikule, kes parteialgorganisatsiooni sekretäri ja farmijuhatajana ei võtnud midagi ette olukorra parandamiseks, olles ise samal ajal puudustest kõige paremini teadlik.

1955.a. on juhitud ka MTJ spetsialistide poolt kolhoosi/juhatuse tähelpanu sellele, et suurema tulu saamiseks seakasvatusest organiseerida peekonsigade kasvatamist; sigade söödaks kasutada suuremal hulgal heinajahu.[2]

Kritika tulemusena kolhoosi juhatus ja parteialgorganisatsioon pöörasid suuremat tähelpanu seakasvatuse küsimustele ja tulemused ei lasknud end kaua oodata, juba 1955.a. andis seakasvatus 27 % loomakasvatuse kogutulust, samuti 1958.a,kuigi selle aja jooksul oli loomakasvatuse kogutulu tunduvalt suurenenud.

---

1 EKPA,fond 2620,nim.18, s.-ü.5, lk.44-46

2 Kolhoosi aastaaruanded, 1954.a.

1956.a.seati teravik seakasvatuse omahinna alandamisele, milleks võeti kasutusele oma majandi odavad söödad. Esimese aasta ristikheinast valmistatud heinajahu asendas 40 - 60 % söödaratsioonis olnud teraviljajahust. Laiendati peekonsigade kasvatamist.[1]

Kitsaskohaks seakasvatuse arengus jäi põrsaste saamise küsimus, kuna kolhoosil puudusid nõuetekohased sigalad ja emistele ei suudetud tagada nõutavaid zoohügieenilisi tingimusi - emiste viibimine külmas ja niiskes sigalas oligi kõige suuremaks takistuseks põrsaste arvu suurendamisel, märkis Rajooni Põlluma jandusinspektsiooni peazootehnik Laurits 1959,a.[2]. Mehhaniseerimise poolest jäi seakasvatus kolhoosis kõige nõrgemaks tootmisharuks. Kolhoosi juhatuse hooletust näitab asjaolu, et kartulipesemise ja -purustamise mehhanismid olid kolhoosil olemas, kuid olid üles seadmata ja roostetasid nurgas.[3] Suuremate sigalate juurde oleks otstarbekas olnud ehitada ka suvelaagrid.

Kolhoosi arengu teisel perioodil lambakasvatus erilist tähtsust ei omanud. Vaadeldes tabelit näeme, et tulu lambakasvatusest oli väike ja ebastabiilne. Paistab, et lambakasvatus erilist perspektiivi ei oma, kuna hoolduskulu on suur, tulu aga väike, ning puuduvad vas-

---

1 "Punane Täht" nr.45 (1688),14.aprill 1956.a.
2 Kolhoosi aastaaruanded, 1958.a.
3 "Punane Täht" nr.74, 25.juuni 1957.a.

tavad, lammastele sobivad karjamaad.

Edasiminekut, nagu seakasvatuski,näitas pidevalt linnukasvatus. Vaadeldes sissetulekut linnukasvatusest aastail 1954 ja 1958,näeme, et see on suurenenud 3,2 korda, mis on peamiselt saavutatud kanade produktiivsuse tõusuga. Kui 1955.a. saadi keskmiselt kana kohta 47,5 muna, siis 1958 .a. juba 123,5 muna.[1] Muidugi kogu loomakasvatuse sissetulekus moodustas linnukasvatus väikese osa, kuid peamine on tema arendamine, pealegi kus paljud majandid on linnukasvatuse hoopiski likvideerinud.

Andmed näitavad, et tootmisharud, mis võimaldavad saavutada rahaliste tulude kiiret kasvu, on just seakasvatus ja hästi organiseeritud linnukasvatus.[2]

Täieliku eluõiguse on leidnud kolhoosis mesindus, kuigi sissetulek temast oli väga kõikuv. Näiteks 1957.a. suutis mesindus konkureerida lambakasvatusega ja mesinik Palgi oli arvatud rajooni põllumajandusnäituse kandidaadiks oma heade töötulemuste poolest - pere kohta 48,2 kg mett ja 1,62 kg vaha[3], kuid 1958.a. oli tulu jällegi väga väike.Mesinduse puhul ei saa süüdistada halba majandamist niivõrd kui teiste majandusharude puhul, vaid pigem loodust, sest mesindus sõltub ilmastikuoludest siiski tunduvalt rohkem kui ükski teine

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1955, 1958.a.

2 Elenurm,H., lk.15.

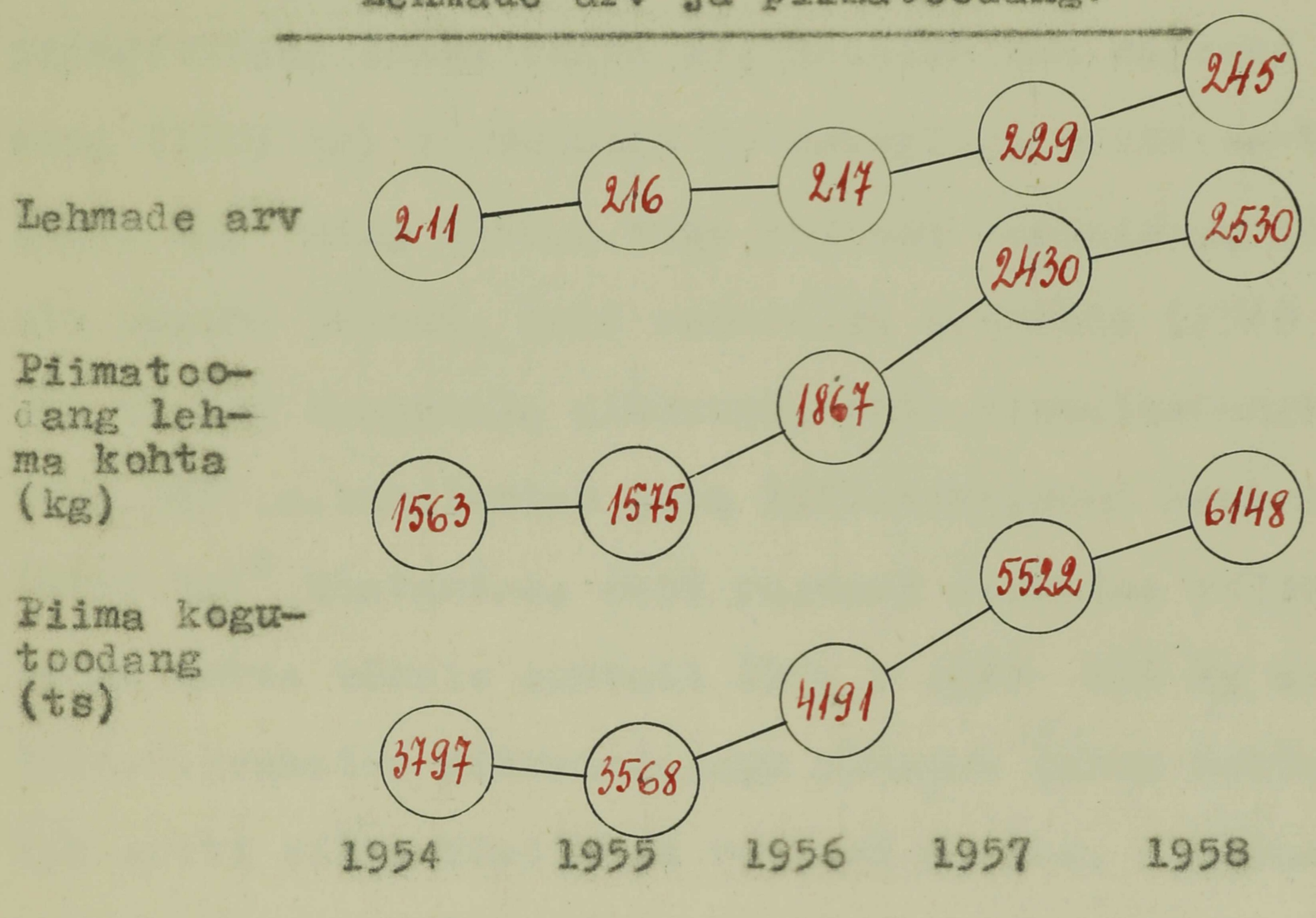
3 "Punane Täht" nr.118, 5.okt.1957.a.

majandusharu. Peamine on see, et mesindust arendati ja ta sai endale eluõiguse.

Kuna veisekasvatus on peamine tuluallikas loomakasvatuses ja veisekasvatuses omakorda on peamiseks piima müügist saadud tulu, siis on otstarbekas võrrelda lehmade arvu ja piimatoodangut aastas.

Graafik nr.4

Lehmade arv ja piimatoodang.[1]

Näeme, et lehmade arv on viie aasta jooksul kasvanud ainult 34 pea võrra. Tõesti muretekitav asjaolu. Kuid teisest küljest - kuidas saigi lehmade arv palju suureneda, kui söödabaas vähenes.

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1954 - 1958.a.

Näiteks looduslike karjamaade suurus, mis 1954.a.oli 501,60 ha, langes nende võssakasvamise tagajärjel 1958.a. 398 hektarini ja looduslike heinamaade pind samal ajavahemikul 405,49 hektarilt 229,96 hektarini.[1]

Ometi veisekasvatus arenes, tulud kasvasid 1958.a.,võrreldes 1954.a., 20211 rbl. ehk 37 % - see on saavutatud lehmade aastase väljalüpsi suurendamisega, mis sellel ajavahemikul kasvas 967 kg võrra lehma kohta ,ehk 1,6 kordseks. Kui "Energia" kolhoosis 1954.a. piimatoodang lehma kohta oli madalam kui rajooni keskmine (1603 kg) ja madalam ka vabariigi keskmisest (1642 kg)[2] ning 1956.a.vahe rajooni keskmisega (1953 kg) oli püsima jäänud, kuid vabariigi keskmine (2340 kg)[3] oli veelgi kaugemale nihkunud, siis piimatoodangu järsk tõus 1957.a.kindlustas juba 1958.a.rajooni keskmise (2497 kg)[4] ületamise, sest rajooni keskmine väljalüps lehma kohta tõusis aastail 1954 - 1958 894 kg võrra. 1954.a.keskmise piimatoodangu vähesus lehma kohta torkab eriti silma võrdlusel rajooni parima, naabruses asunud "Vapruse" kolhoosiga, kus 1.okt.1953.a.kuni 1.okt. 1954.a.oli keskmiseks väljalüpsiks lehma kohta 3169,6 kg.[5]

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1954, 1958.a.

2 Matin,V., lk.68.

3 Eesti NSV rahvamajandus,Statistiline kogumik,Tallinn 1957, lk.104

4 Kõik andmed rajooni keskmise kohta alates 1958.a.on saadud Rakvere Rajooni Statistika Inspektuurilt.

5 "Punane Täht" nr.123, 14.okt.1954.a.

Kui kolhoosi esimestel aastatel esines rajooni parimate lüpsjate seas alati mitu "Energia" kolhoosi liiget, siis vaadeldaval perioodil neid rajooni 20-ne edetabelis enam ei ole, kuigi piimatoodang on pidevalt tõusnud (kuid rajooni parimatel kolhoosidel piimatoodangus on see tõus veelgi suurem olnud.)

Taimekasvatusest on kolhoosis saadud tulu järgnevalt : 1954.a. 6868 rbl
1955.a. 7450 rbl.
1956.a. 4375 rbl.
1957.a. 6205 rbl.
1958.a. 15120 rbl.[1] Kuigi taimekasvatuse osa kolhoosi sissetulekus moodustas vaid 7 - 10 %, ei saa tema osatähtsust alahinnata, mida kolhoosi juhatus on siiski teinud, sest analüüsides tulu, ei näe siin mingit edasiminekut, vaid pigem langust, sest sissetulek taimekasvatusest 1956 ja 1957.a.on väiksem kui 1954. ja 1955.aastal. Suur samm on edasi astutud 1958.a., mil taimekasvatusest saadav tulu moodustab kolhoosi üldtuludest 11 % (1954.a. 8,4 %). Nimetatud kasvus on kolhoos ise kindlasti vähem ära teinud kui partei ja valitsuse õige poliitika, mille tulemusel 1958.a. kaotati riiklikud müügikohustused ja kolhoos sai oma saadustest paremat hinda. Ei saa öelda, et riiklikud müügikohustused olid suured, näiteks 1954.a.241,92 ts, 1955.a. 69,13 ts, 1957.a. 54,74 ts[2], kuid kokkuostuhinnad olid

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1954 - 1958.a.
2 samas, 1954, 1955, 1957.a.

väga madalad, mille tulemusel sissetulek taimekasvatusest oli väike. Kui 1957.a.müügist riiklikele varujaile ja kooperatiividele saadi sissetulekut 1429 rbl., siis 1958.a.juba I0933 rbl. ja müügist kolhoositurul vastavalt 2557 rbl. ja 4187 rbl.[1], seega müük kolhoositurul nimetamisväärselt ei kasvanud.

Tabel nr.6

Põllumajanduslike kultuuride külvipind

ja keskmised hektarisaagid (ts)[2]

		1954	1955	1956	1957	1958
Tera- ja kaunvili	Külvipind	839	733	673	674	596
	Planeeritud ha saak	16,5	I0,7	I0,4	I0,5	I0,7
	Tegelik ha saak	7,93	7,7	11,04	8.88	14.1
	Rajooni keskmine ha saak	andmed puuduvad	6,1	8.17	8.3	12.1
Kartul	Külvipind	162	169	174	156	145
	Tegelik ha saak	80,77	77,2	79,11	82,3	85,0
	Rajooni keskmine ha saak	55,7	58,6	90,7	80,5	94,4
Mitmeaastane põldhein	Külvipind	303	367	3o8	267	302
	Tegelik ha saak	8,74	14,8	6,6	17,3	17,6
	Rajooni keskmine ha saak	I0,1	14,5	7.9	15,8	17.6

"Energia" kolhoosis oli teravilja hektari-

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1957, 1958.a.

2 Kolhoosi aastaaruanded, 1954 - 1958.a.

saak tõesti väga madal, eriti aastail 1954, 1955 ja 1957. Kuigi kolhoosi maakõlvikutes oli põllumaa ülekaal suur, kolhoosi 2664,73 ha suurusest pinnast kuulus põllumaale 1605,31 ha ehk 60 %, samal ajal kui vabariigi keskmine oli 43,9 %[1] ja Rakvere rajoonil 45,8 %[2], on külvipind pidevalt vähenenud moodustades 1958.a. 71 % 1954.a. külvipinnast.

Madalate saakide ja külvipinna vähenemise tõttu pole nimetamisväärselt suurenenud ka teravilja kogutoodang : 1954.a. 6647,4 ts, 1955.a, 5662,58 ts, 1956.a,7433,71 ts, 1957.a. 5994,6 ts. ja 1958.a. 8410 ts.[3]

Kuna rajooni keskmised hektarisaagid olid veelgi madalamad, siis oli see kolhoosi juhatusele lohutuseks. Halb on see, kui püütakse pugeda rajooni keskmise varju ja pealegi veel madala keskmise varju.1958.a. saagiga võib juba rahul olla, sest rajooni keskmine jäi tunduvalt madalamaks ja pealegi saak 14,8 ts hektarilt ei olnud enam halb.

Kartuli osas saavutas kolhoos kord madalamaid, kord kõrgemaid saake rajooni keskmisega võrreldes, kuid peab kohe mainima, et mõlemad olid madalad. Meie oludes peaks olema täiesti reaalne saada kartuli hektarisaa-

---

1 Eesti NSV, Andmete kogumik, lk.126

2 samas, lk.522

3 Kolhoosi aastaaruanded, 1954 - 1958.a.

gina 120 - 130 ts.

Raske olukord oli põldheina osas. Kui 1949.a.saadi hektarilt 40,1 ts., siis 1954. ja 1956.a. langes saak alla IO tsentneri - sellise saagi puhul on lausa ime, kuidas loomad ületalve peeti. Põldheina saagid olid väikesed, kuna kasutati vanu ristikheinasööte, mis end ei õigustanud, kõrgesaagilisi ristikheinapõlde oli vähe.

Vaadeldes tabelit näeme, et ainult 1956, ja 1958.a. suudeti ületada planeeritud hektarisaak. Teistel aastatel ei jõutud sinna lähedalegi. 1958.a. olid teravilja, kartuli ja põldheina saagid tunduvalt suuremad, kui sama perioodi eelnevatel aastatel, mis eeldas suuri puudusi varasemate aastate töös. Vaatleme lühidalt neid puudusi.

1954.a.kolhoosis oli seemnemajandus laokil. Jaanuaris oli suvi- ja kaunvilja seemnest salvestatud ainult 63 %, kuid ka see oli puhastamata. Kolhoosil oli puudu 95 tonni kartuliseemet, kuid agronoom Tobi polnud veel sammugi astunud selle muretsemiseks.[1] Sama puudust märkis rajooni täitevkomitee ka 7.veebr.1955.a. - jällegi on kolhoosil puudu kartuliseemnest ja mitmeaastase põldheina seemnest.[2]

1954.a.kolhoos hilines kevadkülviga,olles rajooni viimaste majandite hulgas, kuna külvi teostamisel

---

1 "Punane Täht" nr.5, 12.jaan.1954.a.

2 TSN TK,üldosakond,s.-ü.319, lk.16

kasutati halvasti hobutööjõudu. Hobused rakendati töö-le alles 12.mail ja 200 hektarist kevadkünnist teostati hobustega ainult 16 ha, kuna polevat olnud tööjõudu. Oli tööjõu puudus, kuid lasteaed polnud veel tööd alus-tanud ja individuaalmaal jätkus seda (3.mail kolhoosnik J.Kalda individuaalmaal töötas 2 paari hobuseid)[1] -

Kui kolhoos kevadkülvi teostamisel oli ra-joonis viimaseid, siis saagi koristamisel hoiti kramp-likult sama kohta. Nii oli oktoobri alguses veel peks-mata hobumasinatega lõigatud suvivili, mis vedeles põl-lul hunnikus. I ja III brigaad polnud kartulivõtmist veel alustanudki. Järgmise aasta külviks toimus maa ette-valmistamine ebaedukalt. Hobuseid polnud sügiskünnile rakendatud, traktoristid töötasid ühes vahetuses, kuna teise vahetuse jaoks kolhoos ei andnud haakijaid.[2] 1954.a. madalad saagid on "kivi MTJ aeda", kuna MTJ teostas halvasti vaheltharimise töid ja üldse tegi mitte-kvaliteetset tööd.[3] 1955.a.madalate saakide põhjused olid juba varem esitatud. Kevadkülvi hilinemist ei põh-justanud ainult ilmastik, vaid liigne lootus tehnika abile. Kolhoosis ei rakendatud kevadkülvile ühtegi ho-bukülvimasinat, kuigi neid oli 7, kolhoosi 130-st hobu-sest olid pidevalt rakendatud tööle ainult 20. MTJ-il

---

1 "Punane Täht" nr.58, 15.mai 1954.a.

2 samas, nr.121, 9.okt.1954.a.

3 TSN TK,üldosakond, s.-ü. 319, lk.16.

oli puudus tagavaraosadest, mis tunduvalt kahandas tehnika efektiivsust.[1] Sügisel edenes teraviljakoristamine MTJ poolt ebarahuldavalt, kuid ka kolhoosi oma tööde organiseerimine jättis palju soovida. 13.okt. oli 169 hektarist kartulist koristatud ainult 5 ha, sügiskündi teostatud 39 %[2]. Kolhoosi juhatus ja agronoom ei kasutanud õigeaegselt kõiki võimalusi esinevate puuduste kõrvaldamiseks, ei organiseerinud tööd õigesti, ega kindlustanud töödistsipliini.

1956.a.saagid teataval määral tõusid.Arutades teravilja koristamiseks valmisolekut "Energia" kolhoosis märkis Rakvere Rajooni TSN TK 9.augustil,et plaan koristustöödeks on olemas; juhatus oli arutanud koristustöödeks valmisolekut ja palju puudusi juba kõrvaldanud. Olulisi puudusi ei esinenud - viljalaod ja aidad vajasid põhjalikumat ettevalmistamist ja viljalõikamismasinad ning kuivatid osalist remonti. Märgiti MTJ hooletust, kes polnud kolhoosi veel kombaini saatnud, samuti olid remontimata 2 MTJ viljapeksumasinat.[3]

Septembri esimese dekaadi jooksul kolhoos lõpetas taliviljapeksu, talivili puhastati, kuivatati ja paigutati salvedesse. Samuti oli lõpetatud talivil-

---

1 "Punane Täht" nr.60, 21.mai 1955.a.

2 TSN TK, üldosa kond/ s.-ü. 328, lk.13.

3 samas, otsus nr.214, 9.aug.1956.a.

jakülv; põhud olid virnas, sügiskündi oli teostatud 60 ha ulatuses. Kolhoos tahtis alustada maisisilo valmistamist, kuid ei saanud, sest MTJ alles korrastas kombaini.[1]

Koristustööde osas oli 1956.a.tunduvalt edukam eelmistest ja ka saagid olid paremad.

1957.a.madalate saakide põhjused on analoogilised varem esitatuile. Nii näiteks 20.mail polnud kolhoos veel alustanud kartulipanekut.[2] Samuti hilines koristus, mistõttu kaod olid suured.

1958.a. kõrgemaid saake tingis juba eelkõige hoolikas ettevalmistus taliviljade külviks. Taliviljа alla minevatele põldudele oli antud korralikult väetist - sõnnikut ja sinna veeti ka turbamulda, täiendavalt kasvatati 44 hektaril haljasväetisena mesikut, Mustkesa,, mida oli enamus, künti 1956.a.sügisel, 1957. a.kevadel hoiti see randaalimise ja kultiveerimise abil umbrohupuhas, mis aitas kindlustada kõrgeid saake.[3] Kevadkülvi ettevalmistamisel esines küll rida puudusi, millele õigeaegselt juhtis tähelepanu rajooni täitevkomitee oma otsuses 6.märtsilt : vajaduse kohaselt pole varutud mineraalväetisi, põllutöörіistade remont kulgeb aeglaselt, kevadkülvi alla minevate orgaaniliste väetiste plaan on täitmata.[4]

---

1 "Punane Täht" nr.109, 11.sept.1956.a.
2 TSN TK,üldosakond,otsus nr.91,22.mai 1957.a.
3 "Punane Täht" nr.74,25,juuni 1957.a.
4 TSN TK,üldosakond,otsus nr.52, 6.märts 1958.a.

Nagu analüüs näitab, oli madalate saakide peamiseks põhjuseks halb maaharimine, mitteõigeaegne külv ja koristamine, ning osaliselt kolhoosi juhatuse hooletus, Kui viljapeks toimub veel detsembri kuus või nagu 1955.a. kui osa vilja oli veel jaanuaris peksmata[1], siis saak jääb loomulikult kesiseks, ega saudeka tootmisfinantsplaanis ettenähtud hektarisaake koguda.

Kuidas aga hoolitseti mullaviljakuse eest, seda näitab alljärgnev tabel.

Tabel nr.7

Väetiste tarbimine.[2]

Väetis (tonnides)	1954	1955	1956	1957	1958
Sõnnik	2219	2522	3396	2883	5429
Turvas	-	-	2721	2327	-
Superfosfaat jt. fosforiväetised	78,3	72,7	123,6	153,1	136,5

1956.a. kasutati sõnnikut 874 tonni rohkem kui 1955.a. ja teravilja hektarisaak tõusis kohe 3,34 ts võrra. Peale sõnniku leidis üle hulga aja kasutamist jällegi turvas ja nagu saagid näitasid, kahjuks see ei tulnud. 1957.a. langes sõnniku ja turba vedu põldudele - saagid langesid samuti. Põldheina saak küll tõusis, kuid just 1956.a. väetise mõjul, sest andemed on mitmeaastase põldheina kohta. 1958.a. kasvas sõnniku tarbimine 1957.a. võrreldes 1,9 korda ja saagid tõusid kohe 1,6 korda.

---

1 "Punane Täht" nr.8, 18.jaan.1955.a.

2 Kolhoosi aastaaruanded, 1954 - 1958.a.

Fosforväetiste hulk küll aasta-aastalt kasvas või jäi enamvähem samaks, kuid ostetud väetistega üksi põldude viljakust kõrgeks ei aja. Tabel nr.7 põhjal, võrreldes tabel nr.6-ga, võib teha julgesti järelduse ja see on juba meie esivanemate tarkus - peamine väetis on siiski laudaväetis. Autor ei taha sellega öelda, et kolhoosi juhatus sellest aru ei saanud, saadi aru, kuid vaatamata sellele pöörati vähe tähelepanu sõnniku väljaveole ja ka sõnnikuhulga suurendamisele allapanu suurendamise teel. Sellele juhtisid juhatuse tähelepanu nii MTJ spetsialistid, Põlluma janduse Inspektsiooni töötajad kui ka ajaleht "Punane Täht".

Nii oli 1954.a.kevadel ajalehes sõnum, et algab kevadkülv, kuid "Energias" on ikka suur osa sõnnikut välja vedamata, turbamulda pole varutud tonnigi. Kolhoos kurdab tööjõu puuduse üle, mis ei luba nimetatud töid teha, kuid kolhoosnikud Anette Päit, Heleene Tammik, Laine Reest, Pauliine Aaver on töötanud 1954.a.0 normipäeva.[1] Või 1955.a., mil ajaleht kirjutas, et kohalike väetiste väljavedu toimub aeglaselt, sõnnikut on Mädapeal asuvas laudas nii palju, et ei pääse hästi enam lauta sissegi.[2]

1957.a.kevadel suudeti küll kogu olemasolev sõnnik vedada põldudele, kuid selle kogus oli väga väike. Sõnniku koguse suurendamiseks on väärtuslik allapanu tur-

---

1 "Punane Täht" nr.43, 10.aprill 1954.a.

2 samas, nr.8, 18.jaan.1955.a.

vas, kuid alus- ja väetisturba varumist organiseeris MTJ väga halvasti. Kolhoosil oleks tulnud kasutada rohkem valget mesikat haljasväetisena talivilja külvi - de all. Jäeti kasutamata ka virtsa kogumine, kuna far- mide juures puudusid vastavad hoidlad.

Partei Keskkomitee 1961.a.jaanuaripleenu- mil said terava kriitika osaliseks majandusjuhid,kes loomakasvatuse arendamise eest võideldes unustavad - teraviljakasvatuse ega hoolitse söödabaasi laiendami- se eest majandisisese jõusööda arvel. See kriitika on täiel määral maksev ka "Energia" kolhoosi juhatuse koh- ta, kus teravilja külvipind on aasta-aastalt vähene- nud. Tabelist nr.6 näeme, et teravilja külvipind 1958.a. on vähenenud,võrreldes 1954.a. 243 ha ehk 29 % - on saetud oksa, millel ise istutakse.Samal ajavahemikul ei ole midagi head öelda ka kartuli kohta, mille kül- vipind on vähenenud 17 ha ehk 10 % võrra.

SÖÖDABAASI LOOMINE KORE- JA MAHLAKATE SÖÖTADE OSAS.

Tabel nr.8

Koresööda varumine (tonnides).[1]

Nimetus	1954	1955	1956	1957	1958
Looduslik hein	44,83	82,9	60,98	39,2	15,1
Põhk ja aganad	516,8	344,57	522,4	237,5	478
Põldhein	344,2	426,6	202,35	461,13	532

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1954. - 1958.a.

Loodusliku heina osatähtsus vaadeldavatel aastatel vähenes - 1958.a.varuti ainult 18 % võrreldes 1955.a. Ei tahaks nagu uskuda, et loomadele korralikult varutud looduslik hein nii vastumeelne on, et tema vaurmine on vähenenud miinimumini - põhjus, miks loodusliku heina varumine vähenes, oli heinamaade võssa kasvamine. Põldheina varumine kasvas tunduvalt ja seda eelkõige suuremate hektarisaakide arvel. Suur osatähtsus oli põhul ja aganatel, mis muidugi on väärtuslik loomasööt, kui ta ainult korralikult ja õigeaegselt saab rõukudesse pandud.

Sööda vähesuse tõttu on kolhoosil olnud alatasa raskusi loomade ületalve pidamisega. Nii võimaldati "Energia" kolhoosil 1954.a.talvel osata ETKVL-lt 7 tonni rukist ja Teraviljasalve Rakvere Varumispunktilt 5 t heinu, milleks anti krediiti 1000 rubla,[1] kuid sellest muidugi oli vähe ja nii tuligi kolhoosil varakevadel müüa ära üle 40 mullika[2], mille tõttu 1954.a.loomakasvatusplaani jäi suur lünk : pidi olema 555 veist, sealhulgas 280 lehma[3], oli 393 veist,neist 211 lehma[4].Söötade vähesuse tõttu langes tunduvalt ka lehmade piimatoodang 1954.a.talvel. Raskeks kujunes olu-

---

1 TSN TK,üldosakond, s.-ü.267, lk.53
2 EKPA,fond 3855, nim.4, s.-ü.1, lk.23
3 Kolhoosi tootmis-finantsplaanid, 1954.a.
4 Kolhoosi aastaaruanded, 1954.a.

kord söödabaasi osas 1954.a.suvel, sest üheaastane hein jäi külvamata ja kuna karjamaad olid paljad, siis tuli loomi karjatada heinamaal. Kui lisada veel paarituskampaania mitteõigeaegne läbiviimine, mille tulemusena 1954.a.saadi 100 lehma kohta ainult 68 vasikat[1], siis on madala piimatoodangu põhjustest pilt täielik.

Halvasti organiseeriti söötade varumist 1954/55. aasta talveperioodiks. 670 hektarist niitmisele kuuluvast pinnast oli loomadega ära karjatatud 256 ha[2], ülejäänud aladest oli 10.juuliks niidetud ainult 1/3. Brigadirid said juhatuselt söödavarumise graafiku alles siis, kui töö oli täies hoos. Kolhoosil oli tõsiseid pretensioone MTJ-le, kes pidi niitma 200 ha (kuid oli 10. juuliks niitnud ainult 30 ha ehk 15 %, samuti sefile - rajooni rahandusosakonnale, kes polnud veel ühtegi inimest appi saatnud.[3] Ükskõikselt suhtuti kolhoosis silo valmistamisse; lammastele pidi varutama lehissööta 60 tonni, varuti 5,5 tonni[4].

Kui söödavarumine oli kolhoosi juhatuse poolt halvasti organiseeritud, siis järgmiste aastate söödabaasi eest oli hoolitsetud juba paremini, nimelt mitmeaastase põldheina arvel, kuid siin tõmbas kolhoosi headele kavatsustele kriipsu peale MTJ - augusti keskpaiku val-

---

1 TSN TK,üldosakond, s.-ü. 319, lk.16
2 samas, s.-ü. 273, lk.38
3 "Punane Täht" nr.82, 10.juuli 1954.a.
4 TSN TK,üldosakond,s.-ü.273, lk.38

mis 6,8 ha suurune seemneheinapõld, mis enamuses varises, sest MTJ ei saatnud, vaatamata korduvatele nõudmistele, õigeks ajaks kombaini kohale.[1]

Kuna 1955.a.talveks söödavarud polnud nimetamisväärselt suurenenud, siis rajooni täitevkomitee andis konkreetsed korraldused, kuidas loomi ületalve pidada, et ei korduks 1954.a.talvitusperioodi olukord.

1) Koostada kindlad söödaratsioonid ja neist rangelt kinni pidada.

2) Pidevalt juurde vedada tärklisevabrikust pulpi ja piiritusvabrikust praaka.

Detsembris sigadele kartuleid mitte anda, vaid anda 5 kg. pulpi päevas. Kartulid anda hiljem, kui pulpi enam ei saa.

3) Kindlustada loomade igapäevane väljas jalutamine.

4) Varuda kogu laudaperioodiks söödakriiti.[2]

1957.a.võeti kolhoosi poolt tarvitusele mõningad abinõud koresööda koguse suurendamiseks. Lepna ümbruses külvati karjatamiseks määratud maa-aladele väetist, looduslikelt karjamaadelt laastati 12 ha võsa, et kindlustada heinamaade puutumatus. Kolhoosi "heinasalv" oli Taaravainu, mis aga suurte sadude puhul kannatas üleujutamise all - pöörduti MTJ poole, et see süvendaks ja puhastaks Taaravainu heinamaad läbiva peakraavi[3].

---

1 Kolhoosi juhatuse protokollid, 1954.a.
2 TSN TK,üldosakond,s.-ü.280, lk.62
3 "Punane Täht" nr.12, 29.jaan.1957.a.

Sageli hilines kolhoos sööda varumisega, mis muidugi kahandas sööda väärtust ja mõjus negatiivselt lehmade piimatoodangule. Nii 1958.a.31.juuli seisuga oli kolhoos rajoonis viimane söödavarumise osas, mil looduslikust heinast oli niidetud ainult IO %, silo valmistatud 15,4 %[1]

Suured summad tulid igal kevadel kulutada heinaseemne ostmiseks, sest majandi oma heinaseemnepõllud ei andnud rohtumise tõttu saaki, või siis seeme varises, kuna ühelgi aastal MTJ ei saanud kombaini õigeks ajaks korda, sest oli puudus tagavaraosadest ja sageli kombainerite madal kvalifikatsioon ei võimaldanud kiiret remontimist.

Piimatoodangu tõstmise võimalustest koresööda arvel kirjutas ajaleht "Punane Täht" 22.aprillil 1958.a. järgmist : "Piimatoodangu tõstmiseks talvel on vaja rohkem sööta. Põldheina saak on vaja tõsta vähemalt 25 tsentnerini hektarilt ja suurendada põldheina külvipinda 1/3 võrra."[2] Kahtlematult õigem võimalus söödabaasi tugevdamiseks oleks olnud rühvelkultuurid, kuid tollal valitseva Viljamsi heinaväljasüsteemi tõttu nähti ainsat väljapääsu põldheinas - ja põldheina ha saagi tõstmine oleks parandanud tunduvalt olukorda, isegi suur viga poleks olnud põldheina külvipinna suurendamine (muidugi mitte teravilja arvel),sest kolhoosil põllumajanduslikku maa reservid olid suured,

---

1 "Punane Täht" nr.91, 5.august 1958.a.

2 samas,nr.47,22.aprill 1958.a.

Vaadeldaval perioodil oleks pidanud suuremat rõhku panema põhkudele. Sageli traktoribrigaad vedas kombainipõhud kokku, kuid need jäid kauaks ajaks virna panemata, nii oli nende väärtus loomasöödana kadunud. Laienev loomakasvatus nõudis intensiivset võsa hävitamist, kuid see töö edenes aeglaselt, peamiselt palgalise tööjõu kaudu - suuremaid tulemusi oleks andnud kindlasti mõned hästi organiseeritud hoogtööpäevad.

Vaatamata sellele, et üha suuremat tähtsust hakkasid omandama kultuurkarja- ja -heinamaad, kolhoosis kuni 1957.aastani ei võetud nende rajamiseks midagi ette, kuigi sellele juhtisid kõrgemalseisvad organid pidevalt kolhoosi juhatuse tähelepanu.

1955.a.,arvestades korralike karjatamisvõimaluste puudumist, lubati muuta 60 ha metsistunud karjamaad pealtparandamise teel lopsaka rohustikuga kultuurkarjamaaks ja agronoom Tõevere sõnade järgi pidi lähema 2 - 3 aasta jooksul rajatama iga lüpsilehma kohta 0,5 ha kultuurkarjamaad.[1] 1958.aastal kolhoosi juhatus täitis lubaduse, aasta lõpuks oli kolhoosil 99,38 ha kultuurkarja- ja 32,37 ha kultuurheinamaid[2] (lehmi oli 245).

Koresööda kõrval on hakanud üha suuremat osatähtsust loomade söödaratsioonis etendama silo.Silol on peale suure söödaväärtuse veel teine hea omadus: teda saab valmistada igasuguse ilmaga, ka vihma puhul

---

1 "Punane Täht" nr.6, 13.jaan.1955.a.

2 Kolhoosi aastaaruanded, ~~1956~~ 1958.a.

(mis on isegi parem) kui heinaga pole midagi peale hakata.

Tabel nr.9

S i l o v a r u m i n e (tonnides)[1]

Nimetus	1954	1955	1956	1957	1958
Üldse silo	435	360	292	580	620
Sealhulgas maisisilo	-	270	67,5	45	-

Silo toodang on tunduvalt suurenenud küll 1957.ja 1958.a., kuid hulgaliselt on seda väga vähe,ca 2,5 tonni lehma kohta; silokoguse suurendamiseks oleks tulnud rohkem kasvatada valget mesikat ja haljasrukist ja eelkõige maisi.

Kolhoos on kolmel aastal katsetanud kõige väärtuslikuma silomaterjali - maisiga, kuid mais on peaaegu alati ebaõnnestunud. 1955.a.külvati maisi 108 ha, siloks koristatud maisi hektarisaagiks kujunes 53,8 ts ja haljassöödal 6,8 ts (!), 1956.a.külvati maisi 50 ha,saagid olid vastavalt 15 ts (!) ja 75 ts, 1957.a.saadi 10 ha suuruselt pinnalt keskmiseks hektarisaagiks 45 ts[2].

Esimesel aastal, kui puudusid igasugused kogemused, võeti maisikasvatus liialt suurel pindalal käsile ja kui see ebaõnnestus, siis järgmistel aastatel külvati maisi n.ö. plaani täiteks, olles arvamusel,et

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1954 .- 1958.a.

2 samas, 1955 - 1957.a.

ega meie maa maisi nagunii ei kasvata. Kui maisi hektarisaagiks kujuneb 15 ts, samal ajal kui saak 400-500ts pole mingi haruldus, siis mingist maisi hooldamisest või maa ettevalmistamisest ei saa olla juttugi. Kurbadest kogemustest lähtudes on 1958.a.üldse loobutud maisist, millega loomadele tehti kingituseks "Trooja hobune", sest ilma maisita on raske varuda suures kogustes silo. Et mais "Energia" kolhoosi maadel võib hästi kasvada, seda näitas 1955.a., kui kolhoos sai rajooni põllumajandusenäitusel I auhinna maisikasvatuses - 8 ha suuruselt põllult koguti 400 ts haljasmassi hektarilt.[1]

Mis on puudu jäänud oma söödabaasis,seda on püütud korvata ostetud jõusöödaga.

Tąbel nr.IO

Kulutused ostujõusöödale ja nende osa kolhoosi rahalistest tuludest.[2]

	1954	1955	1956	1957	1958
Kulutused ostujõusöödale (rbl)	I0859	8558	12989	15539	14880
Kulutused moodustavad %-des üldtulust	13 %	12%	13%	13 %	11%

1 "Punane Täht nr.122, 13.okt.1955 .a.

2 Kolhoosi aastaaruanded, 1954 - 1958.a.

Seega kulutused ostetud jõusöödale olid küllaltki suured, pealegi kus neid oli võimalus tunduvalt vähendada. Näiteks 1957.a.varuti koresööta 737,85 t, silo 580 t ja teravilja 599,4 t - kulutused ostujõusöödale moodustasid 13 % üldtulust. 1958.a.varuti koresööta 1025 t, silo 620 t ja teravilja 841 t - kulutused ostujõusöödale vähenesid 11 %-ni üldtulust. Mida rohkem oma söödabaasi eest hoolitseda, seda vähem raha välja läheb. Kolhoosil on olnud palju reserve oma söödabaasi tugevdamiseks.

Lubamatu hoolimatus on valitsenud silo suhtes, mille hulk pole ühelgi aastal olnud piisav sellepärast, et silo valmistamisele on pööratud vähe tähelepanu, on alahinnatud silo osatähtsust. Näiteks rajooni täitevkomitee oma otsuses 1955.a.7.juulil "Silohoidlate ehitamise käigust" märkis "Energia" kolhoosi juhatuse hoolimatut suhtumist nimetatud küsimusse.

Kui kolhoosile pakuti ekskavaatorit süvendite kaevamiseks, siis esimees Toombre ütles sellest ära, lubades ümberehitamise teel silohoidlatena kasutada olemasolevaid varemeid, kuid seda ei tehtud[1].Ja nii varutigi 1955.a.silo vähem,kui eelmisel aastal (vt.tabel nr.9).

Kuhu on aga loomade söödaratsioonis jäänud teised rühvelkultuurid (peale maisi), mahlakad söödad, mida oleks olnud loomade suvise söödabaasi kindlusta-

---

1 TSN TK,üldosakomd, s.-ü. 325, lk.22

miseks otstarbekas kasvatada farmide läheduses - neid oli väga vähe, nende kasvatamise ja hooldamise vajadusest ei saadud õigesti aru,

Nii oli 1954.a.17 ha suurune juurviljapõld täiesti hukkumisohus, sest hooldustööd jäeti õigel ajal tegemata.[1]

1958.a.oktoobris juhtis partei rajoonikomitee kolhoosi tähelepanu sellele, et tuleb kasvatada valget mesikat, maisi ja söödakapsast, eriti viimast, mis on asendamatu haljassööt sügisperioodil lehmade kõrge piimatoodangu kindlustamiseks.[2]

Aastatel 1954 - 1956, mil keskmine piimatoodang lehma kohta oli tunduvalt madalam rajooni ja vabariigi keskmisest, oleks tulnud suvel laiemalt rakendada lehmade käestsöötmise süsteemi, kuna looduslikud karjamaad olid vähetootlikud. Kevadperioodi sobivaks söödaks on haljasrukis, edasi juba mais ja vikk.Palju aitab lehmade toodangut tõsta korrapärane jootmine, kuid kolhoosis ~~ei~~ olnd see küsimus veel 1955.a.suvel lahendamata - karjamaadel puudusid joogikünad.[3]

Kolhoosi juhatus suutis palju korda saata söödabaasi tugevdamiseks, kuid paljud reservid jäid ka kasutamata.

---

1 TSN TK,üldosakond, s.-ü. 273, lk.38

2 EKP Rakvere Rajoonikomitee arhiiv, Rakvere Rajoonikomitee büroo otsus nr.19,24.okt.1958.a.

3 "Punane Täht" nr.69 (1556), 11.juuni 1955.a.

KAPITAALMAHUTUSED JA TEHNIKA OSATÄHTSUSE TÕUS KOLHOOSIMAJANDUSES.

Kolhoosi pidevalt kasvanud sissetulekud on võimaldanud teostada suuremas ulatuses kapitaalmahutusi.

Tabel nr.11

Tähtsamad kapitaalmahutused.[1]

Kap.mahut.liik	1954	1955	1956	1957	1958
Ehitustegevus	1893	6553	6135	-	12565
Kapremont	1293	2346	4395	3652	3331
Tehnika soet.	1191	5027	5355	5209	22197
Maaparandus	1825	1088	873	880	872

Kuigi summad kapitaalmahutusteks on suurenenud, samuti aga vajadused uute tootmishoonete ja tehnika järele, siis maaparanduse osas on lähtutud täiesti õigest seisukohast - on tehtud aastate vältel töid väiksemas ulatuses, et mitte halvata teisi tootmisharusid. Muidugi maaparandus on väga oluline, kuid küllaldase maa suuruse puhul, millest enamus on kasutamise kõlbulik (nagu see "Energia" kolhoosis on) ei oma maaparandus sellist tähtsust kui tootmishoonete väljaehitamine.

Võrreldes tabel nr.11 järgi kulutusi ehitustegevusele ja kapitaalremondile, näeme esimeste ilmset ülekaalu, kuigi ka kulutused ehitustegevusele ei ole kuigi suured (tunduvalt väiksemad, kui kulutused ostu-

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1954 - 1958.a.

jõusöödale;), kuid arvestades kolhoosi üldtulu, siis nende suurendamiseks palju rohkem võimalusi polnud.Ehitustegevuse intensiivistamiseks oleks ju kolhoosil olnud võimalus teha pikaajalist laenu, kuid peame arvestama asjaolu, et kolhoosil tuli tasud laene, mis olid tehtud eelmisel perioodil. Teisest küljest aga takistas ajakohaste tootmishoonete nappus tunduvalt tootmist.

Mõningal määral pidurdas ehitustegevust töö halb organiseerimine. Nii alustati 1953.a.kevadel kanala ehitamist 500 linnule, mil rajati osa vundamenti. 1954. aastal töö seisis, kuna polnud varutud liiva, kruusa ega vundamendikive. Samuti oli planeeritud hobusetalli ehitamine 20-le hobusele, kuid ehitushooajaks mingisuguseid ettevalmistusi ei tehtud. 1953.a. jäi osa ehitusmetsa üles töötamata ja välja vedamata, ning 1954.a.talveperioodil ei asunud kolhoos üldse 1954.a.fondi ülestöötamisele.[1]

Kulutused kapitaalremondi osas olid vaadeldaval perioodil tunduvalt suuremad kui esimesel arengu etapil (vt.tabel nr.4), mis võimaldas talvitusperioodiks loomakasvatushooned alati põhiliselt korda seada.

Tehnika soetamise osas olid kulutused stabiilsed kuni 1958.aastani, jäädes veidi maha ehitustegevuse summadest. Tehnika soetamise osas tõusid kulutused järsult 1958.a. kui ilmus partei ja valitsuse otsus tehnika müügist kolhoosidele. Õigeaegne otsus,millele kolhoo-

---

1 TSN TK,üldosakond, s.-ü.271, lk.17

sid reageerisid elavalt ja selle kinnituseks on ka kulutuste järsk suurenemine (sest tehnikat oli vaja ja just oma tehnikat).Nagu tabelist nähtub, oli 1958.a. tehnika ostmine kolhoosidele tunduvalt elulisemaks probleemiks kui teised kapitaalmahutuste liigid. Kui 1954.a.kulutati ehitustegevusele ja tehnika ostule kokku 5 % üldtuludest, siis 1958.a. 28 % ja ainuüksi tehnika ostuks 16 % üldtuludest.

Perioodi lõpul intensiivistus tunduvalt nii ehitustegevus kui ka tehnika soetamine.

Suurenevad kulutused eeldavad masinate ja mootorite arvu kasvu, töö mehhaniseerimise astme tõusu ja nii ka tegelikult oli.

Tabel nr.12

Kolhoosi masinate ja mehhanismide pargi kasv.[1]

Aasta	Traktorid	Kombainid	Autod	Auto ja traktori järelkärud
1954	-	-	2	-
1955	-	-	3	-
1956	1	-	3	-
1957	1	-	4	-
1958	6	2	3	6

Aasta	Lüpsiagregaadid	Söödaaurutajad	Elektri mootorid
1954	1	1	5
1955	1	2	5
1956	1	2	10
1957	1	2	12
1958	2	2	13

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1954 - 1958.a.

Enne 1958.a.töötas kolhoosis neljaliikmeline traktoristide brigaad, 1958.a. soetas kolhoos endale 5 traktorit, kuid vaatamata sellel peaks traktoripark olema vähemalt kolm korda võimsam.[1] Elekrtimootorite arv 1954.a. ja 1955.a.oli väike, kuid järgmistel aastatel nende arv suurenes ja mitmedki tööd sai nende abil teha ilma inimjõuta (vee pumpamine loomakasvatushoonetes,veskite töölerakendamine söödajahu jahvatamiseks jne).

Üha suuremat tähtsust tänapäeva suurmajandeis hakkab omama autotransport ja nii oli see ka "Energia" kolhoosis. Automajanduse efektiivsuse analüüsimiseks koostame järgmise tabeli.

Tabel nr.13

A u t o t r a n s p o r t .[2]

Aasta	Autoga läbisõidetud km	Sellest koormaga km	Tehtud veoseid tonnides	Teostatud tonn-kilomeetreid
1956	47743	22896	5724	45792
1957	61654	26700	6476	56740
1958	58457	28964	4492	78413

Koormaga on sõidetud kogu läbitud teest 1956.a. 48 %, 1957.a. 43 % ja 1958.a. 49,5 %. Tundub,et autode kasutamine, eriti 1957.a.,on olnud juhuslik,masinaid pole maksimaalselt ära kasutatud, sest koormaga läbitud tee ei moodustaisegi poolt kogu läbisõidetud

1 "Punane Täht" nr.133, 13.nov.1958.a.
2 Kolhoosi aastaaruanded, 1956 - 1958.a.

teest. Autodega on suur töö ära tehtud veoste osas,palju on vabanenud nn.hobusemehi ja ajas on võit veelgi suurem. Keskmiseks autokoorma kaaluks tuleb 1956.a. 2 t, 1957.a. 2,13 t ja 1958.a. 2,71 t. Kui arvestada seda, et kolhoosidel olevate masinate kandejõud on 2,5 tonni,siis paistab esialgu, et kõik on korras - koormad on olnud suured, isegi üle masina kandejõu. Sageli ka seda esineb, et masinal on koorma raskuseks 3 - 4 tonni, kuid siin ilmselt keskmine koorma kaal on suurem, kui ta seda tõeliselt on olnud, sest tihti masinad veavad mitmesuguseid materjale, kus koorma kaaluks on ainult mõnikümmend või mõnisada kilogrammi. Tonn-kilomeetrite arvus on ilmselt juurdekirjutus, mida soodustas just autojuhtide palgasüsteem, kes said palka mitte läbisõidetud kilomeetrite (neid on spidomeetri alusel võimalus paremini kontrollida),vaid just tonn-km järgi.

Kõrvuti autodega on 1958.a.transpordis suurt osa etendanud traktorid, millega on tehtud veoseid 2160 tonnkilomeetrite ulatuses.[1]

Inimtööjõu kokkuhoiule aitab kaasa üha ulatuslikum mehhaniseerimine. Kui 1954.a.tuli kesaküngi teostada 34 ha ulatuses veel hobustega, siis 1958.a. teostati kesaküngi 193 ha ja kõik traktoritega. Samuti aastail 1954 - 1956 tuli suviteraviljade külvi teostada keskmiselt 25 ha ulatuses aastas hobumasinatega,kuid 1958.a.seda enam ei esine - kõik 332 ha suvivilja külva-

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1958.a.

ti traktoritega. Kui veel 1957.a.tuli 38,5 ha teravilja koristada hobumasinatega, siis 1958.a.teostati koristustööd täielikult kombainidega.[1]

Tehnika on abistanud ja abistab inimest väga palju, kuid nõuab ka hoolt enda eest, mille kolhoosi juhatus siiski sageli unustas, viivitades oma tehnika ja põllumajandusliku väikeinventari remontimisega.Nii märkis rajooni täitevkomitee 4.veebruaril 1954.a.oma otsuses: "Põllutööriistade remont kulgeb lubamatult halvasti: Osa haakeinventari on veel puhastamata,lumega kaetud. Kolhoosil on 3 sepikoda,mis aga ei tööta täie võimsusega ja koormatusega, kuna sisustus on vananenud. MTJ on ainult andnud remondigraafiku, kuid pole kontrollinud ega nõudnud selle täitmist. Kolhoosi juhatusel tuleb tööd organiseerida nii, et inventar saaks puhastatud ja remonti mittevajavad põllutööriistad saaks varjualla paigutatud. Kolhoos peab kevadiste põllutööde perioodiks korrastama ja varuma vajalikul hulgal hoburakmeid, et ei tekiks asjatuid tööseisakuid."[2]

Parem polnud olukord ka 1955.a,kus põllutööriistad vedelesid remontimata lume all.[3]

Remondi puhul on esinenud raskusi tagavaraosadega, mida Rakvere MTJ pole küllaldaselt suutnud põllu-

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1954 - 1958.a.

2 TSN TK,üldosakond, s.-ü.266, lk.13.

3 "Punane Täht" nr.8 (1495), 18.jaan.1955.a.

tööriistade jaoks hankida. 1957.a.suudeti siiski remont läbi viia õigeaegselt ja hästi.[1]

1958.a.seoses masina-traktorijaamade reorganiseerimisega olukord tehnika kasutamisel ja hooldamisel paranes järsult kõigis majandites. Kui 1957.a.Rakvere MTJ keskmiseks väljatöötluseks oli 345 pehmekünni hektarit ühe 15 HJ traktori kohta, siis 1958.a.sama piirkonna kolhoosides juba 420 pehmekünni hektarit.[2] Kolhoosis suudeti esmakordselt haakeinventar enamvähem nõuetekohaselt talvisele hoiule panna.[3] Tehnika head hooldamist märgib ka rajooni täitevkomitee otsus 10.juulil 1958.a. "Kombainid on remonditud ja töökorras, samuti viljapeksumasin. Statsionaarsed viljakuivatid on remonditud 1957.a.ja praegu täiesti töökorras,kiirkuivati vajab kerget remonti. Hobuviljalõikajad on töökorras.Nimetatud tehnika on küllaldane koristustööde häireteta läbiviimiseks."[4] Eks korras tehnikast olnudki osaliselt tingitud 1958.a.suuremad saagid, sest koristustööd saadi läbi viia kiiresti ja häireteta. Tehnika korrastamine võtab küll aega ja tööjõudu, kuid tasub end kõrgemate saakide näol igati ära.

Remonttööde hõlbustamiseks asus kolhoos 1958.a.oma töökoja ehitamisele.

Edasi vaatleme lühidalt kuidas on eraldatud summasid jagamatusse fondi ja kuidas on kasvanud jagamatu fond aastate lõikes,sest jagamatu fondi kasv iseloo-

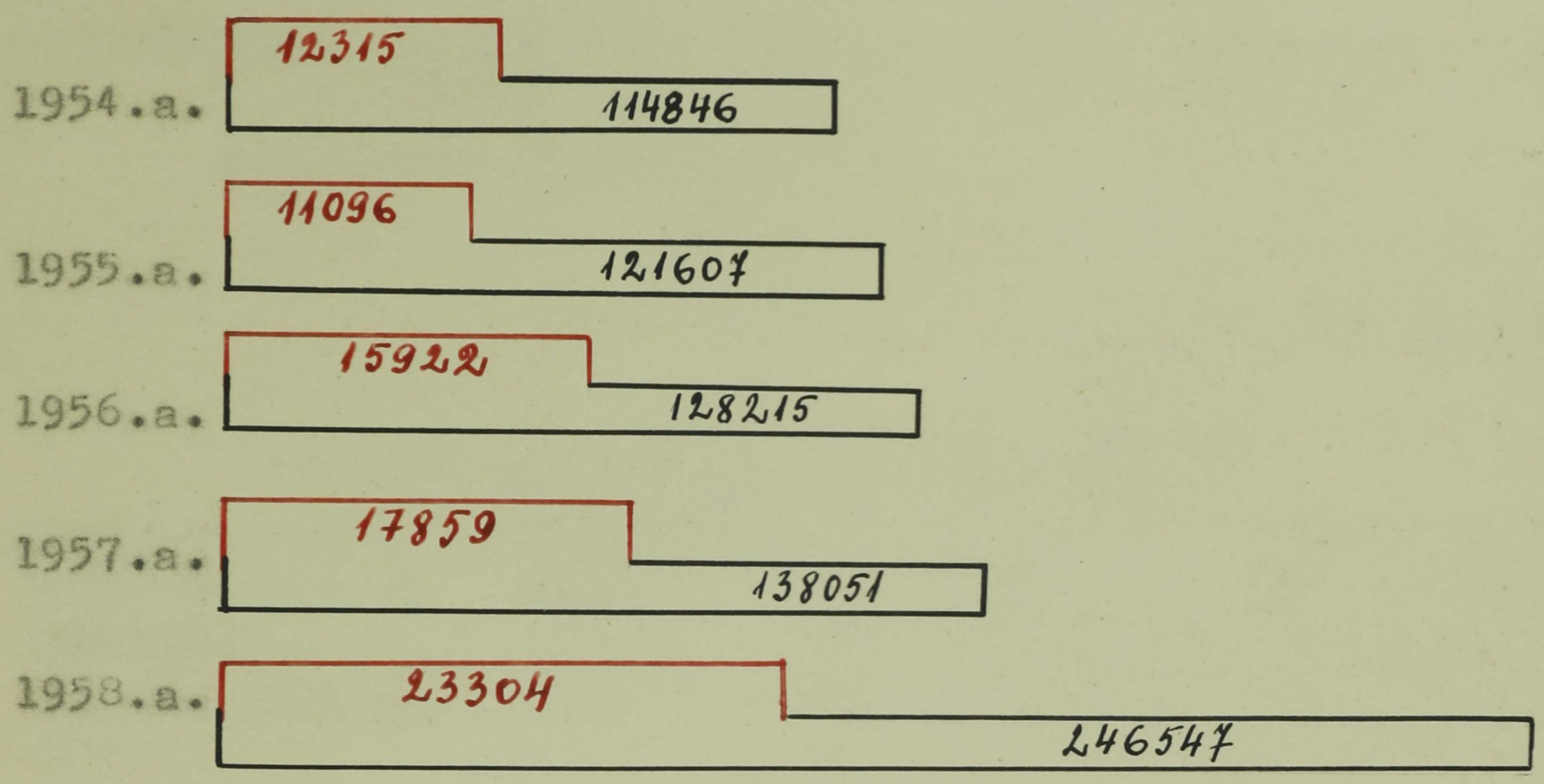
---

1 "Punane Täht" nr.51,30.aprill 1950.a.
2 TSN TK,üldosakond,otsus nr.304, 11.dets.1958.a.
3 samas
4 samas,otsus nr.173, 10.juuli 1958.a.

mustab hästi majandi võimsuse kasvu.

Diagramm nr.1

Eraldamised jagamatusse fondi ja jagamatu fondi väärtus aasta lõpuks (rbl.) [1]

Analüüsides diagrammi,selgub et jagamatusse fondi on eraldatud aastail 1954 - 1957 15 % üldtulust ja 1958.a. 17 % üldtulust. Samal ajal jagamatu fondi väärtus on kasvanud eelmise aastaga võrreldes 1954.a.9 %, 1955.a. 6 %. 1956.a. 5 %, 1957.a. 8 % ja 1958.a. 78 %.

Võrreldes kolhoosi ajaloo esimese perioodi lõpuaastaga (1953), on 1958.a. suurenenud eraldamine jagamatusse fondi 2,23 korda ja jagamatu fond ise on kasvanud 2,35 korda, 1958.a.jagamatu fondi juurdekasv ja väärtus näitab juba kolhoosi tugevust, sest peamise annab siin akumulatsioon ehitustes ja loomade juurde-

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1954 - 1958.a.

sünni ja juurdekasvu väärtus. Suur jagamatu fondi väärtus aasta lõpul rajab eeldused laialdaseks ehitustegevuseks järgmisel aastal ja eelkõige loomakasvatuse kogutulu suurenemiseks.

MATERIAALSE STIIMULI PUUDUMINE EI SOODUSTA OSAVÕTTU ÜHISTÖÖST

Tabel nr.14

Kolhoosipered ja nende koosseis.[1]

Kolhoosiperede koosseis	1954	1955	1956	1957	1958
Kolhoosiperede arv	145	143	145	148	146
Neis liikmeid kaasaarvatud lapsed	321	andmed puuduvad	308	295	294
Mehi 16.-60.a.	59	55	54	53	48
Naisi 16-55.a.	80	71	64	58	54
Palgalisi isikuid	-	-	2	3	12

Kolhoosiperede ja nende liikmete arvus olulisi muutusi ei ole, kuid tööjõuliste kolhoosnike arvu vähenemine on murettekitav asjaolu. Nii on viie aasta jooksul tööjõuliste meeste arv vähenenud 19 % ja naiste arv isegi 32 %. Seda on püütud kompenseerida palgalis-te isikutega, kelleks olid peamiselt autojuhid ja traktoristid. Miks nad aga ei astunud kolhoosi liikmeiks ? Normipäevatasu oli väike. Normipäeva eest on aasta-aas-

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1954 - 1958.a.

talt küll makstud rohkem, kuid alles 1958.a.võis sellega enam-vähem rahul olla.

Tabel nr.15

Töötasu normipöeva kohta.[1]

Raha ja produktid	1954	1955	1956	1957	1958
Raha (rbl.)	0.25	0.16	0.41	0.54	0.54
Teravili (kg)	1.21	1.25	1.69	1.56	2.22
Kartul (kg)	0.95	0.5	1.16	0.99	0.06
Normipäeva rahaline maksumus	0.53	andmed puuduvad	0.81	0.90	1.02

Kõiki produkte, mis on normipäeva kohta antud, pole tabelis toodud, sest neid, nagu liha,piim, heinad,on antud väga väikeses koguses.

Eks normipäevatasu vajutanud oma pitseri ka töödistsipliinile, mis, nagu see edaspidi selgub, oli väga nõrk. Normipäevatasu vähesus oli põhjus, miks ei suurenenud kolhoosi liikmete arv, vaid palgalise töojõu arv.

Teeme väikese arvestuse : hea töömees töötas põllutöödel keskmiselt kuus välja 40 normipäeva (päevas ca 1,5 normi),siis kujunes tema kuu töötasuks, arvestades normipöeva rahalist maksumust, 1954.a. 21.6 rbl., 1956.a. 32.4 rbl., 1957.a. 36 rbl., 1958.a. 40,8 rbl. Kuna paljude tööde eest ta sai lisatasu, siis teenistus

1 kolhoosi aastaaruanded, 1954 - 1958.a.

veidi tõusis, kuid alles 1958.a.töötasuga võis inimene tagasihoidlikult elada, kui aga sel töömehel oli perekond ? - n.ö.hädast aitas välja kolhoosniku individuaalmajapidamine. Kolhoositööga inimene endale täielikku ülalpidamist teenida ei suutnud, paljud kolhoosnikud, kelle teadlikkus oli madalam, läksid kergema vastupanu teed, hakkasid peamiselt hoolitsema oma individuaalmajapidamise eest, mille saadusi turustades saadi rohkem raha kui kolhoosis töötades. Ja kuna kolhoosi juhatus aastaid ei võtnud midagi ette selliste "pisiärimeeste" majapidamise piiramiseks, siis töödistsipliin üha langes, sest halb eeskuju, ainult oma majapidamisega tegelemine, nakatas.

1957.a.oli esimehe töötasu 100 normipäeva kuus, mis annab rahalises maksumuses 90 rbl.,põllundusbrigadiiridel 60 normipäeva, s.o. 54 rbl., farmijuhatajal 70 normipäeva, s.o. 63 rbl.kuus, autojuht (kolhoosi liikmel) 70 normipäeva, s.o. 63 rbl.kuus ; palgalistel autojuhtidel ja elektrikul 70 rbl.kuus, esimestel koristustööde perioodil isegi 85 rbl. kuus.[1] Seega palgaliste töötajate töötasu oli suurem kui samal alal töötavatel kolhoosnikel ja suurem isegi kui vastutavatel töötajatel (brigadiridm, farmijuhatajad), loomulikult siis palgalised töötajad ei astunud kolhoosi liikmeks, pealegi kus neil enamikul oli oma vanemate kaudu, kes olid kolhoosi liikmed, individuaalmajapidamine.

---

1 Kolhoosi juhatuse koosolekute protokollid, 1957.a.

Tabel nr.16

O s a v õ t t ü h i s t ö ö s t. [1]

	1954	1955	1956	1957	1958
Töövõimelised mehed ja naised,kes töötasid välja miinimumi normipäevi	129	99	104	90	80
Töövõimelised mehed ja naised,kes ei töötanud välja normipäevade miinimumi	11	17	8	13	13
Töövõimelised mehed ja naised,kes ei võtnud üldse osa ühistööst	2	3	2	1	4
Mittetöökohuslased,kes võtsid osa ühistööst	81	77	85	75	82
Noored, 12-16.a.,kes võtsid osa ühistööst	32	21	24	35	18
Noored 12.-16.a.,kes ei võtnud osa ühistööst	-	-	1	-	5
Kehtestatud normipäevade miinimum	128	200	200	200	200
Keskmiselt ühe töövõimelise poolt,kes on kohustatud töötama,välja töötatud	453,25	508,47	516,44	489,4	520,2

Kui arvestada kokku need töökohuslased,kes ei töötanud välja normipäevade miinimumi ja need, kes ei võtnud üldse osa kolhoosi tööst, siis töödistsipliinirikkujate protsent oli võrdlemisi suur :

1954,a. - 9 % 1957.a. - 13 %

1955.a. - 16% 1958.a. - 18 %

1956.a. - 9 %

Töödistsipliinirikkujate % on just suur nende kolhoosnike tõttu, kes ei töötanud välja normipäevade miinimumi, kuigi viimane polnud suur. Kolhoosnikud, kes on aktiivselt osa võtnud ühistööst, on töötanud tublilt, mida

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1954 - 1958.a.

näitab aasta jooksul keskmiselt väljatöötatud normipäevade arv, mis veel loodrite ja tööst kõrvalehoidjate tõttu on tegelikust keskmisest väiksem.

Kolhoosis on olnud palju entusiaste, nagu noorkarjatalitaja Ilse Pilipenko, kes rida aastaid paistis silma oma tubli tööga.[1] Seatalitajatest töötas väga halbades tingimustes (kuna kõik mahukamad tööprotsessid tuli teha käsitsi) Margareeta Taavel, kes vaatamata tingimustele, 1956.a.kasvatas üles 144 põrsast, saades emise kohta keskmiselt 22,6 põrsast.[2]

1955.a.premeeris juhatus eeskujuliku tööülesannete täitmise eest noorloomade karjaseid Eduard Pohla't, Leeni Kirss'i ja Leida Rohtjärv'e, preemiad said ka lüpsja Marie Stüff, seatalitaja Margareeta Taavel, Valdo Altmäe jt.[3]

1957.a.seadis esimees Toombre teistele eeskujuks põllutöölisi, nagu Jaan Tiigi, kes töötas 1956.a.välja 589,92 normipöeva, Mart Vare - 474 normipäeva, Albert Reiska - 427 normipäeva, Eevald Aavik 485 normipäeva, Marta Rekka - 429 normipäeva, kes igas olukorras täitsid oma tööülesanded ja kellele võis alati kindel olla.[4]

Aktiivselt võtsid tööst osa ka mittetöökohuslased, s.o. vanad ja noored. Kui kolhoosi esimestel aastatel midagi kiitvat noorte töö kohta öelda ei saanud,

---

1 "Punane Täht", nr.100 (1899), 24.aug.1957.a.
2 samas, nr.35 (1834), 23.märts 1957.a.
3 Kolhoosi juhatuse koosolekute protokollid, 1955.a.
4 Kolhoosi üldkoosolekute protokollid, 1957.a.

siis vaadeldaval ajajärgul muutus olukord paju paremaks. Nii 1958.a.mitmed koolinoored tegid suvisel koolitöö vaheajal väga tublit tööd,nagu Vello Vare, kes töötas välja 88 normipäeva, Enn Tammik - 90 normipäeva ja Jüri Murumaa - 200 normipäeva, karjastena töötasid Anne ja Mare Truupõld kumbki välja 126 normipäeva, Ülo Krausberg 98 normipäeva.[1]

Töödistsipliinist on suurel määral sõltunud tööde õigeaegne läbiviimine. 1955.a.toimus viljapeks veel jaanuarikuus, kuid siis see venis, sest ainult üksikud inimesed võtsid tööst osa, needki alustasid tööd lõuna paiku; pidevalt puudus I ja II brigaadis töölt 15 inimest, kes toimetasid oma majapidamises või viibisid linnas.[2] Sama aasta suviste heinatööde põhjal võib kolhoosi töödistsipliinile anda ainult kiitva hinnangu, sest esimeste hulgas rajoonis lõpetati loodusliku heina niitmine, samaaegselt oli põhiliselt lõpetatud ka põldheina koristamine. Heina niideti pidevalt 8 - 9 hobu-heinaniidumasinaga, heinatöödel töötas iga päev 30 - 35 kolhoosnikut,[3] sest heinatöödest osavõtjate vahel läks jaotamisele lisatasuna 5 - 10 % varutud heinast, kuna brigadiridele arvestati lisatasuna keskmiselt ühe heinatöödest osavõtnud normipäevad[4] - seega olid materiaal-

---

1 "Punane Täht" nr.99, 23.aug.1958.a.
2 samas, nr.8, 18.jaan.1955.a.
3 samas,nr.92, 4.aug.1955.a.
4 Kolhoosi juhatuse koosolekute protokollid, 1955.a.
5 "Punane Täht" nr.51, 30.aprill 1957.a.

selt, töö **heast** laabumisest huvitatud nii töötajad kui ka brigadir.

Heaks näiteks võiks tuua 1957.a.kevadet, kus juba aprillis alustati küttematerjali varumist kuivatite tarbeks, et see suvel jõuaks kuivada, alustati küünide kordaseadmist, et sinnapaigutada kogu koresööt, varuti rõuguredelite materjale, mille valmistamist koheselt ka alustati.[1]

Kuid aastate lõikes võetuna oli töödistsipliin siiski väga nõrk, seda märkis ka ajaleht "Punane Täht": "Loodreid on palju. Kolhoosi juhatuses on olnud juttu töödistsipliini rikkujate suhtes abinõude tarvitusele võtmisest, kuid kõik on jäänud sinnapaika."[2] Nii see ka oli, peaaegu igal juhatuse koosolekul arutati töödistsipliini küsimusi. Mida siis loodritega ette võeti ? - Juhatus saatis meeldetuletusi, tegi hoiatusi, andis noomitusi (ja mõlemaid korraga), kuid kasu oli sellest vähe. Õigesti märkis parteikoosolek 29.märtsil 1954.a., et esimehel on väga raske inimesi tööle saada, sest ka oma abikaasa ei tööta.[3]

Hoiatuste-noomituste maaniast saadi üle alles 1958.a.suvel, kui töödistsipliin läks täiesti käest ära ja hakati kasutama karmimaid karistusvahen-

---

1 "Punane Täht" nr.51.3o.aprill 1957.a.

2 samas, nr.19, 15.veebr.1958.a.

3 EKPA,fond 3955,nim.4, s.-ü.1, lk.7

deid, nagu normipäevade mahaarvamine, loomade karjamaa äravõtmine jne.

Palju kannatas kolhoos MTJ traktoristide halva töö tõttu, millest on varem juba korduvalt juttu olnud, Traktoristid ajasid taga töö kvantiteeti, kvaliteedist nad huvitatud ei olnud. Kolhoosi üldkoosolekutel said MTJ töötajad alati terava kriitika osaliseks halva töö ja kolhoosi varaga hooletu ümberkäimise pärast (näiteks künti sisse kõik põllul olnud viljaredelid). Sageli masinad seisid, aeglaselt toimus tehniliste rikete kõrvaldamine. Nii oli 1957.a.kolhoos sunnitud ostma endale silopurustaja,sest MTJ silopurustaja oli "rohkem katki kui terve".[1]

1958.a.suurenes tunduvalt traktoristide tööviljakus ja kvaliteet, kes kolhoosi liikmetena olid otseselt kolhoositoodangu suurendamisest huvitatud.Nii kirjutab partei rajoonikomitee instruktor Koovits ajalehes "Punane Täht": "Hästi on ülesanded täidetud mehhanisaatorite poolt, s.o.traktoristid, kombainerid ja mehhaanik Suurmets."[2]

Kuigi tööjõulisten kolhoosiliikmete arv aasta-aastalt vähenes, pal jud ei võtnud üldse ühistööst osa või tegid seda korratult, siis tänu tehnika abile kolhoosi rahalised tulud kasvasid, tõusid tootmisnäitajad, suurenes jagamatu fondi väärtus.

---

1 Kolhoosi juhatuse koosolekute protokollid,1957.a.

2 "Punane Täht" nr.133, 13.nov. 1958.a.

TOODANG IOO HEKTARI PÕLLUMAJANDUSLIKU MAA KOHTA.

Kõige ülevaatlikuma pildi kolhoosi majanduslikust arengust annab võrdlus, palju toodetakse saadusi IOO ha põllumajanduslikult kasuliku maa kohta, palju on loomi IOO ha maa kohta jne. Mida kõrgem on toodang IOO ha põllumajanduslikult kasuliku maa kohtam seda efektiivsemalt on kolhoos kõiki võimalusi kasutanud.

Tabel nr.17

Tootmine IOO ha põllumajanduslikult kasuliku maa kohta.[1]

Toodangu liik	1954	1955	1956	1957	1958
Piima (ts)	154 (115,6)	141 (126)	163 (177)	245 (185)	273 (243,6)[2]
Üleskasvatatud loomi ja linde eluskaalus (ts)	8,6 (8,8)	9,8 (8,6)	13,8 (12,2)	20,5 (23,8)	34,5 (30)[3]
Villa (kg)	16	10,8	15	10,6	12
Veised	18,8 (17)	15,9 (16,3)	14,7 (17,1)	14,8 (14,8)	17 (16,2)
Lehmi	9,5 (7,6)	8,4 (8,4)	8,9 (9,5)	10,2 (9,1)	11 (9,7)
Lambaid	6,8	4,2	3,4	3,3	4

Vaadeldes tabelit näeme, et kolhoos ületas pidevalt piima toodangus rajooni keskmise taseme, ületas 1,5 kordselt 1954.a.ka vabariigi keskmise (IOO ts)[4], kuid juurdekasvu tempo oli aeglane. Piima toodang kasvas viie aasta jooksul 77 %, rajooni

---

1 Kolhoosi aasta aruanded, 1954 - 1958.a.

2 Sulgudes on andmed rajooni keskmiste näitajate kohta.

3 1955. ja 1956.a.arvestati liha tapakaalus.

4. Matin,V., lk.68

keskmine aga 110 % võrra. Kasvutempo oli aeglane söödabaasi nõrkuse tõttu, millest on varem küllalt juttu olnud. 1958-a. oli kolhoosil juba piisavalt kultuurrohumaid, kuid nende saagikus oli madal, sest väetamiseks kasutati ainult kaali- ja fosforväetisi, oleks tulnud kasutada aga orgaanilisi ja mineraalväetisi.[1] Samuti polnud lehmade võimed parimad, sest kolhoosil oli eesti mustakirju veiste tõufarm, kuid lehmade jõudluskontrolli ei peetud ja seega ei saadud valida ka õigeid vanematepaare.

Lihatoodangu osas kolhoos põhiliselt ületas rajooni keskmise nii hulgaliselt kui ka juurdekasvu tempo poolest, mis viimasel kahel aastal kolhoosil oli 68 %, rajooni keskmisel 26 %. Lihatoodangu kiire kasv saavutati viimastel aastatel veiseliha arvel, pullvasikate üleskasvatamise arvel.

1957. a. märkis ka rajooni täitevkomitee "Energia" kolhoosi head tööd lihatoodangu suurendamisel.[2]

Vaatamata sellele, et vaadeldaval ajavahemikul veiste arv vähenes 6 võrra (1954. a. oli 393, 1958. a. 387 veist) ja ka lehmade arvulisest plaanist jäi 7 puudu (plaan 1958. a. kohta oli 252 lehma, oli aga 245 lehma)[3], ületas kolhoos rajooni keskmise piimatoodangu 100 ha kohta.

---

1 TSN TK, üldosakond, otsus nr. 99, 24. aprill 1958. a.
2 samas, otsus nr. 10, 31. okt. 1957. a.
3 Kolhoosi aastaaruanded, 1954, 1958. a.

Lambakasvatuse hääbumist näitab ka käesolev tabel. Villa toodang langes viie aasta jooksul 25 % ja lammaste arv 22 % võrra.

Ületades piima ja liha tootmises rajooni keskmised näitajad IOO ha kohta, kuulus kolhoos rajooni paremate majandite hulka loomakasvatussaaduste tootmisel.

Riiklike müügikohustuste täielik kaotamine 1958.a.muutus stiimuliks majanduse edasiarendamisel, kolhoos sai müüa oma saadusi seal, kus ta sai neist paremat hinda. Nii 1958.a.suurenes loomakasvatussaaduste müük kolhoositurul 2,1 korda ehk 13696 rublalt 1957. aastal 29307 rublani 1958.aastal.[1] Samal ajal riik müügikohustuste kaotamisega kahju ei saanud, sest 1957.a.müüdi loomakasvatussaadusi riiklikele varujaile ja kooperatiividele 88165 rbl.väärtuses, 1958.a, 88267 rbl. väärtuses.[2] Mõnes osas riik,seoses kolhoositootmise kasvuga, sai isegi kasu. Kui kolhoos 1957.a. andis piima müügikohustuste katteks 80181 ts ja müüs riiklikele varujaile ja kooperatiividele 3130,07 ts, seega kokku müüs riigile 3931,88 ts, siis 1958.a.müüdi riiklikele varujaile ja kooperatiividele juba 4589,3 ts,[3]. Riik sai elanikkonna toitlustamiseks ja töötuslikuks kasutamiseks 657,42 ts piima rohkem.

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1957, 1958.a.

2, samas, 1957, 1958.a.

3 samas.

PARTEIALGORGANISATSIOONI TÖÖ.

1954.a.algul oli kolhoosi parteialgorganisatsioonis 5 liiget, kuid peagi 2 liikme lahkumise tõttu langes see arv 3-ni.

Tähelepanuväärseks tuleb lugeda parteialgorganisatsiooni tööd kolhoosi seinalehe toimetuse töö suunamisel, mille tulemusel seinalcht oli aastaid rajooni paremaid oma aktuaalsuse ja konkreetsuse kui ka kujunduse poolest. "Seinalehes avaldatud kirjutused on sisukad, konkreetsed, kajastavad kolhoosi päevaprobleeme. Seinalehes on julgelt kritiseeritud neid, kes seni takistavad kollektiivi tööd, hoiavad kõrvale ühistööst!"[1] Seinaleht ilmus regulaarselt üks kord kuus, pidevalt ilmus nurk "Meie materjale jälgides", kus anti vastus kriitikale. Suure töö tegi seinaleht ära eesrindlaste kogemuste populariseerimisel ja uute töövõtete juurutamisel.[2]

Kolhoosi agitpunkt kolhoosi esimehe kommunist Toombre juhtimisel töötas valimiseelsel perioodil hästi, viidi läbi sisukaid, ja vajalikke üritusi.[3]

Kuid muus osas jäi massiline poliit-kasvatuslik töö nõrgaks. Halvasti organiseeriti sotsialistlikku võistlust, vähe pöörati tähelepanu näitlikule agitatsioonile.[4]

---

1 "Punane Täht" nr.43 (1530), 9.aprill 1955.a.
2 samas, nr.10 (1809), 14.jaan.1957.a.
3 EKP Rakvere Rajoonikomitee büroo otsus nr.6,12.veebr. 1957.a.
4 samas,nr.8,24.aprill 1958.a.

Parteialgorganisatsioon ei olnud küllalt printsipiaalne, ei selgitanud uue ja eesrindliku rakendamise vajadust tootmisse , mille tõttu esines kolhoosnike hulgas sageli vastuväiteid uuele ja levisid ebaterved meeleolud.

Parteialgorganisatsiooni töös esines palju puudusi, kuid kolhoosi elus etendas ta siiski nimetamisväärset osa. Perioodi lõpul tehti suuri edusamme põllumajandussaaduste tootmisel, kus ka parteialgorganisatsioon osutas juhatusele suurt kaasabi, arutades tähtsamaid tootmise küsimus lahtistel partei-koosolekutel. Nii kirjutas ajaleht "Punane Täht" 1958.a.oktoobris, et kommunistid oma sihikindla ja organiseeritud tegevusega, toetudes parteitule aktiivile on kindlustanud käesoleval aastal kolhoosi-kollektiivi poolt vastu võetud sotsialistlikke kohustuste täitmise. [1]

Paljudes küsimustes on õigeaegselt juhitud kolhoosi juhatuse tähelepanu vigadele. Nii juhiti partei-koosolekul 1954. aasta märtsis kolhoosi juhatuse tähelepanu väetiste varumise paremale organiseerimisele.[2] 1955.aasta algul arutati kriitiliselt MTJ tööd ja märgiti, et traktoribrigaad ei täitnud lepingut, kevadtööd tehti korralikult, kuid hooldus- ja koristustööd jäid hoopis laokile.

MTJ juhtkond käib väga harva kolhoosis, kolhoosi tööle mõjub halvustavalt tugevama kaad -

---

1 "Punane Täht" nr. 124, 11.okt.1958.a.

2 EKPA,fond 3855,nim.4, s.-ü.1, lk.7

ri viimine remonttöödele ja nõrgema kaadri jätmine kolhoosi.[1] Parteikoosolekuil on tulnud arutada kaadri küsimusi, nii vabastati 1955.a.suvel II brigaadi brigadiri kohalt kommunist Liiver, kes näitas töös pidevalt halba eeskuju.[2] Kui II brigaadis olukord ei paranenud, siis võeti vastu konkreetne otsus uue brigadiri Kaldami abistamise kohta.[3]

Arutades söödabaasi tugevdamise küsimust 28.nov.1958.a.,soovitati juhatusel võtta kasutusele saagirikkamaid kultuure, pöörata suuremat tähelepanu kurnatud maade väetamisele ja siirdesööda kindlustamisele söödakapsa näol, mida igas brigaadis kasvatada vähemalt 4 ha. Juhatusel soovitati eeloleval talvel alustada võsaraiumisega, et viia maad kultuuriseisundisse.[4]

Põhiliseks puuduseks parteialgorganisatsiooni töös oli ridade kasvu puudumine (read kasvasid, kuid vanade liikemete lahkumise tõttu polnud algorganisatsiooni arvulist kasvu), mille tõttu algorganisatsioon jäi nõrgaks ja ei suutnud oma mõjusfääri haarata kogu kollektiivi tootmise organiseerimist.

Kolhoosi parteialgorganisatsioon toetus nõrgalt parteitule aktiivile, andis aktivistidele vähe ülesandeid, seepärast massiline poliit-kasvatuslik töö jäigi nõrgaks. 1954.a.suvel arutati parteikoosolekul kolhoosi agitkollektiivi tööd ja sama aasta sügisel poliitmassilist tööd, kus märgiti eriti parteitu agi-

---

1 EKPA,fond 3855, nim.5, s.-ü.1,lk.2
2 EKPA,fond 3855,nim.5,s.-ü.1,lk.18
3 samas, lk.28
4 samas,fond 3855,nim.6,s.-ü.1,lk.41-44

taatori Kaldami head tööd, kuid samal ajal Mädapea rahvamaja juhataja Talbak ja raamatukogu juhataja Partei, kui inimesed kelle ametalaseks ülesandeks on töö massidega, töötasid halvasti.[1]

Kui eelmisel perioodil võis Mädapea rahvamaja kohta kuulda palju kiitvaid sõnu, seal korraldati palju huvitavad üritusi ja rahvamaja oli kujunenud tõsiseks maa kultuurikeskuseks, siis vaadeldaval perioodil Mädapea rahvamaja eksisteeris ainult nimeliselt, sest rahvamaja juhataja Talbak tööst huvitatud ei olnud ja Rakvere Rajooni TSN TK Kultuuriosakond teda korrale ei suutnud kutsuda. Isegi sellist massilist agitatsioonitöö vormi nagu loengud ei suutnud rahvamaja juhataja ega ka parteialgorganisatsioon regulaarselt läbi viia.

Kommunistlikest noortest midagi kuulda polnud, algorganisatsioon eksisteeris ainult nimeliselt, 1957.a.tekkis isegi olukord, kus mitu kuud puudus sekretär[2] - ka siin oleks pidanud kolhoosi parteialgorganisatsioon tugevamini oma abistava käe ulatama.

Positiivseks küljeks parteialgorganisatsiooni töös oli tema tihe side kolhoosi juhatusega, algorganisatsiooni liikmed Vettik (sekretär) ja Miilma olid ka juhatuse liikmed ja said seega otseselt juhatuse töö käigus anda sellele õige suuna. Ja nagu kol-

---

1 EKPA, fond 3855, nim.4s.-ü.1, lk.18, 26

2 "Punane Täht" nr.135, 16.nov.1957.a.

hoosi juhatuse protokollidest nähtub, olid nad ühed aktiivsemad juhatuse liikmed kolhoosi tootmisküsimuste arutamisel.

Raske on anda üldist hinnangut kogu perioodi kohta, kuid vaatamata tõsistele puudustele kolhoosi juhatuse ja kollektiivi töös, kolhoosi tootmine arenes, kolhoos muutus majanduslikult tugevamaks, kolhoosnike heaolu kasvas, sest normipäevatasu suurenes viie aasta jooksul peaaegu kahekordseks ja kolhoos rajas baasi edasiseks arenguks ja seitsmeaastaku ülesannete edukaks täitmiseks.

Kolhoosi juhatus eesotsas esimees Toombrega saavutas Partei Keskkomitee ja Nõukogude valitsuse viljakate otsuste valgusel suurt edu 1958.a.tähtsamate põllumajandussaavutuste tootmise suurendamisel.

III peatükk.

"ENERGIA" KOLHOOSI EDUSAMMUD SEITSE-AASTAKU ESIMESTEL AASTATEL 1959-1961.

1954.-1958.a.tegi meie maa põllumajandus suuri edusamme. See innustas kolhoositalurahvast 1957.a.alusta-ta üldrahvalikku liikumist, mille eesmärgiks oli lähemail aastail järele jõuda ja ette minna Ameerika Ühendriikidest liha, piima ja või tootmises ühe elaniku kohta.

Partei XXI kongrssil sm.Hrustšov,esitades seitsmeaasta plaani kontrollarvud, esitas ka põllumajanduse peamised ülesanded aastaiks 1959-1965: "Eelseisval seitsmeaastakul seisab ülesanne selles, et saavutada selline põllumajandusliku tootmise kasv,mis võimaldaks rahuldada elanikkonna vajadusi tähtsamate toitainete järele, järsult suurendada toorainete ressursse, et külluses varustada elanikkonda suuresvalikus ja kvaliteetsete toitainetega ning rahuldada kõik muud riigi vajadused põllumajandussaaduste järele."[1]

Partei Keskkomitee 1961.a.jaanuaripleenumi päevakorras oli põllumajanduse edasiarendamise abinõude küsimus. Pleenum märkis, et viimaseil aastail, alates 1953.a.septembripleenumist on põllumajandus saavu-

---

1 Hrustšov, N.S.,NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959 - 1965, Tallinn 1959, lk.30.

tanud silmapaistvat edu. Nii kasvas sellel ajavahemikul Nõukogude Liidu lihatoodang 1,5 kordseks ja piimatoodang 1,7 kordseks, teraviljatoodang suurenes 300 000 000 puuda võrra.[1]

Põllumajanduse edasiarendamise osas saavutas suurt edu ka Eesti NSV. Sm.Käbin, Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee I sekretär, oma ettekandes NLKP jaanuaripleenumil märkis, et lihatoodang Eesti NSV majandeis suurenes 1953.a.võrreldes 86 %. Piima müüdi riigile 1953.a.võrreldes 2,4 korda rohkem.[2]

Jaanuaripleenum märkis, et vaatamata saavutatud edule põllumajandussaaduste tootmise tase ja kasvutempo jääb maha üha suurenevast elanikkonna ja riiklikest vajadustest.

Seoses teravilja riiklike müügikohustuste kaotamisega vähendati teraviljatoodangut ja hakati riigilt üha rohkem nõudma suurtes kogustes jõusööta. Sama viga on maksev ka "Energia" kolhoosi kohta,nagu seda hiljem näeme.

29.märtsil 1961.a.toimunud Eesti NSV põllumajandustöötajate nõupidamine võttis Partei Keskkomitee jaanuaripleenumi otsuste valgusel vastu sotsialistlikud kohustused. Neis märgiti: "Me peame oma kohuseks täita vabariigile NLKP Keskkomitee jaanuari-

---

1 NLKP KK pleenumi otsus 18.01.1961., NLKP Keskkomitee jaanuaripleenumi materjale,Tallinn,1961,lk.388

2 J.Käbin, Ettekanne 1961.a.Partei KK jaanuaripleenumil, NLKP Keskkomitee jaanuaripleenumi materjale, lk.281 - 282.

pleenumi poolt kindlaks määratud kõrgendatud ülesanded teravilja, liha ja piima varumisel."[1]

Partei XXII kongressil, kommunismiehitajate kongressil, põllumajanduskŭsimuste arutamisel seati peaülesandeks teravilja tootmise suurendamine külvipindade struktuuri parandamise ja saagikuse tõstmise teel, uute kultuuride viljelemise teel - maisi, herne ja söödaca laialdane juurutamine ei ole üksikülesanne, vaid tähtis suund meie maaviljeluse arengus.[2]

Sm.Hruštšov, esitades kongressile Partei Keskkomitee aruannet,märkis: "Teravilja tootmise suurendamine võimaldab kiiremini lahendada ka loomakasvatuse arendamise probleemi. Me käsitleme teravilja, liha ja piima tootmise probleemi teadlikult kui ühtset ülesannet. Oleks ebaõige lahutada teraviljaprobleemi loomakasvatuse probleemist. Neid tuleb käsitleda lahutamatus ühtsuses, neid tuleb lahendada kompleksselt. Mis tähendab teraviljaprobleemi lahendamine ? See tähendab tagada teravilja tootmisel vajalik tase, nii, et seda jätkuks nii inimestele toiduks kui ka loomakasvatuse vajadusteks. Aga mis tähendab loomakasvatuse probleemi lahendamine ? See täbendab kõigepealt liha, piima ja või tootmise suurendamist."[3]

---

1 Eesti NSV põllumajandustöötajate sotsialistlikud kohustused 1961.aastaks, "Rahva Hääl" nr.77 (5571), 31.märts 1961.a.

2 Hruštšov,N.S.,Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei Keskkomitee aruanne Partei XXII kongressile,Tallinn 1961, lk.68

3 samas, lk.69

Meie maa põllumajanduse arendamise teed on kätte näidatud partei uues programmis: "Põllumajanduse taseme tõstmisel ja meie maa kasvavate vajaduste rahuldamisel põllumajandussaaduste osas on peateeks põllumajanduse igakülgne mehhaniseerimine ja järjekindel intensiivistamine, mis seisab selles, et saavutada teaduse ja eesrindlike kogemuste alusel kõigis kolhoosides ja sovhoosides maaviljeluse ning loomakasvatuse kõrge kultuur, tõsta järsult kõigi kultuuride saagikust ja tõsta toodangut igalt hektarilt,kusjuures tuleb igati kokku hoida tööjõukulu ja vahendeid. Selle alusel tuleb saavutada põllumajandussaaduste toodangu lakkamatu kasv vastavalt ühiskonna vajadustele. Põllumajandus läheneb tehnilise varustatuse ja tootmise organiseerimise poolest tööstuse tasemele; põllumajanduslik töö muutub tööstusliku töö eriliigiks ; märksa väheneb ja seejärel muutub minimaalseks põllumajanduse sõltuvus loodusjõududest." [1]

KOLHOOSI RAHALISTE TULUDE KIIRE KASV.

Vaadeldaval perioodil toimusid kolhoosielus suured muutused: asudes täitma seitseaastaku ülesandeid, tegi "Energia" kolhoos suuri edusamme põllumajandussaaduste tootmisel,ühinemise tulemusena "Vapru-

---

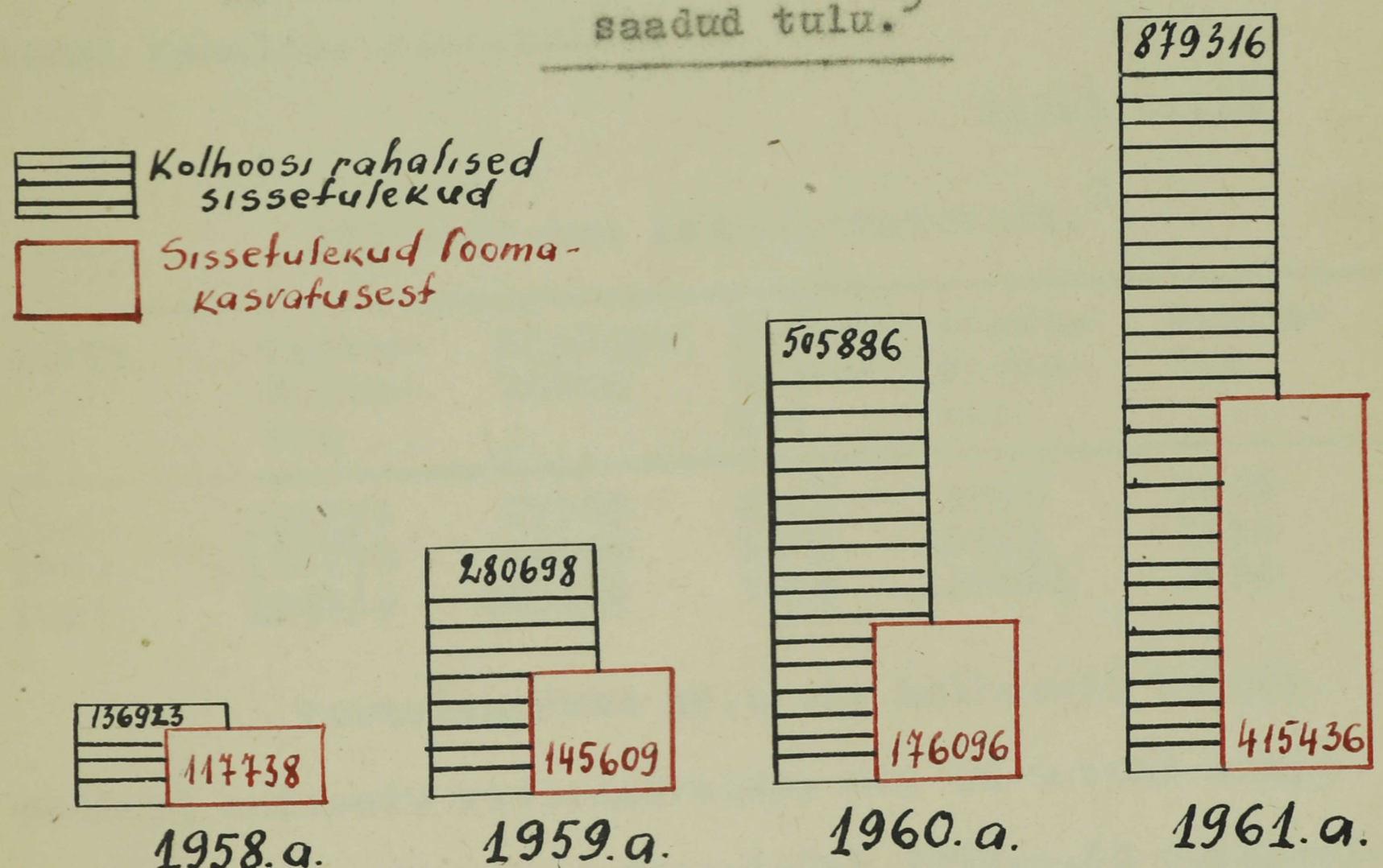
1 Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm,Tallinn 1961, lk.71

se" kolhoosiga 1961.a.veebruaris muutus kolhoos pindalalt suuremaks ja majanduslikult võimsamaks. Kuna "Vapruse" kolhoosi suuruseks oli 1419.02 ha[1], siis praegu hõlmab "Energia" kolhoos 4083,75 ha suuruse pinna, sealhulgas on põllumaad 2350,64 ha, s.o. peaaegu 58 % kogu maavaldusest, karjamaad 579,74 ha, looduslikku heinamaad 348,57 ha ja metsa 507,74 ha.[2]

Kolhoosi kiiret arengut näitab kujukalt üldtulu kasv.

Diagramm nr.2

Kolhoosi üldtulu ja loomakasvatusest saadud tulu.[3]

Kolhoosi rahalised tulud kasvasid eelmise aastaga võrreldes 1959.a. 105 %, 1960.a.80 %, 1961.a. 32 % võrra.[4] Sissetulekud loomakasvatusest moodusta-

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, "Vapruse" kolhoos, 1961.a.

2 Kolhoosi aastaaruanded, 1961.a.

3 samas, 1959 - 1961.a.

4 Võrdluse puhul 1960.a.andmetega on kõikjal 1960.a. osas arvestatud kokku "Energia" ja "Vapruse" kolhoosi tulemused, kuigi vastavates tabelites ja graafikutes "Vapruse" kolhoosi tulemusi pole antud.

sid kolhoosi rahalistest tuludest 1959.a.51 %,1960. 35 % ja 1961.a.47 %. Kui eelmisel perioodil loomakasvatus andis 85-93 % kolhoosi rahalistest tuludest, siis vaadeldaval perioodil on tema osatähtsus vähenenud.Loomakasvatus vähikäiku teinud ei ole, sest sissetulekud on tunduvalt kasvanud. Loomakasvatuse osatähtsuse languse üldtulus tõi kaasa 1959.a.ekspluatatsiooni antud kolhoosi tärklisevabrik, mis samal aastal andis teenustööde kaudu tulu 51619 rbl., 1960.a. 126563 rbl.ja 1961.a.132016 rbl.[1] Nii andis tärklisevabrik 1960.a. teenustööde kaudu rohkem tulu, kui oli 1957.a.kogu kolhoosi rahaline sissetulek.

Tabel nr.18

Sissetulekud loomakasvatusest.[2]

Aasta	Veisekasvatus	Seakasvatus	Lambakasvatus	Linnukasvatus	Mesindus
1959	I03174	27509	2326	8940	3606
1960	114778	40552	3185	15975	1452
1961	196745	I03114	I068	110601	2454

Tootmisharuks nr.1 oli kolhoosil tulude poolest endiselt veisekasvatus, mis on teinud suuri edusamme. Nii suurenes sissetulek 1959.a.40 %,võrreldes 1958.aastaga ja ka järgmistel aastatel on sissetulekud kasvanud. 1958.a.kehtestatud uued tõu-,tarbe- ja lihaloomade kokkuostuhinnad soodustasid suurema tulu saamiseks vasikate üleskasvatamist.

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1959 - 1961.a.
2 samas.

Majandis, lähtudes uutest hindadest, otsustati jätta kasvama kõik vasikad, et pullvasikaid realiseerida III kvartali lõpus, enne laudaperioodi algust 150–160 kg raskustena, ning lehmvasikad kasvatada üles oma karja täiendamiseks ja remondiks, ülejääk aga realiseerida 1,5 - 2 aastaselt tarbeloomadeks.[1]

Kui eelmisel perioodil veisekasvatus moodustas loomakasvatuse tulus 55 - 74 %, siis nüüd, vaatamata sissetuleku kasvule, on veisekasvatuse osatähtsus vähenenud, olles 1959.a.71 %, 1960.a.65 %, 1961.47 %.

Seakasvatus, mis eelmise perioodi viimastel aastatel moodustas loomakasvatusest 27 %, on samuti oma osatähtsust kaotanud - 1961.a.moodustas 25 %, vaatamata sellele, et 1961.a.seakasvatusest saadav tulu tõusis tunduvalt.

Lambakasvatuse osatähtsus loomakasvatuse üldtulus on aasta-aastalt vähenenud ja 1961.a.lambakasvatus likvideeriti.

Tähelepanuväärset indu mesinduse arendamisel on jätkunud mesinik Alfred Palgil, kes on aasta-aastalt oma töötulemusi parandanud ja 1959.a.sai vabariiklikul aiandus-mesindusnäitusel mee- ja vahatoodangu eest I ja II koha.[2]

Kolhoosile on mesindus olnud küll väikeseks, kuid siiski kindlaks tuluallikaks. 1962.a.on kolhoosil plaanis mesila lähedusse külvata 3,5 ha tatart, et kindlustada mesilastele korjandusmaad.[3]

---

1 "Punane Täht" nr.38 (2143), 28.märts 1959.a.

2 samas, nr, 152 (2257), 22.dets.1959.a.

3 Kolhoosi esimehe sm.Suurmetsa andmed.

Loomakasvatusharuks nr.2 tõusis 1961.a.kanakasvatus. Kui eelmisel perioodil kanakasvatus tegi ainult edusamme, siis käesoleval perioodil on ta arenenud, ~~arene~~nenud lausa hüpetega. Kui 1959.a.kanakasvatusest saadav tulu moodustas loomakasvatuse tulust 6 %, ~~siis~~ 1960.a.9 %, siis 1961.ajuba 27 %. Kanakasvatuse kiirest arengust ongi tingitud veise- ja seakasvatuse osatähtsuse langus. Võrreldes aastaid 1958 ja 1961, kasvas veisekasvatusest saadav tulu 1,8 korda, seakasvatusest saadav tulu 3,2 korda, kanakasvatusest saadav tulu aga 19,6 korda. Suhe muutub veelgi enam kanakasvatuse kasuks, kui arvestame asjaolu, et ühinedes "Vaprusse" kolhoosiga, kus linnukasvatus oli likvideeritud, sai Energia" kolhoos veise- ja seakasvatusele suure panuse juurde, sest "Vaprus" oli 1960.a.piima tootmises rajooni parim kolhoos ja ka liha tootmises rajooni parimate seas.

"Energia" kolhoosi juhatus on pööranud suurt tähelepanu kanakasvatuse arendamisele ja see on tasunud end täiel määral. Kanade toitmiseks kvaliteetse söödaga on seda hangitud isegi väljastpoolt meie vabariigi piire. Zootehnik sm.Inno andmeil kanu tasub pidada, sest tööjõudu kulub vähe ja kasu on kõige suurem. 1961.a. hooldasid kanatalitajad Noorlind ja Aasa keskmiselt 5570 kana[1], sest sööt viidi ette rippraudteel ja munad pesadest koguti samuti vagonetti - tööjõu kulu oli väi-

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1961.a.

ke.Aasta-aastalt on tõusnud kanade produktiivsus : kui 1955.a.saadi kana kohta 47,5 muna, 1960.a.152,8 muna, siis 1961.a.196 muna.[1] Rajooni kanatalitajate vahelises sotsialistlikus võistluses tulid sm-d Aasa ja Noorlind 1961.a.kindlalt esikohale.,[2] kusjuures munade kogutoodang oli 1091065.[3]

Huvitav on märkida asjaolu, et "Vapruse" kolhoosis likvideeriti kanakasvatus, kuna kasum temast oli väike ja arendati lambakasvatust, "Energia" kolhoosis kujunes aga olukord vastupidiseks. Muidugi tähtis pole niivõrd see, mida arendatakse, vaid see, kuidas arendatakse, et väiksemate tootmiskuludega saada suurem tulu.

Tabel nr.13

Taimekasvatuse osatähtsus kolhoosi rahalistes sissetulekutes.[4]

Aasta	Sissetulek taimekasvatusest	Taimekasvatuse sissetuleku% kolhoosi üldtulus	Juurdekasv, võrreldes eelmise aastaga
1959	75179	27 %	5 korda
1960	186851	37 %	2,5 korda
1961	322310	37 %	1,7 korda

Taimekasvatuse sissetulekute juurdekasv oli eriti suur 1959.a., kuid ka järgnevatel aastatel oli juurdekasv pidev.

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1955, 1960, 1961.a.
2 "Punane Täht" nr.6 (2576), 13.jaan.1962.a.
3 Kolhoosi aastaaruanded, 1961.a.
4 samas, 1959 - 1961.a.

Taimekasvatuse kiire areng ja tema osatähtsuse tõus kolhoosi üldtulus (1958.a.oli 11%) on jällegi tingitud kolhoosi abiettevõttest - tärklisevabrikust. Kui eespool olid andmed teenustöödest saadud tulu kohta, siis taimekasvatuse sissetuleku suurendamisel on tärklisevabrik mänginud järgmist osa : kolhoosi oma kartul, mis varem turustati, töödeldi vaadeldaval perioodil ümber tärkliseks. Saadud tärklise turustamisel saadi tunduvalt rohkem tulu kui kartuli turustamisel, mis aga läks taimekasvatuse,mitte abiettevõtte üldtulu alla. Nii on tärklisevabrik olnud kolhoosile tõeline "kullaauk". Näiteks 1960.a. - kui arvestame teenustöödest saadud tulu (126563 rbl.) ja kolhoosi oma kartulist toodetud tärklisest saadud tulu kokku, siis oli tärklisevabriku kaudu kolhoosi üldtulu suurenemine orienteeruvalt 250000 rubla ümber - keskmise jõukusega kolhoosi aastane sissetulek. Kuid taimekasvatusest saadava tulu kasvu ei saa lugeda ainuüksi tärklisetööstuse teeneks, vaid ka kõrgenenud saagid omasid siin suurt tähtsust.

SÖÖDABAASI TUGEVNEMINE PÕLLUKULTUURIDE SAAGIKUSE TÕUSU ARVEL.

Edasi vaatleme, kuidas kolhoos asus täitma seitseaastaku ülesandeid saakide tõstmise osas, kuidas kajastuvad Partei Keskkomitee jaanuaripleenumi otsused

põllukultuuride külvipinna ja saagikuse suurendamise osas.

Tabel nr.20

Tera- ja kaunviljade külvipind (ha) ja saagid (ts)[1]

Aasta	Rajooni keskmine ha saak	Planeeritud ha saak	Tegelik ha saak	Külvi- pind	Kogu- saak
1959	11,4	13,0	10,1	530	5345,2
1960	12,4	16,4	14,7	555	8164,4
1961	13,5	16,1	17,6	980	17308,5

1959.a.ja 1960 .a.jätkus teraviljamajanduses väär suund - külvipinna vähenemine. Kui 1960.a.oli külvipind võrreldes 1954.a.vähenenud 34 %, siis 1961.a. külvipind suurenes 1960.a.võrreldes 132 ha ehk 15 % võrra, kuigi vabariigi keskmine juurdekasv oli veelgi suurem - 17 %[2]

1960.a.ja 1961.a.ületati tunduvalt rajooni keskmised hektarisaagid, kusjuures viimasel aastal kolhoos ületas ka planeeritud hektarisaagi ja teravilja kogutoodang tõusis 38 %, võrreldes 1960.aastaga.

1961.a.hea saak oli vahepeal, tõsises ohus. Rakvere Rajooni TSN TK, kuulanud 17.aug.1961.a."Energia" kolhoosi aruannet koristustööde käigust ja külviks ettevalmistamisest, märkis : "Teravilja koristamine on kulgenud ebarahuldavalt. 15.augustil olid paljud majandid juba lõpetanud talirukki koristamise,kuid

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1959 - 1961.a.

2 Veimer, A., Ettekanne NSV Liidu Ülemnõukogu viienda koosseisu seitsmendal istungjärgul, "Noorte Hääl" nr. 289 (5417), 9.dets.1961.a.

"Energia" kolhoosis oli veel koristada 60 ha rukist. Talivilja on kolhoosil plaanis külvata 337 ha, sellest on külviks ette valmistatud maad ainult 100 ha, kusjuures 40 hektarilisel pinnal on isegi kultuurid koristamata."[1]

Kritikast tehtud õiged järeldused ja 1961. a. erakordselt soodne sügis võimaldasid kolhoosil õigeaegselt valmis jõuda sügiseste korristustöödega ja vältida suuri kadusid.

Üldisselt oli 1961.a. teraviljamajanduses võetud õige suund - külvipind suurenes, korraliku maaharimise ja õigeaegse külvi tõttu kujunesid saagid suuremaks kui seda "Energia" osas kunagi on olnud. Suurt osatähtsust omas madalasaagilise kaera külvipinna vähendamine ja odra külvipinna suurendamine, sest oder oli aastate jooksul andnud kõrgeid saake ja andis ka 1961.a. - 21,7 ts hektarilt.[2] 484,5 tonnine enamsaak, võrreldes 1960. aastaga, oli tubli samm edasi teel jõusöödaprobleemi lahendamiseks majandi oma teravilja baasil, sest suur osa saagist kasutatakse loomakasvatuse arendamiseks.

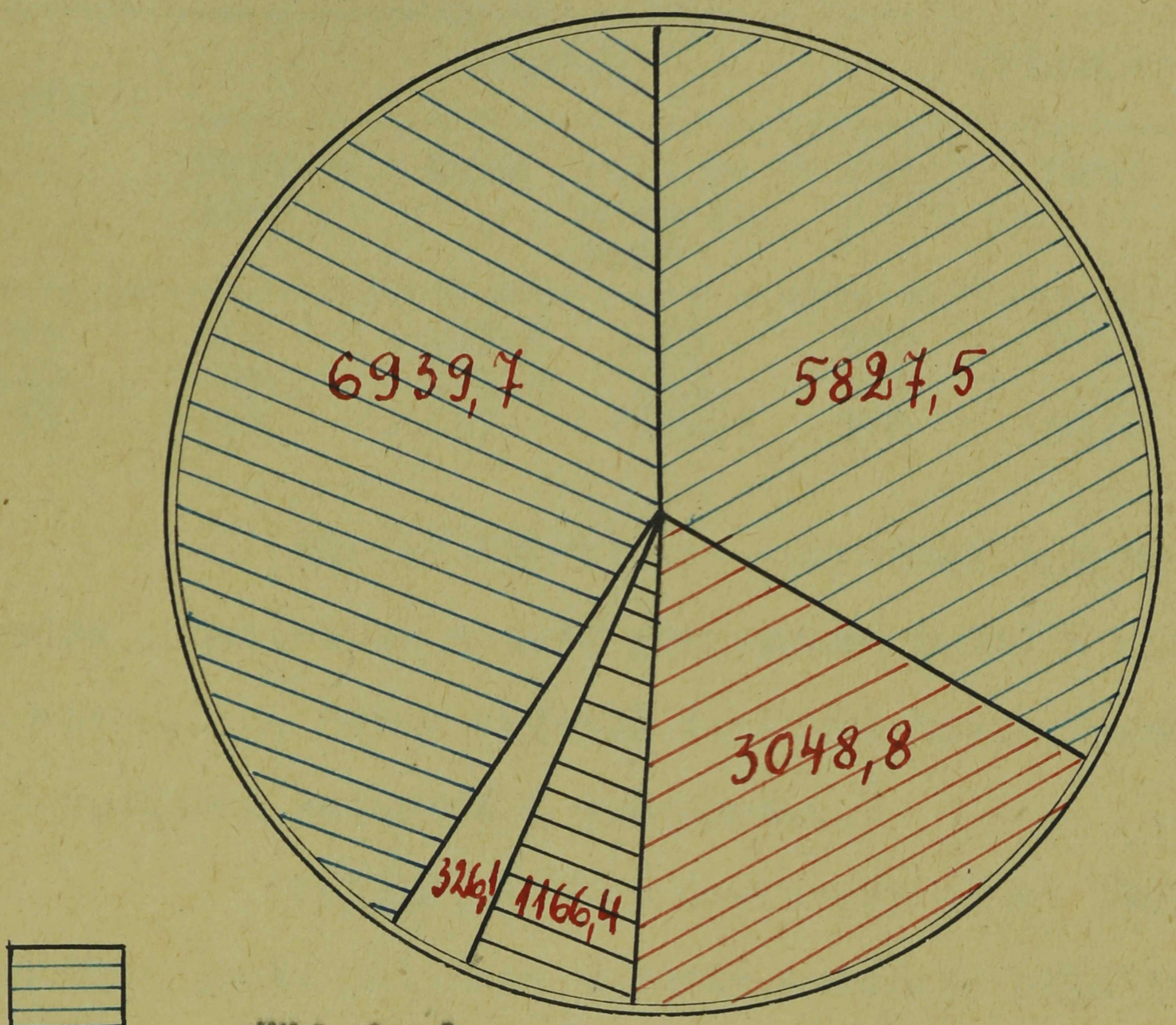
---

1 TSN TK, üldosakond, otsus nr. 167, 17. aug. 1961. a.

2 Kolhoosi aastaaruanded, 1961. a.

Diagramm nr.3

1961.a.toodetud teravilja kasutamine (ts).[1]

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1961.a

Tabel nr.21

Kartuli ja põldheina külvipinnad ja keskmised hektarisaagid (ts) [1]

Aasta	Kartul			Põldhein		
	Külvipind	Saak	Raj.keskmine ha saak	Külvipind	Saak	Rajooni keskmine ha saak
1959	145	63,7	83	298	17,9	19,5
1960	156	121,2	111	321	9.8	12.9
1961	147	IOI	120,7	370	23,8	24,5

Kartulikasvatuses saavutati edu, sest kandepind suurenes ja saagid suurenesid eelmise perioodiga võrreldes, kuigi rajooni keskmine hektarisaak ületab kolhoosi keskmise (v.a.1960.a.)

Põldheina osas saavutati alles 1961.a. rahuldav saak. Eelmiste aastate madalate põldheina saakide kohta kirjutas agronoom Nestor 1960.aprillis rajooni ajalehes järgmist : "Raskusi on alati olnud heinaga. Aastaid tagasi on mitmeaastase põldheina kasvatuses tehtud ränki vigu - heinakamarad on külvatud hõredad. I05 ha ulatuses on nüüd tehtud ristiku uuskülve, käesoleval kevadel teeme mitmeaastase heinte allkülvi 140 ha. Heinte küsimus laheneb seega 1961.aastal."[2]

1959.a.alustati kolhoosis uuesti maisikasvatust, kuid üsna tagasihoidlikult - 11 ha suurusel pinnal, kusjuures saak õnnestus paremini kui varematel

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1959 - 1961.a.
2 "Punane Täht" nr.50 (2310), 26.aprill 1960.a.

aastatel. Haljassöödana saadi hektarisaagiks 195 ts[1], mis oli isegi üle rajooni keskmise (159,4 ts). 1960.a. külvati maisi 32 ha ja hektarisaagiks kujunes 203 ts[2] (rajooni keskmine 356 ts), tähtsaks silokultuuriks kujunes mais 1961.a.kui teda külvati 82 ha ja saak oli 282 ts hektarilt [3] (rajooni keskmine 262,3 ts), kusjuures I brigaadis traktoristi süü tõttu mais hävis täielikult ja varajane öökülm kahjustas osa maisi ka teistes brigaadides.

Silo osatähtsus loomade söödaratsioonis on tunduvalt tõusnud.

Tabel nr.22

Silo varumine (tonnides) [4]

	1959	1960	1961
Varutud silo	1570	2154	5235
Sealhulgas maisisilo	85	652	1407

Nii varuti 1961.a.silo 8,4 korda rohkem kui 1958.a. 1961.a.silokogus võimaldab anda lehmadele talveperioodil IO tonni silo, mis peaks täiesti küllaldane kogus olema.

Koresööda osas on looduslikk heinä osatähtsus olnud endiselt väike - 15-20 tonni aastas.

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1959.a.
2 samas, 1960.a.
3 samas, 1961.a.
4 samas, 1959 - 1961.a.

Tabel nr.23

Koresööda varumine(tonnides) [1]

Nimetus	1959	1960	1961
Põldheinr.	534,46	315.47	922,99
Põhk ja aganad	1570	780	1071.2

Põhk on pidevalt olnud kindlal kohal loomade söödaratsioonis, ainult 1960.a.oli tema varumine väike. 1961.a.suurem külvipind ja soodne ilmastik võimaldas varuda küllaldaselt täisväärtuslikku põhku.

1961.a.suurem saak võimaldas küllaldaselt koguda põldheina.

Arvestades suurt silo kogust ja küllaldaselt varutud koresööta, on loomade korralik toitmine 1961/62.a. talveperioodiks kindlustatud.

Vaadeldaval perioodil oli söödabaasi kindlustamisel suur tähtsus ikkagi veel ostujõusöödal, millele tehtavad kulutused näitavad kasvutendentsi.

Tabel nr.24

Kulutused ostujõusöödale.[2]

Aasta	Kulutused	Võrreldes eelmise aasta kulutustega (%%-des)
1959	19732	132 %
1960	28675	150 %
1961	75371	263 %

Kulutuste suurenemist ostujõusöödale tingis loomade üldarvu suurenemine ja linnukasvatuse areng,sest

1 Kolhoosi aastaaruanded,1959 - 1961.a.

2 samas

kanu tuli varustada mitmesuguste söötadega, mida oma majandist ei saanud. Kulutused ostujõusöödale oleksid kindlasti olnud väiksemad kui poleks liialdamist tärklise tootmisel - oma majandi kartul läks enamikus ümbertöötlemisele.

Vaadeldaval perioodil toimunud tunduva põldude saagikuse tõusu tagas nende korralik väetamine.

Tabel nr.25

Väetiste tarbimine (tonnides)[1]

Nimetus	1954	1959	1960	1961
Sõnnik	2219	4529	5086	IOI51
Turvas	-	55	-	-
Fosforiväetised	78,3	197	130	450

Võrreldes 1954.a.,on sõnniku kasutamine tunduvalt suurenenud, seda eriti 1961.a. Sõnnikukoguse suurendamiseks on tähtis alusturba olemasolu, kuid seda peaaegu pole kasutatud.1961.a.jäi lumevaese talve tõttu enamus turvast rappa, väljapääs leiti saepuru kautamisel allapanuks. Tunduvalt kasvas 1961.a.fosforiväetiste kasutamine.

Põldude viljakuse tõstmisega paranes tunduvalt loomade söödabaas, mis pole jätnud mõju avaldamata produktiivsuse kasvule.

Vaadeldaval ajajärgul suurenes ka kultuurkarja ja -heinamaade pind, mida 1961.a.lõpul oli vastavalt 176,94 ha ja 65,37 ha.[2]

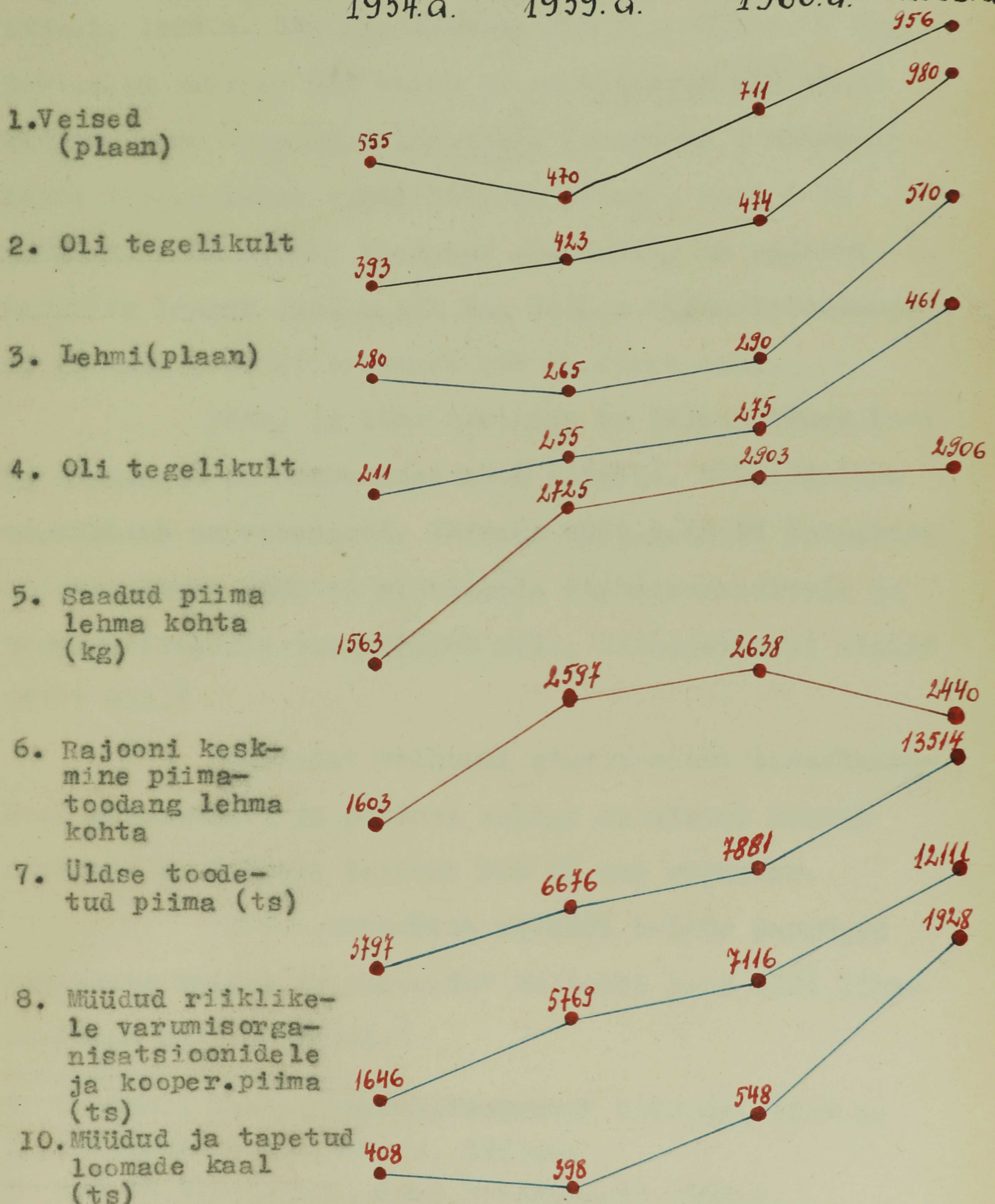
1 Kolhoosi aastaaruanded, 1959 - 1961.a.

2 Agronoom sm.Vatseli andmeil.

LOOMAKASVATUSSAADUSTE TOOTMISE TÕUS.

Graafik nr.5

Loomakasvastussaaduste tootmine, lehmade produktiivsus ja arvuliste plaanide täitmine,[1]

Veiste osas 1961.a.arvuline plaan ületati 24 pea võrra ja kuigi lehmade arvuline plaan on jäänud

---

1 Kolhoosi aastaaruanded ja tootmis-finantsplaanid, 1954, 1959 - 1961.a.

täitmata, siis kasvu_tendents on olemas. Kui eelmisel perioodil kasvas viie aasta jooksul lehmade arv 34 pea võrra, siis nüüd oli kolme aasta jooksul juurdekasv 64 pead.

Piimatoodangus lehma kohta oli kasv järjekindel, 1959.a. 195 kg, 1960.a. 178 kg, 1961.a. 3 kg. 1961.a.juurdekasv oli väike ja suhteliselt oli isegi langus, sest "Vapruse" kolhoosis (praegune I brigaad) saadi 1960.a.lehma kohta 3143 kg piima[1], Kuid 3 kg juurdekasv on siiski hinnatav seepärast, et rajooni keskmine langes 1961.a.198 kg, jäädes "Energia"kolhoosi lehmade produktiivsusest 466 kg võrra maha.

Piima ja liha tootmine on läinud tõusu_teed ja tunduvalt on suurenenud müük riigile, kolhoosituru osatähtsus on vähenenud. Näiteks 1961.a.saadi loomakasvatussaaduste müügist riiklikele varumisorganitele ja kooperatiividele tulu 311680 rbl., kolhoositurul ainult 68173 rbl.[2]

"Energia" kolhoosi edasiminekut loomakasvatuse arendamisel ja puudusi selles on mitmel korral märkinud ka Rakvere Rajooni TSN TK oma otsustes.

1959.a.oktoobris mainiti teiste paremate majandite hulgas ka "Energia" kolhoosi head tööd lihatoodangu suurendamisel.[3]

---

1 Kolhoosi aastaaruanded,"Vapruse" kolhoos, 1960.a.
2 Kolhoosi aastaaruanded, 1961.a.
3 TSN TK,üldosakond,otsus nr.13,8.okt.1959.a.

Kuna 1959.a. kolhoosis seakasvatuses oli eelmise aastaga võrreldes tagasiminek, siis 24.märtsil 1960.arutas TK loomakasvatuse olukorda "Energia" kolhoosis. Otsuses märgiti, et veised on heas toitumuses, söötadega on kolhoos kindlustatud talveperioodi lõpuni. Esinevad olulised puudused seakasvatuses, mistõttu nõuti sugusigade ruumide nõuetekohast korrastamist ja pidamistingimuste parandamist. 5.aprilliks 1960.a. Zootehnik pidi vastutama loomade eeskujuliku talvitamise eest.[1]

Selle otsusega ennetati vead, mis polnud toodangule veel jõudnud mõju avaldada, sest arutades sotsialistliku võistluse küsimust loomakasvatuses 1960.a.I kvartalis, TK otsustas : "Tunnistada sotsialistliku võistluse võitjaks loomakasvatuse arendamises ja anda rändpunalipp "Energia" kolhoosile."[2] Samas märgiti ka "Vapruse" kolhoosi head tööd.

1960.a.II kvartali sotsialistlikus võistluses loomakasvatuse arendamises tunnistati jällegi võitjaks "Energia" kolhoos ning märgiti "Vapruse" kolhoosi head tööd, kusjuures liha tootmises tunnistati võitjaks "Vapruse" kolhoos."[3]

Selgituseks olgu öeldud, et võitja otsustamisel ei võeta arvesse mitte niivõrd toodangu taset,

---

1 TSN TK, üldosakond, otsus nr.64, 24.märts 1960.a.
2 samas, otsus nr.7, 21.aprill 1960.a.
3 samas, otsus nr.14. 7.juuli 1960.a.

vaid just juurdekasvu tempot.

Edasi, 1960.a.III kvartali sotsialistlikus võistluses märgiti TK poolt jällegi "Energia" kolhoosi head tööd.[1] Et kolhoosi juhtkond pole "loorberitele" puhkama jäänud loomakasvatuse arendamisel, seda näitavad järgmised TK otsused. 1960.a.IV kvartali tulemuste eest saavutasid "Energia" kolhoosi loomakasvatajad II koha rajoonis.[2]

1961.a.III kvartali sotsialistlikus võistluses kuulutas TK jällegi võitjaks "Energia" kolhoosi.[3]

Eelpool nimetatud rajooni täitevkomitee otsused on kõrgeks tunnustuseks "Energia" kolhoosi juhtkonnale ja loomakasvatajate tublile tööle.

Kui paljude aastate jooksul polnud rajooni 20-ne parema lüpsja-karjatalitaja hulgas ühtegi "Energia" kolhoosi töötajat, siis 1960.a.esinevad pidevalt sellised nimed, nagu Tabur, Ilves, Reest, Salumäe, Viiburg.[4]

1961.a.lõpul kuulus "Energia" kolhoosi paremate lüpsjate-karjatalitajate enamus kohti rajooni kümne parema seas:3.Luuri, 4.Kaljuver, 5.Kuokkanen 6.Sula, 8.Tihane, 9.Kimmel. Emisetalitaja Tamm saj oma hoolealustelt 549 põrsast, millega saavutas rajoonis 2.koha, kusjuures iga poegimise kohta saadud 8,0 põrsast oli rajooni parim tulemus.[5]

---

1 TSN TK,üldosakond,otsus nr.16,2o.okt.1960.
2 samas, otsus nr.1, 17.jaan.1961.a.
3 samas,otsus nr.IO,26.okt.1961.a.
4 "Punane Täht" nr.135 (2395),12.nov.1960.a.
5 samas, nr.6 (2576),13.jaan.1962.a.

Eks oma panuse loomakasvatuse arengus ole andnud ka hästi organiseeritud sotsialistlik võistlus. "Lehmal autades on nii päeva- kui ka kuugraafikud. Paremate lüpsjate nimed kantakse kvartali lõpus autahvlile. Vähemalt loomakasvatuse osas on sotsialistlik võistlus viidud iga inimeseni."[1]

"Energia" kolhoos oli vaadeldaval perioodil rajooni parimate hulgas pideva tõuaretustööga.[2]

Eelpool esitatud edusammude kõrval esines ka puudusi. 1960.a.jäi liha tootmise sotsialistlik kohustus täitmata,sest ei saadud plaanitud arvu varajasi põrsaid, väljaviidud sigade keskmine kaal oli paarikümne kg võrra plaanitust väiksem, vasikate ja mullikate keskmised juurdekasvud olid väikesed.Kolhoosil, kui tärklisetööstust omaval majandil,oleks tulnud pöörata suuremat tähelepanu pulbi otstarbekale ja praktilisele kasutamisele.

Partei rajoonikomitee märkis 1960.a,et lüpsiagregaate kasutatakse ebaefektiivselt, lehmade grupid on väikesed, mistõttu tööviljakus on madal.[3]

Raskemaks probleemiks on olnud piima kvaliteet. Lüpsjate lohakuse tõttu on läinud piim sageli

---

1 "Punane Täht" nr.35, 23.märts 1961.a.
2 samas, nr.153, 21.dets.1960.a.
3 EKP Rakvere Rajoonikomitee büroo otsus nr.15. 30.juuni 1960.a.

ainult II ja III sorti.

1960.a.kolhoosi juhatus pani lüpsjatevahelise sotsialistliku võistluse võitjatele välja hinnalised preemiad - televiisor, raadio jne,mis jäid aga välja andmata, sest üks võistluse tingimus oli kvaliteet.[1]

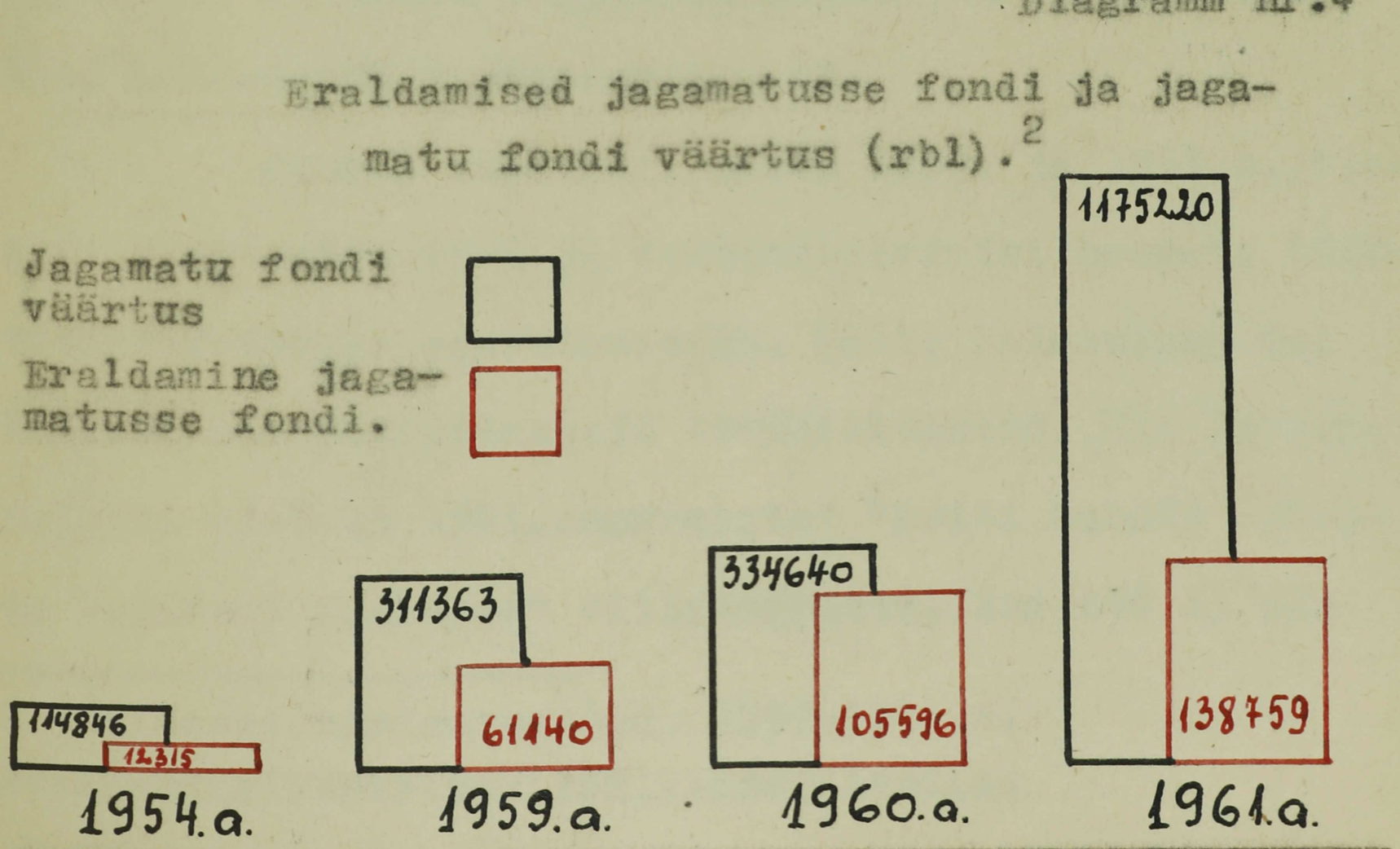
Kuri 1960.a.riiklik müügiplaan loomakasvatuse osas täideti ja sotsialistlik,kohustus piima ja munade osas samuti täideti, siis 1961.a.kolhoos riikliku müügiplaani enamtäita ei suutnud, sest plaan oli tunduvalt suurem (oli määratud 1960.a.sotsialistlike kohustuste alusel) ja rajoonis olid ainult mõned majandid, kes 1961.a.plaaniga toime tulid.

Vaadeldaval perioodil toimunud suured edusammud loomakasvatussaaduste tootmises tuleb peaaegu täielikult panna söödabaasi tugevnemise arvele.

INTENSIIVNE EHITUSTEGEVUS JA TEHNIKA OSATÄHTSUSE TÕUS.

Diagramm nr.4

Eraldamised jagamatusse fondi ja jagamatu fondi väärtus (rbl).[2]

1 "Punane Täht" nr.129 (2389),27,okt.1960.a.
2 Kolhoosi aastaaruanded, 1959 - 1961.a.

Võrreldes 1954.aastaga jagamatu fondi väärtus 1961.aastalõpuks enam kui 10 kordseks. 1960.a.oli jagamatu fondi juurdekasv väike, mis oli tingitud suure hulga põhivahendite väljalangemisest. 1961.a.suur jagamatu fondi kasv eeldab laialdast ehitustegevust,uute ehituste ekspluatatsiooni võtmist.

Tabel nr.26

Kulutusi kapitaalmahutustele (rbl) [1]

Kulutuste liik	1959	1960	1961
Ehitustegevus	18507	41421	66532
Kapitaalremont	14005	3328	26619
Tehnika ja invent.soet.	25144	28260	71537

1961.a.võttis ehitustegevus suure ulatuse,kulutused suurenesid 1958.a.võrreldes 8 korda. Nii anti ekspluatatsiooni 1000 nuumikut mahutav sigala, katuse alla viidi kauplus-söökla ja 4-korteriline elumaja. I brigaadis ehitati kuivati juurde umbes 450 tonni mahutav ait ja üheperekonna elamu. Ehitused teostati peamiselt kolhoosi oma jõududega,kusjuures tegevusse olid rakendatud 2 ehitusbrigaadi.

Suures ulatuses, eriti 1959. ja 1961.a.,teostati kapitaalremonti ja rekontrueerimisi hoonete täistootmisvõimsuse saavutamiseks. Selle tulemusena sai kolhoos rea suurepäraseid tootmishooneid. Nii kirjutas rajooni ajaleht 1961.anovembris: "Eriti tahaks mainida kolhoosi ajakohast viljakuivatit, kus töö on nii

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1959-1961.a.

mehhaniseeritud, et seal tuleb toime 2 inimest, kes teevad vähemalt kümne inimese käsitsitöö."[1] Kahe inimese tööviljelemusena, keda abistavad 10 elektrimootorit, läheb vili otseteed kuivati otsa ehitatud aita. Kuivatis on samuti olemas veski. Nimetatud kuivati pole aga mingi uusehitus, vaid mõisaaegne tare, mille rekonstrueerimist alustas juba 1960.a."Vapruse" kolhoos. Vanuselt küll mõisaaegne, kuid mehhaniseerimise poolest üks parimaid vabariigis.

1959.aastal valmis kolhoosil töökoda. Kasutades vanu müüre kujunes hoone maksumuseks 1500 rbl. Projekti järgi ehitades on töökoja maksumus 12700 rbl.[2], pealegi on siis hoone madal ja uksed kitsad. Kolhoosi töökoja uksed on aga 4,5 m laiad ja 4 m kõrged - nii mahub isegi kombain sisse. Tõstetali liigub lae all, mis võimaldab kõikjal teha tõsteoperatsioone.

Tootmishoonete ehitamise ökonoomsuse osas on kolhoosil teisigi saavutusi. 1960.a.kevadel valmis kanala, mille maksumuseks kujunes 11700 rbl., kuid projekti järgi ehitades oleks hoone maksumuseks kujunenud üle 30000 rbl.[3]

Emistesigala juures vähenes kolhoosi meistermeeste poolt projektis tehtud parandiste ja muudatuste tulemusena ühe emisekoha ehituskulu endiselt 1000 rublalt 400 rublani.[4]

---

1 "Punane Täht" nr.132, 7.nov.1961.a.
2 "Punane Täht" nr.20, 14.veebr.1959.a.
3 Kolhoosi esimees sm.Suurmetsa andmeil.
4 samas.

Ehituste maksumust aitab alandada oma paemurrus tööle rakendamine, mis on kolhoosil plaanis. Kui 30 km kauguselt vedades kujuneb pae m^3 hinnaks 5 rubla, siis oma paemurru puhul ei ületa edaspidi pae m^3 hind 1,7 rubla.[1] Samuti kavatsetakse teha lõpp liiva ja kruusa kaugele veole.

Kui kolhoos 1958.a. alustas endale tehnika soetamist, siis see protsess jätkus ka vaadeldaval perioodil. Vaadeldes tabelit, näeme, et kulutused tehnika ja inventari soetamiseks ei vähenenud võrreldes 1958.a., vaid suurenesid (vaatamata sellel, et baas oma tehnikale loodi 1958.a.), ületades 1959. ja 1961.a. isegi ehitustegevuse.

Kulutused tehnikale on õigustatud, sest mehhaniseerimine tagab kõrgema tööviljakuse ja ~~saaduste~~ saaduste madala omahinna.

Tabel nr. 27

Tehnika, mida omas kolhoos.[2]

Aasta	Traktorid	Kombainid	Autod	Auto ja traktori järelkärud	Lüpsiagregaadid
1959	9	2	4	8	2
1960	13	3	9	11	2
1961	21	5	20	13	6

Aasta	Söödaaurutajad	Elektrimootorid
1959	3	31
1960	4	37
1961	9	72

1 Kolhoosi esimehe sm. Suurmetsa andmeil

2 Kolhoosi aastaaruanded, 1959 -1961.a.

Võrreldes 1958.a.on traktorite arv tunduvalt tõusnud. Kolhoosil oli võimalus üks linttraktor DT-54 ümbermonteerida buldooseriks ja teine DT-54 buldooser-tõstukiks; künniperioodil saab neid edukalt kasutada põllul. Samuti on mitme traktori DT-14 jaoks külgekombineeritavad sõnnikutõstjad, mis on väga edukalt töötanud,lülitades nimekirjast välja jällegi ühe füüsiliselt raske käsitsitöö. Nii kirjutas ajaleht "Punane Täht" 1959.a.juunis :"Mustkesale sõnnikuveol kasutati uut sõnnikutõstjat, kus 2 isekallutajat vedasid 7 päevaga põllule 1280 t sõnnikut. Kuid tõstuk võib päevas teenindada 7 - 8 masinat. Sõnniku laotamine, mis on aeganõudev töö, toimub täiesti mehhaniseeritult : "Belaruss" veab sõnniku suurtest hunnikutest väiksematesse, KD - 35 tõmbab need omakonstrueeritud libistajatega laiali. Lõpuks lastakse põld kultivaatoriga üle."[1]

Kombainide arv on kasvanud viieni, peale selle on veel 2 silokombaini - töö õige organiseerimise korral kaob täiesti vajadus hobuniitjate järele, sest 1962.a.on antud sisse tellimus veel kolme kombaini peale.

Kolhoosi 20 - st autost on 2 sõidumasinat, samuti oma spetsiaalmasinad, nagu õli-, piima- ja virtsatsistern. Viimasega saab vedada ka praaka ja kartulipulpi. Võib tunduda, et kahe sõidumasina olemasolu on liialt suur luksus - seda mitte. Kolhoosi juhtkonna

---

1 "Punane Täht" nr.70, 13.juuni 1959.a.

käsutuses, väiksemate inimgruppide veol (juhatuse,parteialgorganisatsiooni jt.koosolekud), linnast väiksemate materjalide veol on sõidumasinad palju ökonoomsemad kui veomasinad. Edaspidi on kolhoosil plaanis autotranspordi osatähtsust veelgi suurendada.

Tunduvalt on suurenenud kolhoosis elektrimajanduse osatähtsus, mida näitab ka elektrimootorite laialdane kasutamine.

Mehhaniseerimise tase on tunduvalt tõusnud. 1958.a.ei koristatud veel ühtegi ha heina traktoriga. 1959.a.koristati 324 hektariliselt pinnalt traktoriga 63 ha ehk 19 %, 1960.a. 352 hektarist 210 ha,ehk 60 %, 1961.a. 608,5 hektatarist 567,5 ha, ehk 93 %.[1] Alates 1958.a.on viljakoristamine toimunud täielikult kombainidega; hobustega kündmist võib veel pildil näha, praktilises elus seda enam ei esine.

Tunduvalt on paranenud tehnika hooldamine. 1960.a.lõpetati traktorite ja haakeinventari remont juba 29.veebruaril, kombainide osas taheti lõpetada 1.maiks.[2] Ka 1961.a.olid märtsi keskel traktorid remonditud ja haakeinventar enamvähem korras.[3]

Ka käesoleval,s.o.1962.aastal on remonttööd kulgenud edukalt, kolhoosil on olnud võimalus remontida isegi mahajäänud, šeflusealuse "Ilumäe" kolhoosi tehnikat.

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1959 - 19691.a.
2 "Punane Täht" nr.28, 5.märts 1960.a.
3 "Punane Täht" nr.35, 23.märts 1961.a.

Kui eelmisel perioodil võis traktoristide kohta kuulda rohkem halba kui head, siis vaadeldaval perioodil oli juba olukord vastupidine. Eeskujulikud traktoristid Enno Vagur, Arno Sirp, Karl Veeber jt.on olnud rajooni paremate seas.

Tabel nr.28

Autode kasutamine.[1]

Aasta	autoga läbisõidetud km	Sellest koormaga km	Tehtud veoseid tonnides	Tonnkilomeetrite hulk
1959	84544	54779	17217	111337
1960	244385	130390	22460	273670
1961	563864	299395	47325	647928

1961.a.sõideti "Energia" kolhoosi autode poolt läbi 14-kordne maakera ümbermõõt. Kui eelmisel perioodil tühisõitude pikkus oli üle poole läbisõidetud teest, siis vaadeldaval perioodil oli automajandus muutunud tunduvalt ökonoomsemaks. Nii moodustas 1959.a.koormaga sõit 65 %, 1960.ja 1961.a. 53 %. Samuti on koorma keskmine raskus muutunud normaalseks: 1959.a. 2,03 t, 1960.a. 2.09 t ja 1961.a.2,16 t - juurdekirjutused tonn-kilomeetrites on ära jäänud, pealegi kus autojuhtide töötasu sellest enam ei olene. Autotransport on muutunud peamiseks transpordi liigiks.

Kapitaalmahutusi 1959.ja 1960.a.maaparandusele ei toimunud, 1961.a.teostati maaparandustöid 3104,rbl. ulatuses.[2] 1960.a.tegi "Vapruse" kolhoos

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1959.a. - 1961.a.
2 samas, 1961.a.

suure töö ära, kuivendati Karitsa soo, mille maksumuseks kujunes 11137 rbl.[1] 1962.a. on kolhoosil plaanis suuremad tööd maaparanduse osas.

Kolhoosis on pööratud suurt tähelepanu töömahukate protsesside mehhaniseerimisele ja tööviljakuse tõusule.

Tabel nr.29

T ö ö v i l j a k u s (rbl)[2]

Aasta	Taime ja loomakasvatuse kogutoodangu maksumus ühe inimpäeva kohta	Taimekasvatuse kogutoodangu maksumus ühe inimpäeva kohta	Loomakasvatuse kogutoodangu maksumus ühe inimpäeva kohta.
1959	7.5	7,3	7,6
1961	12.3	13.5	11.3

Kahe aasta jooksul on tööviljakus kasvanud peaaegu kahekordseks, eriti kiire on areng olnud taimekasvatuses. Kõrge tööviljakus - see on tehnika üha suurem osatähtsus tootmises. Kõrge tööviljakuse tõttu kujunes toodangu omahind madalaks. Toodangu omahinna poolest 1961.a. olid "Energia" ja Ed.Vilde nimeline kolhoos rajooni parimad.[3]

Tabel nr.30

Toodangu omahind ja realiseerimishind (rbl).

Toodang	Omahind[4]	Realiseerimishind[5]
Piim (ts)	9,5	13
Veiseliha (ts)	52,6	74
Sealiha (ts)	96,1	111
Munad (tk)	0,05,8	0,09,7
Teravili (ts)	6,24	11.2

1 Kolhoosi aastaaruanded, "Vapruse" kolhoos, 1960.a.
2 Kolhoosi aastaaruanded, 1959.-1961.a.
3 Rakvere Rajooni Statistika Inspektuuri andmeil.
4 Kolhoosi juhatuse koosolekute protokollid, 1962.a.
5 Pearaamatupidaja sm.Pajose andmeil.

Vaadates tabelit torkab eriti silma suur kasum, mis on saadud munade ja teravilja tootmisest - tähendab need tootmisharud on kõige rohkem mehhaniseeritud. Põhiliste põllumajandussaaduste tootmisel töötas "Energia" kolhoos kasumiga, isegi kaunis suure kasumiga. Ühtlasi selgub ka, millele tuleb kolhoosil tähelepanu teravik suunata : tuleb laiemalt mehhaniseerid loomaksvastust, eriti piima - ja sealiha tootmist, millest on kasum suhteliselt kõige väiksem.

KOLHOOSNIKE MATERIAALSE HEAOLU KIIRE KASV.

Põllumajanduslik artell on seepärast tootmise parim vorm, et ta võimaldab ühendada artelli ja tema liikmete materiaalsed huvid. Lenin kirjutas, et sotsialistlikku ülesehitustööd tuleb teha " mitte otseselt entusiasmi alusel, vaid suure revolutsiooni poolt tekitatud entusiasmi abil, isikliku huvitatuse alusel, majandusliku kalkulatsiooni alusel ... muidu ei too ta kümneid ja kümneid miljoneid inimesi kommunismile."[1]

Viimastel aastatel saavutas "Energia" kolhoos selles suurt edu, edukalt ühendati kolhoosi tootmine töötajate isikliku huvitatuse printsiibiga.Kolhoosnike materiaalse heaolu kasvu näitajaks on normi-

---

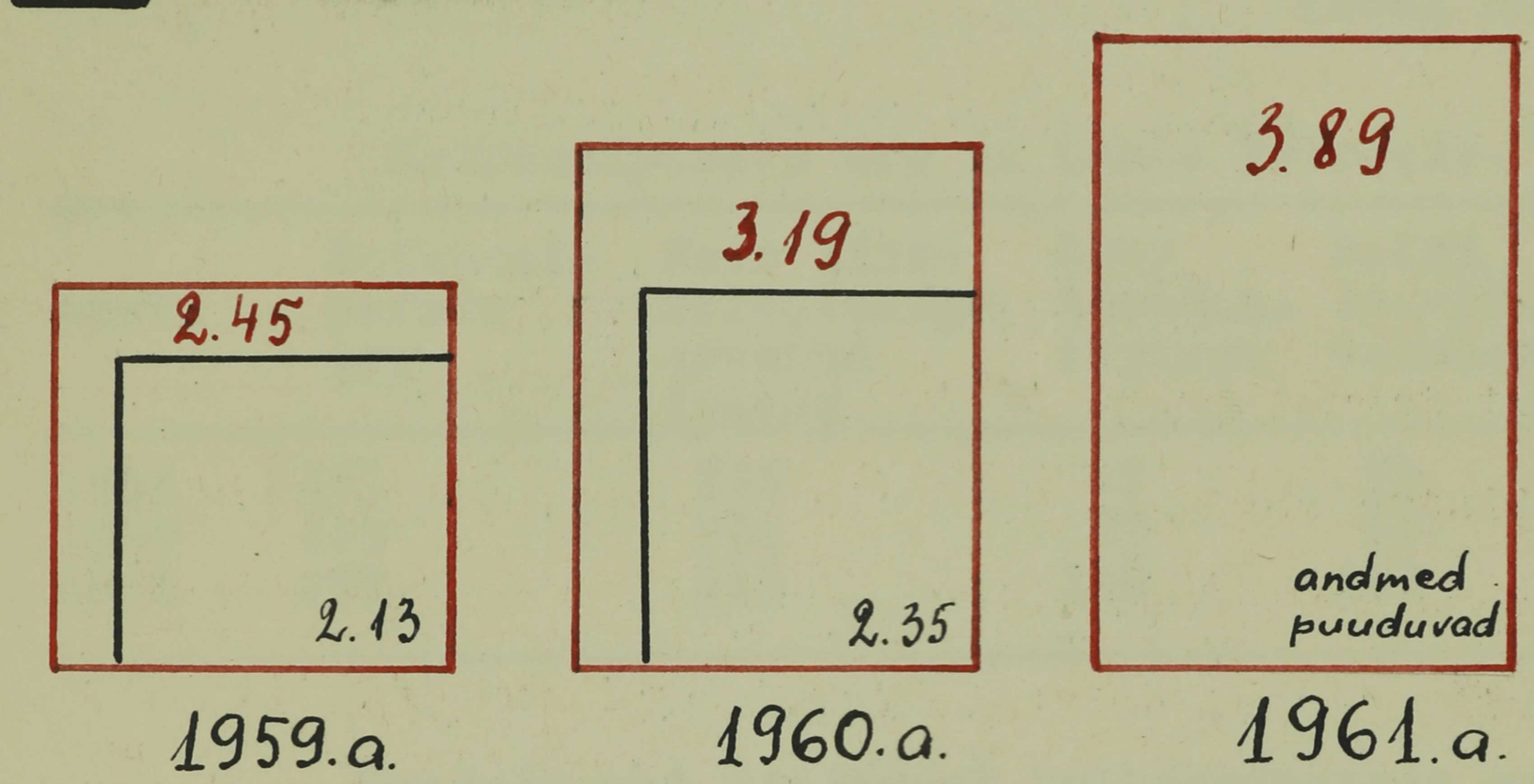
1 Lenin,V.I., Oktoobrirevolutsiooni neljandaks aastapäevaks, Teosed, 33.kd. Tallinn 1955,lk.36

päeva ja inimtööpäeva tasu tunduv suurenemine.

Kui 1958.a.oli normipäeva rahaliseks maksumuseks 1.02 rbl., siis 1959.a.1,5 rubla[1]. 1960.a.läks kolhoos üle rahalisele töötasule.

Diagramm nr.5

Ühe inimpäeva rahaline maksumus.[2]

Kui rajooni keskmine inimpäeva tasu kasvas 1960.a. 10 % võrra,võrreldes 1959.a., siis "Energia" kolhoosil oli kasv 30 %. Kuigi rajooni parteikomitee ei soovitanud 1961.akolhoosil enam töötasu tõsta,tõusis töötasu veelgi 22 % võrra. Praktiliselt tõusis 1961.a

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1959.a.
2 samas,1959 - 1961.a.

kolhoosnike keskmine tööpäeva maksumus üle 4 rubla, sest madala toodangu omahinna tõttu sai kolhoos üleplaanilist kasumit. Kasumi arvelt said kõik korralikult tööst osa võtnud kolhoosnikud preemiat ühe kuu keskmise töötasu ulatuses. Preemiat said mehed, kes olid töötanud kuus vähemalt 24 päeva ja naised, kes olid töötanud 22 päeva.[1] Hea stiimul kolhoosnike huvi tõstmiseks ühistöö vastu ja hoolitsus inimese eest.

Tabel nr.31

Kolhoosiperede arv ja nende koosseis.[2]

Aasta	Kolhoosi-perede arv	Neis liikmeid, kaasa-arvatud lapsed	Mehi 16-60.a. vanuses	Naisi 16.-55.a. vanuses	Palgalisi isikuid
1959	147	288	47	53	37
1960	149	302	59	58	21
1961	252	513	118	103	105

Vaadeldaval ajajärgul kolhoosiperede arv oluliselt suurenenud ei ole (suurenemine toimus ühinemise tõttu), kuid tunduvalt on kasvanud tööjõuliste meeste ja naiste arv, paljud, kes töötasid 1959.a.kolhoosis palgaliste isikutena, astusid 1960.a.kolhoosi liikmeiks, sest kõrge töötasu tagas korraliku äraelamise võimaluse. Palgaliste isikute arv 1961.a.on tunduvalt kasvanud, enamik neist käib tööl Rakvere linnast.

---

1 Kolhoosi üldkoosolekute protokollid, 1962.a.
2 Kolhoosi aastaaruanded, 1959.-1961.a.

Tähendab, kolhoosis on töötasu niivõrd kõrge, et on paremad teenimisvõimalused kui linnas. Paljud neist inimestest jääksid kindlasti maale elama ja astuksid kolhoosi liikmeiks, kuid praegu valitseb kitsikus korterite osas, mis lähemail aastail peaks lahenema seoses uute elumajade ehitamisega. Töötasu osas palgaliste töötajate ja kolhoosi liikmete vahel erinevused puuduvad. Mõlemad saavad töötasu samadel alustel, kuid eelised on kolhoosi liikmete poolel, sest palgalistelt isikutelt arvestatakse töötasult maha riiklikud maksud, kolhoosi liikmed maksustamise alla ei kuulu. 1961. a.preemiat said ainult kolhoosi liikmed, palgalised isikud premeerimise alla ei kuulunud.

Vaatamata töötasu suurenemisele oli 1959.a. töödistsipliin nõrk. Nii oli kolhoosis 1959.a.100 töövõimelist meest ja naist, kellest normipäevade miinimumi (200) ei töötanud välja 16 kolhoosnikut ja ühistööst ei võtnud üldse osa 8 kolhoosnikut,[1] seega töödistsipliin oli nõrk ja teadlikkus madal 24 % kolhoosnike puhul. Järgmistel aastatel on olukord muutunud paremaks. Kolhoosnikuid, kes ühistööst osa ei võtnud, oli 1960.a. 2 ja 1961.a.4, seoses rahalise töötasuga normipäevade miinimumi enam polnud.[2] Kui võrrelda "Energiaga"ühinenud "Vapruse" kolhoosi liikmete töödistsipliini, siis seal oli 1960.a.kõik korras, sest tööst kõrvalehoidujaid ei olnud.

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1959.a.

2 samas, 1960, 1961.a.

Aktiivsed kolhoositööst osavõtjad on olnud jällegi vanad ja noored,, keda töötas kolhoosis 1959.a. vastavalt 71 ja 24, 1960.a. 65 ja 38.[1]

Töötasu tunduva suurenemisega käivad kaasas olulised muutused kolhoosiküla välisilmes. Üha rohkem kerkib majade kohale televiisoriantenne, mida mõne aasta eest võis näha ainult linnas. Raadio ja jalgratas on tavalised, isegi mootorratas muutub igapäevaseks sõiduriistaks ja ega siis isiklik autogi maal enam mingi haruldus ole - neid võib üsna tihti kohata. Tunduvalt on kasvanud riide- ja toidukaupade tarbimine maaelanikkonna poolt.

KOLHOOSIDE ÜHINEMINE SOODUSTAB TOODANGU TÕUSU.

Tabel nr.32

Loomakasvatussaaduste tootmine (ts) 100 ha põllumajanduslikult kasuliku maa kohta.[2]

Aasta	Liik	Piim	Liha eluskaalus	Veised	Lehmi
1959	"Energia"	229,4	40.3	19	11.4
	Rajooni keskmine	263,6	36	19	10
1960	"Energia"	355	55,4	21	12
	Rajooni keskmine	290	41,3	20	11
	"Vaprus"	492,1	70.8	29	16
1961	"Energia"	410,15	69.9	30	14
	Rajooni keskmine	273,8	andmed puuduvad	22,9	11.1

1 Kolhoosi aastaaruanded, 1959 - 1961.a.

2 samas, 1959-1960; "Vapruse" kolhoos, 1960.a.

1959.a.toodeti "Energia" kolhoosis 100 ha kohta piima vähem kui rajoonis keskmiselt. 1960.a. "Energia" kolhoos ületas rajooni keskmise, kuid jäi kaugele ~~jäi~~ maha "Vapruse" kolhoosi tasemest. 1961a."Energia" kolhoosis piima tootmine tõusis veelgi, sest "Vapruse" kolhoosi osa (praegune I brigaad),aitas sellele palju kaasa, samal ajal aga rajooni keskmine isegi langes. Muidugi "Vapruse" kolhoosi 1961.a.tase oli ühinenud kolhoosile esialgu kättesaamatu, kuid baas selleks on olemas. Võrreldes aastaid tagasi 1959. ja 1961, tõusis rajooni keskmine piimatoodang 100 ha kohta ainult 4 %, kuid "Energia" kolhoosis 78 %.

Liha osas oli olukord analoogiline. "Vapruse" kolhoos oli tunduvalt tugevam ja ühinemise tulemusel 1961.a.saavutas "Energia" peaaegu "Vapruse" kolhoosi 1960.a.taseme.

Veiste ja lehmade arvus 100 ha kohta ületas "Energia" kolhoos 1960.a.rajooni keskmise taseme, "Vapruse" kolhoosi baas aitas 1961.a.juba otsustavalt kaugeneda rajooni keskmisest.

Tootmises 100 ha põllumajanduslikult kasuliku maa kohta "Energia" kolhoosi näitajad kasvasid rajooni keskmisega võrreldes 1961.a.eriti kiiresti, tänu "Vapruse" kolhoosi tunduvalt kõrgemale tootmistasemele.

Millistel kaalutlustel ühines "Vapruse" kolhoos "Energia" kolhoosiga ? - ~~pealegi ajal~~, pealegi ajal, kui kolhooside ühinemist harva esines, sest see prot-

sess põhiliselt oli toimunud 10 aastat varem. "Vaprus" oli majanduslikult küllaltki hästi arenenud kolhoos. Omades 1419 ha maad, olid kolhoosi sissetulekud 1960.a. 162721 rbl.[1] Loomakasvatussaaduste toomisel, nagu näitas tabel nr.32, oli "Vaprus" väga tugev majand, tunduvalt kõrgemal tasemel kui "Energia" kolhoos.Samuti ei olnud "Vapruse" kolhoos nõrgem põllukultuuride kasvatamisel, s.o. saakide osas.

Tabel nr.33

"Energia" ja "Vapruse" kolhooside keskmised hektarisaagid 1960.a.[2]

Majand	Teravili	Kartul	Põldhein
"Energia" keskmised ha saagid	14,7	121,2	9,8
"Vapruse" keskmised ha saagid	14,6	113	12,4

Tootmishooned olid "Vapruse" kolhoosil väljaehitatud ja nende kvaliteet oli hea, töödistsipliin oli hea.

Ühinemine oli "Vapruse"kolhoosile vajalik peamiselt järgmistel asjaoludel:

1) Väikene kolhoos sai vähe summasid eraldada jagamatusse fondi ja jagamatu fondi kasv oli aeglane.

2) Väikesele kolhoosile polnud jõukohased suured kapitaalmahutused, nagu uute tootmishoonete ehitamine, tehnika soetamine, laialdane maaparandus.

---

1 Kolhoosi aastaaruanded, "Vapruse" kolhoos., 1960.a.
2 samas.

3) Väikese kolhoosi puhul tehnika kasutamine oli ebaökonoomne. Mõningad masinad,näiteks buldooser, tõstukid, olid vajalikud, kuid neile ei olnud pidevalt tööd anda. Sama oli traktori- ja automajandusega - suvel oli tööd küllaldaselt, kuid talvel paljud masinad seisid kasutult. Väikese kolhoosi tingimustes ei saanud arendada laialdast mehhaniseerimist, töövilja-kus jäi madalaks ja toodangu omahind kõrgeks.

4) Väikest kolhoosi kimbutasid alati rahalised raskused, seda eriti aasta algul, kui toodangut saadi vähe ja sissetulekuid laekus sellest napilt. Suuremate tootmiskulude või kapitaalmahutuste puhul esines isegi raskusi töötasude väljamaksmisel. Suurel ja jõukal kolhoosil aga sellist olukorda tekkida ei saa.

EKP Rakvere Rajoonikomitee märkis "Vapruse" ja "Energia" kolhoosi ühinemise suhtes, et täiesti õigustatud on kahe majanduslikult tugeva ning kõrge tootmistasemega kolhoosi ühendamine, mis võimaldab teostada majandisisest spetsialiseerumist, tootmisharude väljaarendamist, kompleksset mehhaniseerimist ning tunduvalt suurendada eraldamist jagamatusse fondi tootmise laiendamiseks.[1]

Eelpool nimetatud seisukohtadest lähtudes oli "Energia" ja "Vapruse" kolhoosi ühinemine 1961.a. veebruaris täiesti õige samm, mis tuli kasuks eriti

---

1 EKP Rakvere Rajoonikomitee büroo otsus nr.4,2.veebr. 1961.a.

endise "Vapruse" kolhoosi osale.

Ühinemisprotsessi kergendas ja lihtsustas asjaolu, et mõlemi kolhoosi tootmisnäitajad olid võrdlemisi kõrged, mõlemil oli küllaldaselt tehnikat ja arenenud mehhaniseerimine. Sellisel baasil tekkinud uus majand oli elujõulisem, jäi ära nn. "vaese naabri" osa, keda tuleks järele aidata, et viia tema tootmine keskmisele tasemele.

Praegune "Energia" kolhoosi suurus 4083,75 ha peaks olema kõige sobivam tugeva majandi loomiseks.

Kuna "Energia" kolhoosi areng viimasel perioodil kulges jõudsate sammudega, siis vaatleme, kuidas toimus plaaniliste ülesannete täitmine.

Tabel nr.4

Perspektiivplaani täitmine 1960.aastal.

Toodangu nimetus	Plaani järgi[1]	Tegelikult
Teravili (t)	864	816,49
Veiseid	678	474
Lehmi	325	275
Piima 100 ha kohta (ts)	415,4	355
Liha 100 ha kohta(ts)	86,2	55.4
Tulu (rbl)	349460	505886
Töötasu (rbl.)	1.50	3.19

Plaanis ettenähtud tase 1960.a.ületati tunduvalt rahaliste sissetulekute ja töötasu osas. Töötasu osas ületati isegi 1963.a.plaan - 2,50 rbl. Ilmselt kolhoosi perspektiivplaan ülejäänud osas koostati mõtlematult, hinnati tootmise suurendamise võimalusi üle.

1 "Energia" kolhoosi perspektiivplaan aastaiks 1958-1963.

Plaan ei saa olla reaalne, kuna isegi 1961.a.ei saavutatud liha ja piima tootmises seda taset, mis oli ette nähtud 1960.a.,kuigi kolhoosi tootmisvõimsus 1961.ak kiiresti kasvas.

Seoses seitseaastaku ülesannete esilekerkimisega koostati kolhoosi seitseaastaku plaan, mida korrigeeriti peale ühinemist "Vapruse" kolhoosiga.

Tabel nr.35

Seitseaastaku ülesanded ja nende täitmine "Energia" kolhoosis 1961.a. [1]

Toodangu liik	Seitseaastaku plaani järgi 1961.a.	Seitseaastaku plaani järgi 1965.a.	Tegelikult 1961.a.
Teravili (t)	1464	2000	1730.85
Piim (t)	1420	1910	1351.43
Liha eluskaalus (t)	250	285	192.80
Veiseid	956	1400	980
Lehmi	510	615	461
Piima lehma kohta (kg)	3100	3350	2906

Seitseaastaku ülesannete täitmisel kolhoos jäi riigi ees suureks võlglaseks liha tootmisel. Ka piima toodeti plaanitust vähem, sest lehmade arvu osas jäi plaanist tunduvalt puudu ja keskmine piimatoodang lehma kohta kujunes plaanitust madalamaks. Piima tootmise suurendamiseks on siiski reservid olemas järgmisteks aastateks- 1961.a.ületati veiste arvuline plaan,mis tagab lähemal ajal lehmade arvulise plaani täitmise ja ületamise.

1 "Energia" kolhoosi seitseaastaku plaan aastaiks 1961-1965,

Külvipinna suurendamise ja kõrgemate hektarisaakide tõttu suudeti 1961.teravilja toota plaanitust märksa rohkem.

Loomade söödabaasi tugevnemine, nagu töös varem on märgitud, rajab eeldused seitseaastaku ülesannete täitmiseks piima ja liha tootmisel järgmistel aastatel.

KOLHOOSI JUHTIMINE JA TOOTMISE ORGANISEERIMINE.

"Energia" kolhoos on juhtiva kaadriga kindlustatud. Kolhoosi juhatuse esimees sm.Suurmets tunneb endise eesrindliku traktoribirgaadi brigadirina põhjalikult põllumajandust, ning juhtides kolhoosi 1959.a.veebruarist alates, on näidanud end võimekana tootmiskomandörina.

1960.a.autasustas EKP Rakvere Rajoonikomitee sm.Suurmetsa eeskujuliku töö eest põllumajanduses aukirjaga.[1] Ja eks selleski ole sm.Suurmetsa andekal tootmise organiseerimisel oma osa, et kolhoos 1961.a.oli rahalise tulu poolest vabariigis II kohal oma naabri, Ed.Vilde nimelise kolhoosi järel.[2] 1961.a.asus sm.Suurmets oma teadmisi täiendama Olustvere Põllumajandustehnikumi Kaugõppeosakonnas.

Kolhoosi agronoom-aseesimees sm.Vatsel omab samuti põllumajandusliku keskhariduse. Kuna kolhoos on põhiliselt siiski loomakasvatusliku suunaga, siis on kol-

---

1 EKP Rakvere Rajoon komitee otsus nr.14,16.juunist 1960.a.

2 Rakvere Rajooni Statistika Inspektuuri andmeil.

hoosil kõrgema haridusega zootehnik sm.Inno ja kõrgema haridusega zootehnik-selektsionäär Peet Pajos. Raamatupidamise korrasoleku eest vastutab pearaamatupidaja Liia Pajos, kes on oma ala üks tublimaid rajoonis.

Kolhoos on jaotatud kolme brigaadi, mida juhivad agronoomilise haridusega brigadirid. I brigaadi sm.Kivaste, II brigaadi sm.Lees ja III brigaadi sm.Soone. Igas brigaadis on farmijuhataja, kes hoolitseb loomakasvatuse arengu eest ja mehhaanik, kelle ülesandeks on mehhaniseerimise ~~arendamise~~ arendamine vahetult brigaadis, hoolitsus mehhanismide korrasoleku eest.Varustamise küsimustega tegeleb kolhoosi oma varustaja.

Kolhoosi juhatuse koosolekud toimuvad regulaarselt, juhatusse on valitud kolhoosi - ja põllumajandust hästi tundvad inimesed. Suure osatähtsuse on kolhoosis omandanud partei- ja komsomolialgorganisatsioon. 11-liikmeline partei - ja 25-liikmeline komsomoliorganisatsioon suudavad nii mõndagi ära teha kolhoosis esinevate kitsaskohtade likvideerimisel.

Suureks abiliseks kolhoosi juhatusele on kujunenud partei-organisatsioon. Kõik kolhoositootmise tähtsamad küsimused arutatakse eelnevalt läbi parteikoosolekutel ja edasi esitatakse konkreetsed ettepanekud juhatusele, olgu see siis kaadri kinnitamise või töö-de läbiviimise osas. Pärast NLKP XXII kongressi paranes tunduvalt ideoloogiline töö.Kolhoosi piires töötas

1961/62.a.talvel 3 poliitringi kongressi materjalide tundmaõppimisel, kolhoosi piirides elavad Poliitiliste ja Teadusalaste Teadmiste Levitamise Ühingu liikmed viivad regulaarselt läbi loenguid nii jooksvatest päevasündmustest kui ka sarja-viisi. Kolhoosi 25-liikmelisele agitaatorite kollektiivile on antud konkreetsed piirkonnad, kus iga agitaator pidevalt peab töötama. 1961.a.suveperioodil ilmus välkleht, mis valgustas brigaadidevahelist sotsialistlikku võistlust.

"Energia" kolhoosi parteialgorganisatsiooni töö puuduseks on olnud väikene hoolitsus ridade juurdekasvu eest. EKP Rakvere Rajoonukomitee büroo märkis 1960.a., et pole arutatud parteiridade kasvu olukorda. Ettevalmistavate inimestega viiakse tööd läbi juhuslikult. Peaaegu pole abistatud ja juhitud komsomoli-algorganisatsiooni tööd, kõnelemata parteiridade kasvust kommunistlike noorte arvel.[1]

Komsomoli organisatsiooni töö iseloomustajaks on tema nimetus - "Energia" kolhoosi NLKP XXII Kongressi nimeline komsomoli-algorganisatsioon - sellise nime väärilisekс on tunnistatud vähesed. Kommunistlikud noored eesotsas energilise sekretäri Liiver'iga on korraldanud kontrollretki karjafarmidesse, organiseerinud hoogtööpäevakuid teede korrastamiseks, sööda varumiseks, kuid eriti aktiivselt on kaasalöödud võsa laastamisel

---

1 EKP Rakvere Rajoonikomitee büroo otsus nr.25, 22.okt. 1960.a.

ja vanametalli kogumisel. Mais oli 1961.a.tervenisti kommunistlike noorte hoidada ja eks nii jää see ka edaspidi.

Kolhoosi kultuuritöö, mis vahepeal oli täiesti vaeslapse ossa jäänud, on viimasel ajal klubijuhataja sm. Rünga eestvedamisel hakkanud võrseid ajama. Kultuuritöö läbiviimisel on üsna suureks takistuseks vastava ruumi puudumine, kus saaks üritusi läbi viia. Praegu viiakse üritusi läbi kahes kohas: Mädapea Algkooli ja Karitsa, 7-kl.Kooli saalis, kuid mõlemad on suure kolhoosi jaoks väikesed. Kultuurilise meelelahutuse puudumise üle enam nuriseda ei saa. Eelpool mainirud punkte külastab 3- 4 korda kuus rändkino ja peaaegu igal nädalal on kolhoosiklubi liinis mingi üritus. Viiakse läbi puhkeõhtuid, karnevale, kutsutakse külalisesinejaid, on katsetatud ja üsna edukalt ka kultuuritöö uusi vorma, nagu "elav ajaleht", kus esinesid kolhoosi spetsialistid, küsimuste-vastuste õhtud jne. Riikvastavasisulised aklike tähtpäevade puhul on toimunud tused ühes kolhoosi eesrindlaste premeerimisega.

Haruldasteks külalisteks pole "Energia" kolhoosnikud Rakveres kinos või teatrietendustel, ja miks ka mitte minna kui transport on tasuta, piletid valmis varutud. Suveperioodil korraldati pühapäeviti väljasõite ja ekskursioone.

Kolhoosi kultuuritöö peamiseks puuduseks on oma isetegevusringide nõrk ja hooajaline töö (s.t.alles

enne suuremat üritust, kus on vaja esineda, toimuvad kibekiired proovid) - püütakse läbi ajada külalisesinejate arvel.

Ainsana on tublit tööd teinud näitering. 1962.a. algul toodi lavale näidend "Häbematu plika"; mis sai suure menu osaliseks osegi Rakvere ja Kunda linnas esinemise puhul. Loodame, et lähemas tulevikus ei tööta teised isetegevusringid näiteringist halveminiv

1961.a. lõpul organiseeriti spordiühingu "Jõud" "Energia" kolhoosi kehakultuurikollektiivi eesotsas aseesimees sm. Vatsel'iga. Mõne kuu mõõdudes võeti osa juba rajooni ulatusega võistlustest males-kabes, lauatennises ja suusatamises. Esikohti küll ära ei toodud, aga see polegi nii tähtis, tähtsam on terve sportliku vaimu levimine kolhoosis. Kolhoosi juhatus aitab omaltpoolt kehakultuuri ja spordi arendamisele igati kaasa, Sportlastele on alati autot võimaldatud treeningutele ja võistlustele sõitmiseks. Kolhoos ostis mootorspordi arendamiseks 175 ja 350 sm^3 silindrimahuga spetsiaalsed krossimasinad ja lähemal ajal ostetakse veel spetsiaalne külgkorviga mootorratas. Sportlaste käsutuses on piisavalt suuski koos suusasaabastega, lauatennise laud, piljard ja pisiinventari, nagu pallid, võrgud jne.

"Energia" kolhoosi piirides asuvate Mädapea Algkooli ja Karitsa 7-kl. Kooli vastu on kolhoosi juhatus oma kefluskohuseid hästi täitnud. Nii toitlustatakse tasuta Mädapea Algkooli õpilasi, vajaduse korral (ja vajadusi on üsna sageli) on kolhoosi auto alati kooli käsutu-

ses,kolhoos on aidanud koolidel remonttõid teostada, varustanud mitmesuguste remondiks vajalike defitsiitsete materjalidega, koolide küttepuude väljavedu on kolhoosi õlgadel.

Seoses "Energia" kolhoosi majandusliku tugevnemisega on abi koolidele aasta-aastalt suurenenud.

1961.a.võttis "Energia" kolhoos oma sefluse alla "Ilumäe" kolhoosi. "Ilumäe" kolhoosiga vahetati töökogemusi, juhiti tähelepanu puudustele tootmise organiseerimises, kuid on osutatud otseselt ka majanduslikku abi. 1961.a.kevadel vahetati "Ilumäe" kolhoosiga 7996 kg[1] sordiseemet; 1961.a.lõpul saadeti appi 5-liikmeline ehitusbrigaad, kellele "Energia" kolhoos ise maksis tasu niikaua kui objekt - kanalast ümberehitatav lehmalaut valmis sai.[2] 1962.a.on "Ilumäe"kolhoosi traktoreid remonditud "Energia" töökojas, varustatud seflusalust mitmesuguste tehnika tagavaraosadega ja müüdud mehhanisme, millest seflusalustel on puudus olnud.

Aastad 1959 - 1961 on tähelepanuväärsed kolhoosi rahaliste tulude kasvu poolest. Samal perioodil tõusis tunduvalt mehhanisseerimise osatähtsus, mille tulemusel aasta-aastalt tõusis tööviljakus ja vähenes toodangu omahind. Tänu suuremale kasumile ja kolhoosi juhatuse hoolitsusele kolhoosnike heaolu eest, kadus oluline erinevus linna ja maa vahel materiaalse heaolu osas.

---

1 EKP Rakvere Rajoonikomitee büroo otsus nr.18, 25.juuli 1961.a.

2 "Punane Täht" nr.153 (2569), 28.dets.1961.a.

Eelmise.kolhoosi ajaloo perioodiga võrreldes suurenes tunduvalt tähtsamate põllumajandussaaduste tootmine ja riigile müük.

Kolhoosi üha kasvav masinapark nõudis hulgalist kvalifitseeritud tööjõudu, mis tõi kaasa palgaliste isikute arvu suurenemise.

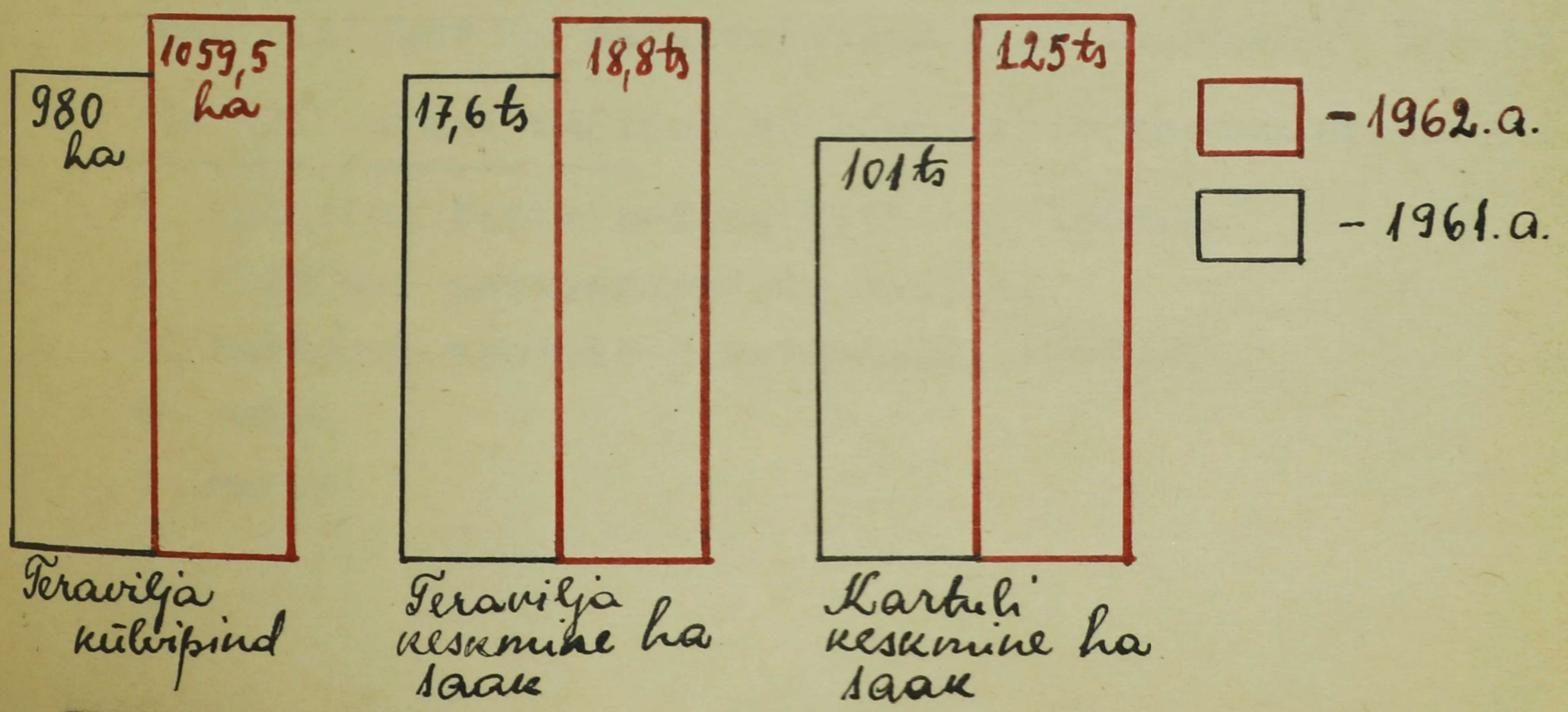
Kolhoosi majanduslik tugevnemine andis võimaluse laialdaseks kultuurilis-sportliku tegevuse viljelemiseks ja seflustöö tugevdamiseks seflusaluste asutuste üle.

KOLHOOSI TULEVIKUPLAANID.

Partei Keskkomittee 1961.ajaanuaripleenumil võetud kurss teraviljatoodangu suurendamiseks saagikuse tõstmise ja külvipindade suurendamise teel kajastub kolhoosi teraviljamajanduses ja kartulikasvatuses juba käesoleval, 1962.aastal.

Diagramm nr.6

Külvipinnad ja keskmised hektarisaagid 1962.a.[1]
(võrreldуna 1961.a.)

1 kolhoosi tootmis-finantsplaan, 1962.a.

Kui 1961.aastal oli teravilja kogutoodang 17308,5 ts, siis 1962,a.peab see juba olema 19405,6 ts.[1]

Kõrgete saakide tagamiseks on vajalik sordiseeme. Vestluses agronoom sm.Vatseliga selgus, et riigi abiga saadakse lähemail aastail täisväärtuslik sordiseeme,mida kolhoos hakkab kasvatama: rukis "Sangaste" ja täiesti uus talinisu sort "Iidel", rootsi odrasort "Toomen" ja 1965.a.uus suvinisu sort "Pikker"; kartuli osas saadakse 1962.a.sordiseeme "Talvik", 1963.a."Tulevik" ja "Ostbote-eliit".

Partei Keskkomitee 1962.a.märtsipleenumil sai tõsise kriitika osaliseks Viljamsi heinavälja-süsteem. Tulevik kuulub kultuuridele, mis annavad tunduvalt enam söötühikuid, mis võimaldavad luua külluse liha ja piima tootmises ja tarbimises.

Kui 1961.a.kasvatati "Energia" kolhoosis hernest 6 hektarilisel pinnal[2], siis 1962.a.suureneb herne külvipind 21-hektarini.[3] Maisi kasvatatakse 110 hektaril ja keskmiseks hektarisaagiks peab kujunema vähemalt 320 ts, suhkrupeeti külvatakse 15 ha, hektarisaak on planeeritud 200 ts. [4] Kolhoos teeb 1962.a.algust ka oakasvatusega 3 ha ulatuses.[5] Uba ei ole 1962.aveel mõeldud söödana, vaid seemne saamiseks.

---

1 Kolhoosi tootmis-finantsplaan, 1962.a.
2 Kolhoosi aastaaruanded, 1961.a.
3 Kolhoosi tootmis-finatsplaan, 1962.a.
4 samas
5 samas

Külvipindade laienemine toimub 70 ha uudismaa ja 30 ha mineraalmaa kasutuselevõtmisel arvel. Söödabaasi tunduva tugevnemise tõttu kolhoos tahab 1962.a.tööta piima ja liha 15 % ja mune 25 % võrra rohkem kui 1961.a.[1]

Lihatootmise suurendamiseks on head reservid olemas vasikate näol. Siiani realiseeriti enamus vasikaid 100-150 kg raskustena sügisel, siis söödabaasi tugevnemisega on võimalus (vasikad ületalve pidada ja realiseerida kevadel 250-300 kg.raskustena.[2]

1962.a.on kolhoosil plaanis saada rahalist tulu 900742 rbl.,sellest kasumist 378009 rbl.ja maksta tööpäeva kohta keskmiselt 3.87 rbl.[3]

Kolhoosi suur rahaline sissetulek võimaldab kulutada tehnika ostmiseks 65000 rbl. - kolhoos tahab osta 12 traktorit, 7 veoautot, 3 sõiduautot ja 1 autobussi.[4]

Suure ulatuse võtab 1962.a,ehitustegevus.1961.a. novembris toimunud parteikoosolekul arutati tootmishoonete ehitamise vajadust. 1962.a.otsustati ehitada veiselaut 150 loomale ja 80-kohaline emistesigala ning tibúla 5000 linnule.[5]

1961.a.detsembris toimunud parteialgorganisatsiooni ja juhatuse ühisel koosolekul võeti vastu otsus naaritsafarmi ehitamistööde alustamiseks 1962.a.

---

1 "Punane Täht" nr.140 (2556),28.nov.1961.a.
2 Zootehnik sm.Inno andmeil
3 Kolhoosi tootmis-finatsplaanid, 1962.a.
4 samas
5 "Punane Täht" nr.140 (2556),28.nov.1961.a.

1962.a.suvel peab valmima 40-kohaline söökla-pood, III brigaadi kaalumaja ja brigaadi remonttöökoda, samuti on plaanis ehitada kiirkuivati hoone ja naftabaas.

Partei XXII kongressi otsuste valgusel võetakse tarvitusele abinõud kolhoosnike elutingimuste parandamiseks ja võimalused uute kolhoosiliikmete vastuvõtmiseks. Käesoleva, 1962.asuvel valmib I brigaadis 4-korteriga elamu, milles on elamispinda 70 m^2, samuti alustatakse kolme 8-korteriga (259 m^2) elumaja ehitamist, millest kaks peavad aasta lõpul valmima. Nimetatud 8-korteriga elumajad ehitatakse vastavalt I ja II brigaadi ning tulevasse kolhoosi keskusse, Tõrma külasse.[1]

1962a.alustab kolhoos aianduse viljelemist, milleks tingimused linnalähedase kolhoosina on suurepärased. Esialgu rajatakse 3 kasvuhoonet, milles on kasulikku pinda 640 m^2 ja põhiliseks jääb köögivilja- ja lillekasvatus. 1965.a.peab aiand andma tulu 40000 rbl., hiljem muidugi tulud suurenevad, sest aiand laieneb - nii rajatakse 1965.a. 10 ha suurune õunaaed.[2]

Kuna kolhoosil tootmishooned on põhiliselt välja ehitatud, siis edaspidi tuleb igal aastal ehitamisele ainult üks tootmishoone. Nii 1963.a.ehitatakse vasikalaut, 1965.a.karjalaut. Laia ulatuse võtab ehitustegevus 1963.a., kui ehitatakse 20-kohaline autogaraaž ja alustatakse kolhoosi tulevasse keskusse vähe-

---

1 Kolhoosi tootmis-finantsplaanid, 1962.a.

2 Kolhoosi esimees sm.Suurmetsa andmeil.

malt 300-kohalise klubi ja kontoriruumide ehitust, mis valmib 1964.a.

Hiljemalt 1963.a.ehitatakse igasse brigaadi saun.

Põhiliseks kolhoosi tulevikuplaanideks on hoolitsus inimese, töötaja eest. Nii hakatakse aasta-aastalt rohkem tähelepanu pöörama elamuteehitusele, et varustada kõik kolhoosnikud nõuetelevastavate korteritega. Kolhoosi juhatus soodustab individuaalelamuehitust - individuaalehitajale antakse kolhoosi poolt 1000 rbl. laenu, kusjuures metsamaterjal ja autotransport on tasuta.

1965.a.kui valmib igas brigaadi keskuses söökla,hakkavad kolhoosnikud saama tasuta lõunat.[1]

Sellised on lähemad ülesanded ja võimalused "Energia" kolhoosi tööka kollektiivi ees ja mille tulemusena seitseaastaku lõpul "Energia" kolhoosis veelgi väheneb oluline erinevus linna ja maa vahel, ilmuvad esimesed kommunistliku ühiskonna alged.

---

1 Kolhoosi esimehe sm.Suurmetsa andmeil.

L Õ P P S Õ N A

Olles analüüsinud "Energia" kolhoosi tegevust 1949.a.kuni 1961.aastani ja kolhoosi perspektiive tulevikus, näeme, et kolhoos on sammunud tõusu teed. Väikesest ja nõrgast majandist on kujunenud suur, eesrindlik ja kõrge tootmistasemega majand.

Kiiresti on tõusnud loomakasvatussaaduste tootmine ja riigile müük, kuid samal ajal ka taimekasvatus on hakanud üha tähtsamat kohta omandama kolhoosi tootmises. Heinaväljasüsteemi järk-järguline vähendamine ja suhkrupeedi, maisi ning kaunviljade laienev kasvatamine likvideerivad edukalt puudused söödabaasis ja võimaldavad edukalt täita ülesanded, mida seab põllumajanduse ette NLKP programm.

"Energia" kolhoosis on tunduvalt vähenenud raske füüsiline töö kõrge mehhaniseerimise taseme alusel, on kasvanud kolhoosnike materiaalne ja kultuuriline heaolu.

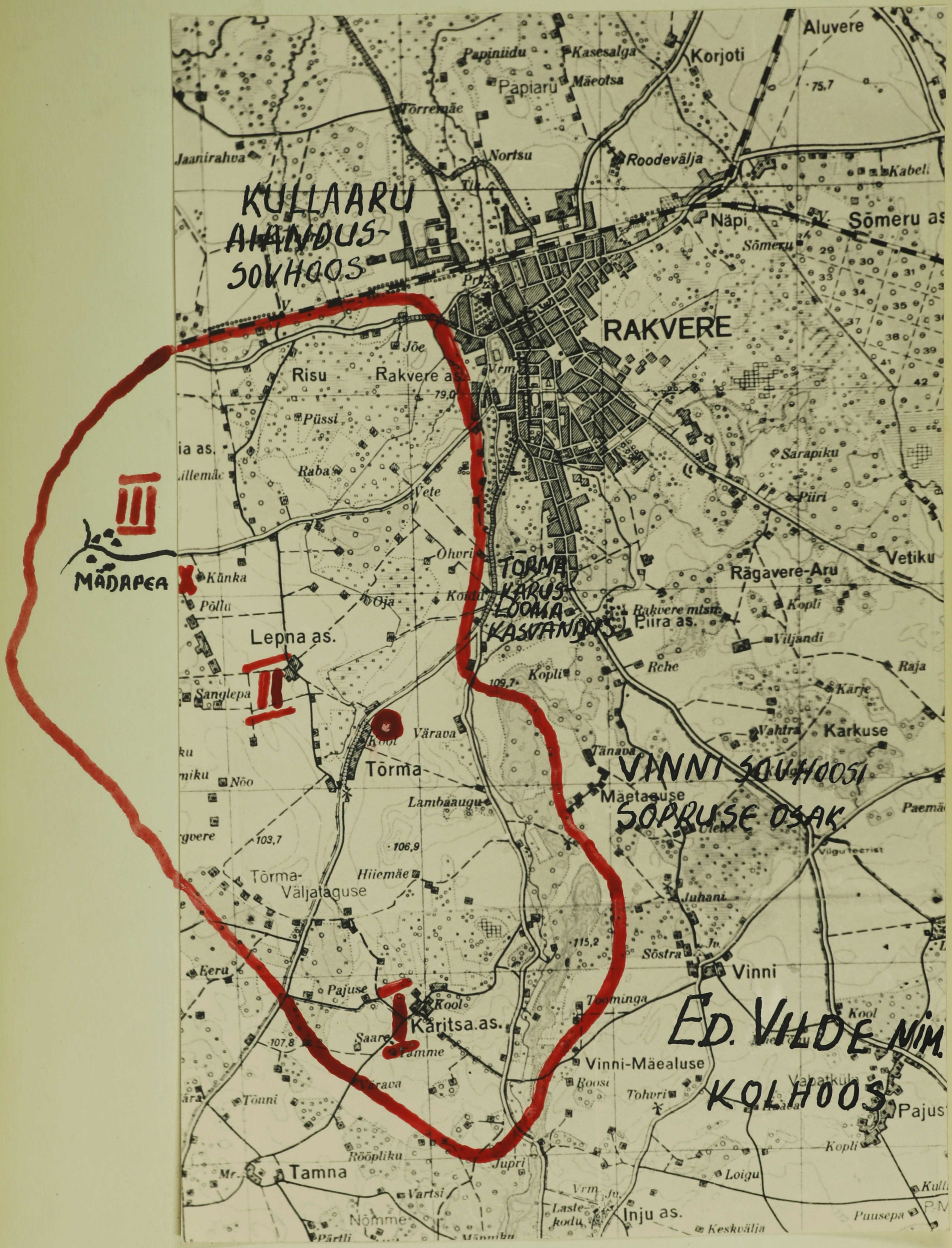
Partei- ja komsomoli-algorganisatsioonid on muutunud aktiivseteks võitlejateks kolhoosi, seitseaastaku ülesannete täitmise eest.

Kolhoosi elus esineb veel puudusi, kuid need on tootmise arenguga võrreldes pisipuudused, mis ei saa pidurdada edasist arengut.

Koos kolhoosi kasvu ja arenguga on kasvanud ja arenenud inimesed. Endisest passiivsest, ükskõiksest töömehest on saanud aktiivne, juurdlev, kolhoosi hea käekäigu eest võitlev ühispere liige.

Majanduslikul baasil, inimeste teadlikkuse ja kolhoosi juhtiva personali poolest on "Energia" kolhoosil kõik võimalused uuteks töövõitudeks ja partei XXII kongressi ajalooliste otsuste ellurakendamiseks.

„Energia" kolhoos ja tema naabrid.

I, II, III – BRIGAADIDE KESKUSED

× – KOLHOOSI PRAEGUNE KESKUS

● – KOLHOOSI TULEVANE KESKUS, MILLE RAJAMINE ALGAB JUBA 1962. A.

F O T O M A T E R J A L

"Energia" kolhoosi esimees Georg Suurmets
oma tööpostil

Kolhoosi "autobaasi" veerandsajast autojuhist on
hoolsamaid Arnold Poll.

Kolhoosi kanala, mille maksumus kujunes 11700 rbl.
ja millest 1961.a.saadi ligi 1100000 muna.

Loodame, et sulissõbrad 1962.munevad veelgi paremini,
sest toit on hea ja vaatamata väljas valitsevale pakasele o
on kanala soe, sest ka klaasist katus lausa meelitab
päikest oma nappe kiiri siia saatma.

1962.a.valmib 40 kohaline söökla-pood.

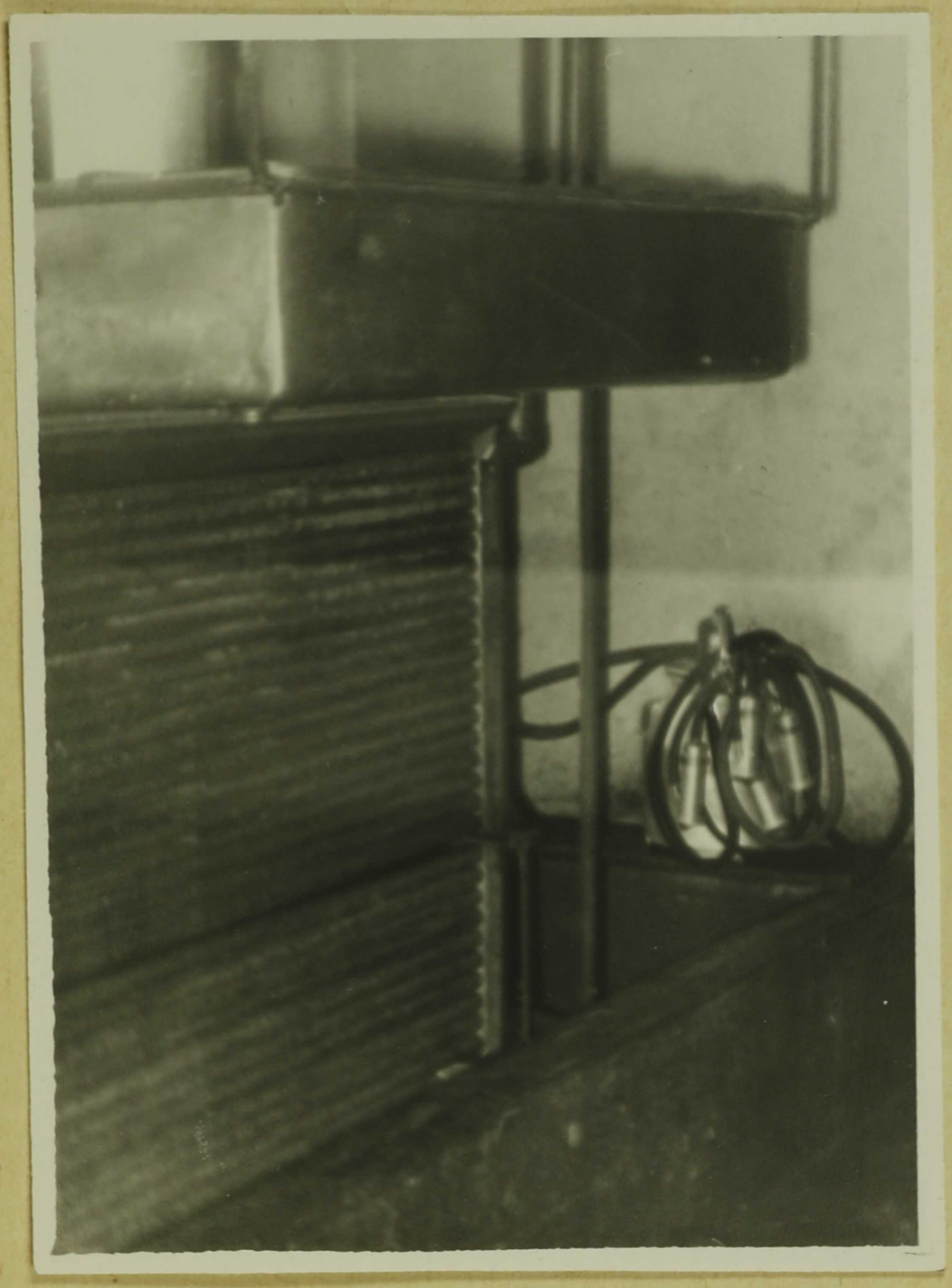
III brigaadis asuva sigala maksumuseks kujunes ainult ca 21000 rubla, kuid mõõtmed on aukartust äratavad - 100 X 10 m. Sigala mahutab 1000 siga.

I brigaadi karjalaut mahutab 162 veist ja paistab silma mehhaniseerimise poolest.

Sööta on võimalik vedada läele nii hobuse, auto kui ka traktoriga.

Moodne piimajahutus - seadeldis I brigaadi karjalaudas.

Ülal oleva piimajahutus-seadeldise tööle rakendamisega kadus vajadus piimakannude ja nende tõstmise järele. Autojuhile jääb ainult ülesandeks ühendada piimatsistern jahutaja paagiga.

KASUTATUD KIRJANDUSE JA ALLIKMATERJALIDE NIMESTIK.

I KIRJANDUS.

1. Lenin, V.I., Oktoobrirevolutsiooni neljandaks aastapäevaks, Teosed, 33.kd., Tallinn 1955.

xxx

2. NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III osa, Tallinn 1957.
3. Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm, Tallinn, 1961.
4. NLKP Keskkomitee pleenumi otsus 18.jaanuaril 1961.a., NLKP Keskkomitee 1961.a.jaanuaripleenumi materjale, Tallinn 1961.
5. Hruštšov, N.S., Loomakasvatussaaduste tootmise suurendamisest, Tallinn 1955.
6. Hruštšov, N.S., NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959-1965, Tallinn 1959.
7. Hruštšov, N.S., Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee aruanne Partei XXIII kongressile, Tallinn. 1961.
8. Hruštšov, N.S., Ettekanne NLKP Keskkomitee pleenumil 5.märtsil 1962.a., "Noorte Hääl" nr.55, 6.märts 1962.
9. Käbin, J., Ettekanne NLKP Keskkomitee 1961.a.jaanuaripleenumil, NLKP Keskkomitee 1961.a.jaanuaripleenumi materjale, Tallinn 1961.a.

xxx

10. Eesti NSV põllumajandustöötajate sotsialistlikud kohustused 1961.aastaks, "Rahva Hääl" nr.77, 31.märts 1961.
11. Elenurm, H., Jagamatu fond ja selle kasutamine kolhoosides, Tallinn 1957 - Elenurm, H.

12. Eesti NSV ajalugu,Tallinn 1957.
13. Eesti NSV,Andmete kogumik,koostanud V.Tarmisto, Tallinn, 1959 - Eesti NSV,andmete kogumik.
14. Eesti NSV rahvamajandus, Statistiline kogumik, Tallinn,1957.
15. Matin,V.,Bronstein,M., Eesti NSV põllumajanduse kollektiviseerimine ning selle sotsiaalsed ja majanduslikud tulemused, Tallinn 1959 - - Matin, V.,Bronstein, M.
16. Matin,V., Kolhoosikorra võit Nõukogude Eestis, Tallinn, 1959 - Matin,V.
17. Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ajalugu, Tallinn 1959.
18. Veimer,A.,Ettekanne NSV Liidu Ülemnõukogu viienda koosseisu seitsmendal istungjärgul,"Noorte Hääl" nr.289,9.dets.1961.

II PERIOODIKA.

1. "Eesti Bolševik", EK(b)P Keskkomitee ühiskondlik poliitiline ajakiri, 1952,nr.8.
2. "Punane Täht", EKP Rakvere Rajoonikomitee ja Rakvere Rajooni TSN häälekandja,aastakäigud 1951 -1961 - - "Punane Täht".
3. "Viru Sõna",EKP Virumaa Komitee ja maakonna TSN häälekandja,1.dets.1948.a. - 1.okt.1950.a.- - "Viru Sõna".
4. "Viru Sõna", EKP Rakvere Rajoonikomitee ja Rakvere Rajooni TSN häälekandja,1.okt. - 31.okt.1950.a.

III ARHIIVI MATERJALID.

1. EKP Parteiajaloo Instituudi Parteiarhiiv,Tallinn - - EKPA.
a) fond 2620 - EKP Rakvere Rajoonikomitee büroode otsused aastail 1950 - 1955.

b) fond 3855 - Rakvere rajooni "Energia" kolhoosi parteialgorganisatsiooni koosolekute protollid aastail 1951 - 1955,1958.

2. EKP Rakvere Rajoonikomitee arhiiv,Rakvere,
   EKP Rakvere Rajoonikomitee büroode otsused aastail 1956 - 1961 - EKP Rakvere Rajoonikomitee.
3. "Energia" kolhoosi arhiiv,Rakvere rajoon,"Energia" kolhoos.
   a) kolhoosi aastaaruanded aastail 1949,1952-1961.
   b) kolhoosi juhatuse koosolekute protokollid aastail 1949,1952 - 1962.
   c) kolhoosi perspektiivplaan aastaiks 1958 - 1963.
   d) kolhoosi seitseaasta plaan aastaiks 1961 - 1965.
   e) kolhoosi tootmis-finatasplaanid aastaiks 1954,~~1959~~ - 1962.
   f) kolhoosi üldkoosolekute protokollid aastail 1949,1952 - 1962.
4. Rakvere Rajooni Arhiiv,Rakvere
   fond 172 - Virumaa TSN TK istungjärkude otsused aastail 1949 - 1950.
5. Rakvere Rajooni TSN TK arhiiv, Rakvere.
   a) üldosakond, Rakvere Rajooni TSN TK istungjärkude otsused aastail 1951 - 1961 ~~-~~ TSN TK,üldosakond.
   b) Plaanikomisjon,andmed rajooni keskmiste kohta aastail 1953 - 1957.
   c) Statistika Inspektuur,andmed rajooni keskmiste kohta aastail 1958 - 1961.

IV SUUSÕNALISED ANDMED.

1. Sm.Suurmets,G.,- "Energia" kolhoosi esimees.
2. Sm.Vatsel,E.,- "Energia" kolhoosi agronoom-aseesimees.
3. Sm.Inno,U., - "Energia" kolhoosi zootehnik.
4. Sm.Pajos,L., - "Energia" kolhoosi pearaamatupidaja.
5. Rakvere Rajooni Statistika Inspektuur.

TABELITE, GRAAFIKUTE JA DIAGRAMMIDE NIMESTIK.

I Peatükk (1949 - 1953).

I . T a b e l i d : lk.

Nr. 1 - Tulu loomakasvatusest 23
Nr.2 -Koresööda varumine 25
Nr.3 - Eraldumised jagamatusse fondi ja jagamatu fondi väärtus aasta lõpuks .. 39
Nr.4 - Kolhoosi kapitaalmahutused 40

2 . G r a a f i k u d :

Nr.1 - "Energia" kolhoosi arengu skeem 8
Nr.2 - Keskmised hektarisaagid 28

II Peatükk (1954.-1958.a.)

1. T a b e l i d :

Nr.5 - Sissetulekud loomakasvatusest 51
Nr.6 - Põllumajanduslike kultuuride külvipind ja keskmised hektarisaagid ... 59
Nr.7 - Väetiste tarbimine 65
Nr.8. - Koresööda varumine 67
Nr.9 - Silo varumine 73
Nr.10 - Kulutused ostujõusöödale ja nende osa kolhoosi rahalistest tuludest . 74
Nr.11 - Tähtsamad kapitaalmahutused 77
Nr.12 - Kolhoosi masinate ja mehhanismide pargi kasv 79
Nr.13 - Autotransport 80
Nr.14 - Kolhoosipered ja nende koosseis ... 85
Nr.15 - Töötasu normipäeva kohta 86
Nr.16 - Osavõtt ühistööst 88
Nr.17 - Tootmine 100 ha põllumajanduslikult kasuliku maa kohta 93

2. G r a a f i k u d :

Nr.3 - Kolhoosi üldtulu 50
Nr.4 - Lehmade arv ja piimatoodang 56

3. D i a g r a m m i d : lk.

Nr. 1 - Eraldamised jagamatusse fondi ja jagamatu fondi väärtus aasta lõpuks l. 84

III Peatükk (1959 - 1961.a.)

1. T a b e l i d :

Nr.18 - Sissetulekud loomakasvatusest 106
Nr.19 - Taimekasvatuse osatähtsus kolhoosi rahalistes sissetulekutes 109
Nr.20 - Tera- ja kaunviljade külvipind .... ja saagid 111
Nr.21 - Kartuli ja põldheina külvipinnad ja keskmised hektarisaagid 114
Nr.22 - Silo varumine ..... 114[a]
Nr.23 - Koresööda varumine 115
Nr.24 - Kulutused ostujõusöödale 115
Nr.25 - Väetiste tarbimine 116
Nr.26 - Kulutusi kapitaalmahutustele 123
Nr.27 - Tehnika, mida omas kolhoos 125
Nr.28 - Autode kasutamine 128
Nr.29 - Tööviljakus 129
Nr.30 - Toodangu omahind ja realiseerimishind 129
Nr.31 - Kolhoosiperede arv ja nende koosseis 132
Nr.32 - Loomakasvatussaaduste tootmine 100 ha põllumajanduslikult kasuliku maa kohta 134
Nr.34 - Perspektiivplaani täitmine 1960.a. 138
Nr.35 - Seitseaastaku ülesanded ja nende täitmine "Energia" kolhoosis 1961.a. 139

2. G r a a f i k u d :

Nr. 5 - Loomakasvatussaaduste tootmine, lehmade produktiivsus ja arvuliste plaanide täitmine 117

3. D i a g r a m m i d :

			lk.
Nr. 2	-	Kolhoosi üldtulu ja loomakasvatusest saadud tulu	105
Nr. 3	-	1961.a.toodetud teravilja kasutamine	113
Nr. 4	-	Eraldamised jagamatusse fondi ja jagamatu fondi väärtus	122
Nr. 5	-	Ühe inimpäeva rahaline maksumus	131
Nr. 6	-	Külvipinnad ja keskmised hektarisaagid 1962.a. ,,,,,,,,,,,,,,,,,	146

SISUKORD.

	lk.
Sissejuhatus	2
I peatükk.Esimesed ühise töö aastad (1949 - 1953)	15
II peatükk. "Energia" kolhoosi areng aastail 1954 - 1958,NLKP Keskkomitee ja Nõukogude valitsuse otsuste viljakas mõju kolhoosikorra kindlustamisele	47
III peatükk. "Energia" kolhoosi edusammud seitseaastaku esimestel aastatel 1959 - 1961	IOI
Lõppsõna	151
Kolhoosi kaart	153
Fotomaterjal	154
Kasutatud kirjanduse ja allikmaterjalide nimestik	159
Tabelite,graafikute ja diagrammide nimestik.	162
Sisukord	165